

“Tror du alt du leser?”

En kvalitativ studie av ungdommer tilknyttet barnevernsinstitusjoner og deres opplevelse av egen identitet i møte med media.

**Per Kristian Simmerlund
Tove Merete Mikalsen Pleym**

Veileder

Anne Dorthe Tveit
Velibor Bobo Kovac

Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved Universitetet i Agder og er godkjent som del av denne utdanningen. Denne godkjenningen innebærer ikke at universitetet innestår for de metoder som er anvendt og de konklusjoner som er trukket.

Sammendrag

Samfunnets syn på ungdommer som har en tilknytning til barnevernsinstitusjoner har de siste årene fått en negativ vinkling. Samtidig har medieomtalen om den samme gruppen ungdommer fått begreper som barnevernsbarn og barnevernsbanden til å sirkulere blant mennesker i samfunnet. Denne studien tar sikte på å avdekke hva dette gjør med de ungdommene som tilhører denne sårbare gruppen, men som ikke blir omtalte i mediene.

Valgt metode for denne studien er kvalitative intervjuer. Vi har intervjuet både ungdommer og ansatte ved fire av Bufetats institusjoner. Selv om vi har to grupper informanter, er det intervjuene med ungdommene som er de mest sentrale for vår studie. Intervjuene med de ansatte blir ikke like sentrale fordi det er ungdommenes opplevelse av identitet vi retter fokus mot. Likevel ser vi at de ansatte på mange måter bekrefter ungdommens svar i våre intervjuer. På denne måten får vi datamateriale både fra de ungdommene denne studien gjelder, samt fra de ansatte som jobber så tett opp mot disse ungdommene. Datamaterialet har så blitt bearbeidet i en fenomenologisk analyse, der koding, kategorisering og meningsfortetting har vært sentrale elementer.

Datamaterialet fra intervjuene har vi så drøftet opp mot vår problemstilling i lys av relevant teori. Her har vi lagt stor vekt på teoretikere som Mead, Giddens, Goffman og Waldahl, samt flere teoretikere innenfor temaene vi har tatt opp i denne studien. Symbolsk interaksjonisme og andre sosiologiske tilnærminger til identitetsbegreper, sosial identitetsteori, teorier om stigmatisering og teorier om mediepåvirkning har alle vært svært relevante for vår studie. Gjennom kvalitative intervjuer med både ungdommer og ansatte, ser vi at både medieomtalen og mennesker i samfunnet påvirker ungdommene. Denne påvirkningen fører til endringer i deres atferd, samt at deres identitet blir usikker. I tillegg ser vi at enkelte mister sin identitet, når koblingen til barnevernet blir for sterkt vektlagt. Man kan på mange måter si at det skjer en depersonalisering der ungdommenes ”Jeg” blir til ”Vi”.

Vårt håp er at denne studien kan være et bidrag til at både barnevernet som system, de ansatte i de ulike institusjonene, mennesker generelt og ikke minst Norsk Presseforbund blir oppmerksomme på hvilken effekt denne påvirkningen har, samt at vi alle blir mer bevisste på hva våre ord og handlinger gjør med en slik sårbar gruppe som disse ungdommene er. Videre har vi et ønske om at elementer i denne studien kan være til inspirasjon for andre, og at det i denne studien kan ligge grunnlag for videre forskning.

Forord

Hvis noen, en august dag for fem år siden, hadde pekt på oss og sagt *”om fem år sitter dere og skriver en master sammen”* tror jeg nok vi ville ristet på hodet og ledd litt begge to. Da ville en slik tanke vært helt utenkelig. Men så skjer det altså noe i løpet av fem år, man arbeider sammen i ulike grupper, og plutselig skjønner man at man jobber utrolig godt sammen – og at man har kvaliteter som utfyller hverandre. Og i det øyeblikket, var grunnlaget for denne oppgaven lagt – vi kunne skrive en masteroppgave sammen. Arbeidet med denne masteroppgaven har vært en spesiell reise for oss begge. Oppgaven har vist seg å bli noe helt annet enn hva vi hadde forestilt oss for en tid tilbake. Det samme gjelder arbeidsprosessen. Vi har likevel vært så heldige at vi kunne være sammen i utformingen av oppgaven, noe som har styrket oss på alle måter. Samarbeidet mellom oss to har vært et viktig element, både i utformingen av oppgaven og i andre utfordringer som ligger i det å skrive en masteroppgave.

Først og fremst ønsker vi å takke våre informanter, både ungdommer og de ansatte som stilte opp til intervju. Uten dem hadde ikke denne studien blitt til. En stor takk rettes også til Bufetat, og de kontaktpersonene vi har hatt der. Uten deres tillatelse ville vi ikke kunne gjennomført våre intervjuer. I tillegg må vi takke de ulike institusjonene for at vi ble så godt mottatt, og at de var så hjelpelige.

Vi ønsker også å takke våre veiledere; Anne Dorthe Tveit og Velibor Bobo Kovac. Tusen takk for kritiske innspill som gir oss elementer å jobbe med, takk for gode råd og et lite spark når det har vært behov for det. Og takk for god støtte i denne prosessen.

Vi vil også takke menneskene rundt oss, og da spesielt Camilla og Richard – våre respektive samboere, for god støtte og ikke minst for at dere har holdt ut med oss denne tiden. Det har nok ikke bare vært enkelt.

Og til slutt vil vi takke hverandre for et godt samarbeid, både i forhold til denne oppgaven og i forhold til de siste årene på studiet. Det har vært en lærerik og spennende reise for oss de siste fem årene, og denne oppgaven symboliserer et punktum for denne reisen for oss begge to. Nå er vi i havn.

Kristiansand, 27. Mai 2013

Per Kristian Simmerlund og Tove Merete M Pleyrn

Innholdsfortegnelse

Forside	s. I
Sammendrag	s. II
Forord	s. III
Innholdsfortegnelse	s. IV
Vedleggliste	s. VI
1.0 Innledning	s. 1
1.1 Tema for oppgaven	s. 1
1.2 Problemstilling.....	s. 3
1.3 Oppgavens struktur	s. 4
2.0 Teoretisk rammeverk	s. 5
2.1 Identitet.....	s. 5
2.1.1 <i>Hva er identitet?</i>	s. 5
2.1.2 <i>Identitet: fra det indre til det sosiale – en endring i fokus</i> s. 6	
2.1.3 <i>Symbolisk interaksjonisme</i>	s. 9
2.1.4 <i>Andre sosiologiske tilnærminger til identitet og selvet....</i>	s. 12
2.1.5 <i>Sosial identitetsteori</i>	s. 16
2.2 Stigmatisering	s. 21
2.2.1 <i>Stereotyper</i>	s. 21
2.2.2 <i>Hva er stigmatisering?</i>	s. 23
2.2.3 <i>Stemplingsteori</i>	s. 27
2.2.4 <i>Avvik</i>	s. 29
2.3 Medier og samfunnet	s. 31
2.3.1 <i>Mediepåvirkning</i>	s. 31
2.3.2 <i>Medier: kommuniserende kanaler</i>	s. 32
3.0 Oppgavens kontekstualisering: Bufetat	s. 37
4.0 Metode beskrivelse	s. 39
4.1 Innledning.....	s. 39
4.2 Kvalitativ metode	s. 41
4.2.1 <i>Fenomenologi og hermeneutikk – forstående studier</i>	s. 41

4.3 Gjennomføring av undersøkelsen.....	s. 43
4.3.1 Utvalg	s. 43
4.3.2 Gjennomføring av intervjuer	s. 44
4.3.3 Bearbeiding av datamaterialet	s. 47
4.3.3.1 <u>Transkripsjon</u>	s. 48
4.3.3.2 <u>Fenomenologisk analyse</u>	s. 49
4.3.4 Våre roller som forskere	s. 51
4.3.5 Forskningsetiske refleksjoner	s. 52
4.4 Kvalitet i forskningsarbeidet.....	s. 55
5.0 Presentasjon og drøfting.....	s. 58
5.1 "Media er veldig sånn; at barn i barnevernet er skikkelig gale og gjør masse kriminelt og sånn!" – Medias direkte påvirkning.....	s. 58
5.1.1 Drøfting: Direkte påvirkning	s. 61
5.2 "Og jo mer media skriver om sånt, så forsterker det synet hos folk flest.." – Medias indirekte påvirkning	s. 66
5.2.1 Drøfting: Indirekte påvirkning	s. 70
5.3 "Da er du jo stigmatisert da, når du blir omtalt på det viset".....	s. 76
5.3.1 Drøfting: Stigmatisering.....	s. 81
6.0 Avslutning	s. 86
6.1 Sammenfattende drøfting.....	s. 86
6.2 Hva vet vi nå?	s. 92
6.3 ..Og hva betyr det? – Undersøkelsens betydning.....	s. 93
6.4 Undersøkelsens begrensninger.....	s. 94
Litteraturliste	s. 96

Vedleggsliste

Vedlegg 1 – Intervjuguide ungdommer	s. 104
Vedlegg 2 – Intervjuguide ansatte	s. 106
Vedlegg 3 – Kaos – ark	s. 108
Vedlegg 4 – Informasjonsskriv	s. 109
Vedlegg 5 – Brev fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste	s. 110
Vedlegg 6 – Samarbeidsprosessen	s. 111

1.0 Innledning

1.1. Tema for oppgaven

Begrepet identitet er komplekst og viser til hvem man er, hvordan man skiller seg fra og er forskjellig fra andre, hvem man ikke er, og hvem man ikke ønsker å bli (Vignoles, Schwartz, & Luyckx, 2011). Det handler altså om menneskets opplevelse av seg selv som individ. I tillegg handler det om individets opplevelse av å være en del av samfunnet, å være noe sammen med andre – det handler både om individets personlige og sosiale identitet (Ricœur, 1992; Tajfel, 2010). For mange mennesker kan identitetsdannelsen være vanskelig. For ungdommer kan det være spesielt utfordrende – da de er i en fase av livet hvor det skjer store fysiske og psykiske forandringer. Ungdomsperioden er preget av krevende identitetsdannelse og mulige rolleforvirringer (Erikson, 2000). De ulike rollene samt ungdommenes håndtering av tilbakemeldinger som kommer fra andre mennesker, både kjente og ukjente, kan for mange være vanskelig i denne perioden.

Identitetsdannelsen kan være spesielt vanskelig for ungdommer som, av ulike grunner, ikke kan være i sine naturlige miljøer. Eksempler på dette kan være ungdom som mottar omsorgstiltak fra barnevernet. I følge tall fra Statistisk Sentralbyrå var det 52 100 barn og unge i Norge som i løpet av 2011 mottok tiltak fra barnevernet. 16 % av disse mottok omsorgstiltak, som omfatter beredskapshjem, fosterhjem, barnevernsinstitusjoner, behandlingsinstitusjoner eller andre omsorgstiltak borte fra hjemmet (SSB, 2012). For disse ungdommene, som er under omsorgstiltak borte fra hjemmet, kan opplevelsen av egen identitet være preget av den livssituasjonen de befinner seg i. Barn og unges identitetsdannelse skjer i en sosialiseringssprosess der både samfunnet og menneskene ungdommene har rundt seg, spiller en stor rolle. Denne identitetsdannelsen skjer i et samspill mellom individet og samfunnet – og i dette samspillet konstrueres selvet (Mead, 2005). Oppsummert ser man altså at ungdommenes identitetsdannelse kan være vanskelig, og den kan påvirkes og preges av mange ulike faktorer.

En av faktorene, som i løpet av de siste 30 årene har fått stadig større fokus, er utviklingen av medier. Det har skjedd en revolusjon i det norske mediemarkedet siden 1980. Monopolet som NRK hadde, er avvirket og utallige nye kommersielle kanaler er blitt tilgjengelig. I tillegg har også avismarkedet gjennomgått store endringer etter utviklingen av partipressen. Samtidig som disse endringene finner sted, skjer det også en digitalisering av vår hverdag med fremveksten av internett – det oppstår en ny kommunikasjonskanal for mediene (Krokan,

2000; Ottosen, 2000). Disse endringene fører til en ny mediehverdag, som vi alle blir berørt av og som på mange måter kan være med på å forme hvem vi er. Medier kan ha en betydning for menneskers identitet fordi grunnlaget for sosial samhandling ligger i kommunikasjonen, og mediene er kommuniserende kanaler (Waldahl, 1999). Budskapet som mediene sender ut kan ha ulik innflytelse, både på individnivå og på gruppenivå. I noen tilfeller kan også budskapet som sendes ut skape en felles bevissthet. Slik felles bevissthet kan i større eller mindre grad ha sammenheng med realiteten, men de kan også skape feilforestillinger. Disse feilforestillingene kan samfunnet ta til seg, tro på og la seg styre av – uten å være klar over at det ikke har rot i virkeligheten (Heggen, Jørgensen, & Paulgaard, 2003). Denne felles bevisstheten kan på mange måter skape stigmatiseringer av utsatte personer og grupper. Medier kan på denne måten påvirke hele samfunn og skape ”sosiale representasjoner” som forenkler forskjellige aspekter av samfunnet i oversiktlige enheter (Moscovici, 1988).

I norsk sammenheng finnes det flere eksempler på tidligere forskning som omhandler temaene barnevern og media, ungdom eller stigmatisering. Disse forskningsarbeidene retter seg hovedsaklig mot barnevernet som institusjon og tar ofte for seg barnevernsansatte og barnevernlederens møte med media. (Ask, 2000; Urdal, 2012). Videre finner vi også studier på temaet barnevern og media, hvor fokuset ligger på problematikken med taushetsplikt i forhold til media, og om hvorvidt barnevernet bør informere om hvordan de arbeider (Figenschow, Ringberg, & Ekanger, 2006).

Forskning rundt temaene barnevernet og stigmatisering omhandler også barnevernsbarn ut fra et inkluderingsperspektiv og fokuserer på hvordan barn og unge i barnevernet kan inkluderes i skole, barnehage og på andre arenaer i deres hverdag (Hasvold, 2007). Tidligere forskning omkring barnevernet og ungdommer har i de fleste tilfeller fokuset rettet mot relasjonene mellom ansatte i barnevernet og ungdommer som beboere ved ulike institusjoner. Her ser de blant annet på hvordan barn og unge opplever møtet med barnevernet og de tiltakene og relasjonene som oppstår der (Neerland, 2012; Walløe, 2000).

Imidlertid er det overraskende lite forskning som fokuserer på medieomtale, påvirkning og ungdommer i barnevernsinstitusjoner, og sammenhenger eller koblinger mellom disse. Hver for seg blir temaene undersøkt, men ikke sammen. Dermed er de koblinger av tema vi gjør i denne studien, noe som på mange måter er nytt innen feltet.

1.2 Problemstilling

Fra 2004 frem til i dag, har det dukket opp en rekke artikler og nyhetssaker som omhandler ungdommer med tilknytning til barnevernsinstitusjoner og kriminalitet. Høy hyppighet på artiklene, samt at de kriminelle handlingene artiklene omtalte var svært alvorlige, gjorde at disse medieomtalen fikk stort fokus. Søk gjennomført i lokalaviser i en av Norges landsdeler, der søkeordene barnevernsinstitusjon, barnevernsungdom, barnevernsbarn og barnevernsbanden ble brukt, gav samlet 353 treff i artikler fra 2004 – 2012. 183 av disse artiklene omhandlet ungdom tilknyttet barnevernsinstitusjoner og kriminalitet. I 2010 ser man en utbredelse i artikler der begrepet ”barnevernsbanden” fremtrer, og dette tas dermed også opp i landsdekkende medier. Dette førte sannsynligvis til en økning i antall artikler om dette tema. Medieomtalen det siktes til her, hadde en negativ vinkling i artiklene og nyhetssakene. I tillegg ser vi at begrepene ”barnevernsbanden”, barnevernsbarn, barnevernsungdom og lignende, etter dette ble regnet som negativt ladede ord. Ungdommer med tilknytning til barnevernet, som faller inn under disse begrepene er allerede en utsatt gruppe, og dermed kan slik negativ medieomtale være ekstra belastende for dem. Medienes påvirkningskraft er et etablert fenomen; og dette i forbindelse med medieomtalen nevnt over, rettet mot en slik utsatt gruppe som disse ungdommene er, ligger som grunnlag for å undersøke følgende problemstilling:

”Hvordan kan medieomtale av ungdom tilknyttet barnevernsinstitusjoner påvirke ungdommenes opplevelse av egen identitet?”

Når vi bruker begrepet medieomtale mener vi de aktuelle artikler og nyhetssaker som nevnt over. Slike medieomtaler kan skape forestillinger i forhold til budskapet de er ment å formidle, som kan få konsekvenser for ungdommer. Ungdommene som har tilknytning til barnevernsinstitusjoner kan påvirkes av slike medieomtaler, spesielt når disse medieomtalen er negativt vinklet. Medieomtalen kan påvirke ungdommene på ulike måter, og konsekvensene kan muligens ses i ungdommens opplevelse av egen identitet. Med opplevelse av egen identitet mener vi hvordan ungdommene oppfatter seg selv; hvem de er eller hva de er.

1.3 Oppgavens struktur

Denne oppgaven har 6 kapitler. Det første kapitlet er en innledning til oppgaven, her viser vi til tema for oppgaven, vår problemstilling samt oppgavens struktur.

I det andre kapitlet presenterer vi teorier vi finner relevante for å belyse vår problemstilling. Her blir teorier omkring symbolsk interaksjonisme og andre sosiologiske tilnærminger til identitetsbegrepet sentrale i tillegg til teori omkring stigmatisering og mediepåvirkning.

I oppgavens tredje kapittel viser vi oppgavens kontekstualisering. I vår studie har vi vært så heldige å få lov til å besøke fire av deres institusjoner for å intervjuer både ungdommer og ansatte der.

Det fjerde kapitlet i denne oppgaven handler om metodetilnærmingen som er brukt i denne oppgaven. Her presenterer vi kvalitativ metode samt at vi redegjør for undersøkelsens vitenskapelige ståsted. Videre redegjør vi for gjennomføringen av undersøkelsen, der vi blant annet snakker om utvalg, intervju, bearbeiding av datamateriale, forskerens rolle, etiske refleksjoner og undersøkelsens kvalitet.

I det femte kapitlet presenterer vi våre empiriske data fra intervjuene og den praktiske oppgaven alle ungdommene utførte i sine intervjuer. Deretter drøftes disse mot sentral teori.

I oppgavens sjette kapittel gir vi en sammenfattende drøfting, samt at vi viser til problemstillingen brukt i dette arbeidet og hvilke svar vi har kommet frem til. I tillegg ønsker vi her å si noe om undersøkelsens begrensninger, hva kunne vært gjort annerledes eller på en bedre måte. Samt at vi sier noe om oppgavens betydning og videre forskning.

2.0 Teoretisk rammeverk

I dette kapittelet ønsker vi å legge frem de ulike teoriene som setter rammene for denne oppgaven. I forhold til vår problemstilling finner vi det hensiktsmessig å legge frem ulike teorier innenfor følgende felt: Identitet, mediepåvirkning og stigmatisering.

2.1 Identitet

I denne delen av kapittelet går vi inn i de ulike identitetsteoriene som ligger som grunnlag for vår oppgave. Her ser vi på identitet fra 3 ulike perspektiver; symbolsk interaksjonisme, sosiologisk tilnærming og til sist sosial identitetsteori. I alle disse teoriene og perspektivene søker vi å se på spenningen mellom individet og samfunnet – mellom ”jeg” og den sosiale påvirkningen. Men først finner vi det hensiktsmessig å si noe om hva identitet er, samt å vise til en endring i fokus i forhold til identitetsbegrepets utvikling.

2.1.1 Hva er identitet?

Identitet kan på mange måter sies å være et av de vanskeligste ordene i vårt språk, selv om begrepet den senere tid har blitt et vanlig ord i vår dagligtale. Samtidig har det også de senere år vært en stigende interesse for begrepet. Det har i løpet av relativt kort tid blitt et av de mest sentrale begreper både i fagmiljøet, i litteraturen og til og med i politikken (Eriksen, 2001; Jørgensen, 2008).

Identitetsbegrepet kan være svært motsetningsfylt, og det finnes mange ulike synspunkter på dette begrepet. Mæhlum (2003) hevder man har to hovedoppfatninger av hva identitet er; en essensialistisk oppfatning og en konstruktivistisk oppfatning. Den essensialistiske oppfatningen av identitet innebærer at identiteten er medfødt hos mennesket, og en fast, gitt og statisk størrelse som er enhetlig. Denne oppfatningen fokuserer på identiteten som en kjerne i mennesket, som ikke lar seg påvirke av ytre forhold. Den konstruktivistiske oppfatningen av identiteten legger til grunn at identiteten er foranderlig og at den kan endres over tid. Identiteten her er en kulturelt gitt dynamisk størrelse som konstrueres gjennom samhandling (Mæhlum, 2003). Det er denne konstruktivistiske identitetsoppfatningen som blir viktig i vår sammenheng, da det nettopp handler om identitet som skapes blant mennesker, og som kan endres på grunn av ytre forhold og da spesielt av menneskene i våre omgivelser.

Det finnes flere som hevder at man, for å få en bedre klarhet i forhold til bruken av identitetsbegrepet, kan skille mellom 4 ulike nivåer ved menneskets identitet; Jeg-identiteten, den personlige identiteten, den sosiale identiteten og den kollektive identiteten. Blant annet hos Brewer (1991), Kernberg (2005) og Schwartz (2001) kan man finne identitetsbegrepet i ulike inndelinger (Brewer, 1991; Kernberg & Caligor, 2005; Schwartz, 2001).

Jeg – identiteten omhandler, hos Kernberg (2005), enkeltindividets personlighetsstruktur og kommer til uttrykk i en subjektiv fornemmelse av hvem man er. Videre hevder han at den personlige identiteten viser til mer bevisste mål, verdier, valg og opplevelser av seg selv, altså den selvoppfattelsen som definerer personen som et særegent individ (Kernberg & Caligor, 2005). Disse 2 nivåene, i forlengelsen av Eriksons (1992) teori om indre/personlig identitet, blir viktige for arbeidet vårt videre. Samtidig ser vi at Eriksons teori om kulturell/gruppe identitet finnes i det tredje nivået; den sosiale identitet (Erikson, 1992). Den sosiale identitet henger sammen med de sosiale roller og posisjoner individet tar, og det bildet individet bevisst ønsker å tegne av seg selv og de sosiale grupper han/hun er medlem av. Dette er identitetens offentlige side, og handler mer om hva man ”er” og ”gjør” enn hva man ”har”. I tillegg ser vi hos Brewer (1991) at det handler om individets deltakelse i ulike sosiale fellesskap, og representerer depersonaliserende elementer når ”Jeg” blir til ”Vi” (Brewer, 1991; Erikson, 1992). Det siste nivået; den kollektive identitet blir viktig i forhold til både personlig og sosial identitet da den normalt plasseres i grenseområdet mellom dem. Grunnen til en slik plassering er, i følge Jørgensen (2008), dens evne til å influere og fungerer som en overordnet ramme for utvikling av både personlig og sosial identitet. Videre ser man at Schwartz (2001) hevder den kollektive identiteten relateres til kulturelt forankrede sosiale diskurser; altså felles forestillinger om hvordan man er og skal være, både personlig og i sosiale grupper (Jørgensen, 2008; Schwartz, 2001). I følge Jørgensen (2008) kan man finne flere ulike perspektiver på den menneskelige identitet som også gir ulike oppfattelser av identitetsbegrepet. Selv om det er viktig å være oppmerksom på at man kan snakke om identitet på ulike nivåer, er det like viktig å skjønne at disse ulike nivåene er vanskelig å skille fra hverandre – det finnes et gjensidig avhengighetsforhold mellom dem (Jørgensen, 2008).

2.1.2 Identitet: fra det indre til det sosiale – en endring i fokus

Tanker om menneskets identitet er ikke et nytt fenomen, og en rekke tenkere har gjennom historien vært opptatt av utviklingen av mennesket. Samtidig er det også vanlig at fokuset på enkelte begreper blir langt større i enkelte tidsepoker enn andre. I følge Jørgensen (2008)

stammer identitetsbegrepet fra det latinske ordet "idem", som betyr den eller det samme. Videre påpeker han at det synes å være enighet om at identitetsbegrepet er nært beslektet med begreper som; personlighet, person, karakter, sosiale roller og jeg'et (Jørgensen, 2008). I tillegg er det spesielt beslektet med begrepet "selv". Her mener Jørgensen at man kan si at "*.. identiteten er en central del af, hvad begrepet om det menneskelige selv normalt henviser til.*" (Jørgensen, 2008:15). Tollefsen et al (2008) hevder at bruken av identitetsbegrepet spores helt tilbake til slutten av 1600-tallet, til filosofen John Locke. Han var en av de første som omtaler begrepet identitet. Locke hevdet begrepet 'person' viser til et vesen med fornuft, samt evne til å reflektere og tenke (Tollefsen, Syse, Nicolaisen, & Egeland, 2008). Noe av det samme ser man hos Tangney og Leary (2003) hvor de henviser til at Locke hevdet bevissthet etterfølges av tanken, og dette er kjernen i selvet. Det er bevisstheten som skiller selvet fra alle andre. Den personlige identiteten Locke omtaler eksisterer i kontinuiteten i selvets bevissthet (Tangney & Leary, 2003).

David Hume var også var opptatt av sanseintrykk. Hume påstod at forståelsen om at mennesket skulle inneha en identitet var en illusjon: "*fornemmelsen af personlig identitet er en rent subjektiv opplevelse af kontinuitet over tid, der ikke kan relateres til nogen form for substantiel identitet eller et udpegeligt selv*" (Jørgensen, 2008:17). Dermed ser vi, både hos Jørgensen (2008) og Tollefsen et al (2008), at Hume mener vi ikke kan ha kontinuitet i vår identitet fordi vi farges til en hver tid av de sanseintrykk vi utsettes for. Vi kan ha opplevelser, men ikke en opplevelse av hvem vi selv er hevdet Hume (Jørgensen, 2008; Tollefsen et al., 2008).

Newman og Newman (2009) hevder at man gjennom oppveksten befinner seg i en prosess hvor man går gjennom ulike stadier, og at teorier som omhandler slike stadier faller inn under hva man ofte kaller *utviklingsteorier*. Sigmund Freud er en anerkjent person innenfor slike teorier med sin psykoanalyse. Freud hevdet at store deler av vårt følelsesliv er ubevisst – vi kjenner kun til en liten del av følelseslivet (Newman & Newman, 2009). Hos Johannessen et al (2010) ser vi at det er en overenstemmelse med Newman når de hevder at det fundamentale i Freuds psykoanalyse er menneskets søken etter tilfredstillelse av de medfødte drifter han kaller *id*, *superego* og *ego*. Disse elementene hos Freud vendte også fokuset på skapelsen av identitet innover, med streben etter å oppfylle tilfredstillelse av individets medfødte drifter. Freuds teorier baserer seg også på en trinnvis inndeling av menneskets utvikling (E. Johannessen, Kokkersvold, & Vedeler, 2010).

Videre var William James en bidragsyter til grunnleggelsen av psykologi som vitenskap. James var, i følge Carver (2003), svært opptatt av selvet og hevdet det var svært viktig at man hadde et bevisst forhold til seg selv som et levende menneske. Han hevder at mennesket består av tre deler: et materielt selv, et sosialt selv og et spirituelt selv (Carver, 2003). Jørgensen (2008) hevder denne inndelingen av selvet er den som er mest forenelig med den nåtidens forståelse av begrepet identitet. Det som skiller James inndeling av selvet fra de tidligere forståelser av begrepet er hans forståelse om at identiteten skapes av både individet selv, menneskets refleksivitet, men også med en sosial dimensjon. Dette skiller han fra tidligere identitetstanker, da disse har hatt et fokus som har vært vendt innover og og utelukket den sosiale delen av identitetsskaping. I årene etter James vokser det frem flere sentrale personer som har tanker om begrepet identitet, en av disse er blant annet Erik H. Erikson (Jørgensen, 2008).

Først i 1950 årene får identitetsbegrepet virkelig gjennomslag i psykologien og sosiologien. Æren for dette, hevder Jørgensen (2008), tilhører Erikson for arbeidet med sine teori om mennesket utvikling, presentert i 8 utviklingsstadier. Noe av det som gjør Eriksons teori så sterk er dens åpenhet for at menneskets identitet kan påvirkes av sosiale strukturer, kulturelle påvirkninger, samt historiske utviklingsprosesser. Eriksons teori står fortsatt sterkt, men i de senere år har det vokst frem et senmoderne identitetsbegrep som tar utgangspunkt i at identitet er foranderlig, betinget og med påvirkning fra kulturen (Jørgensen, 2008).

Begrepet identitet har vært under utvikling siden man satte fokus på fenomenet, og dette har vært med å prege forståelsen og anvendelsen av begrepet. Utviklingen kan være med på å skape utfordringer i behandlingen av begrepet, da det finnes mange ulike tolkninger og vektlegginger av begrepet. Likevel kan man skape et skille. Man har gått fra et identitetsbegrep som har hatt fokuset vendt innover, hvor man har skapt sin egen identitet, til at man i dag forstår identitet som en sosial prosess. Det kommer frem at John Locke, David Hume og Sigmund Freud, alle havner under en slik forståelse av identitetsbegrepet. Videre har det utviklet seg til et mer sosialt fokus hvor man aksepterer at selvets identitet påvirkes av samfunnet og sosiale relasjoner, som vist hos for eksempel William James og Erik H. Erikson. Det har foregått en utvikling fra et fokus hvor man skaper sin egen identitet, til et fokus hvor omgivelsene er med på å påvirke identitetsskapingen.

Det er sentralt å vise til hvordan det har oppstått et skifte av fokus i forståelsen av identitetsskaping. Man har gått fra en individuell- til en sosial prosess. Dette er sentralt for oss, da vi er interessert i å undersøke hvorvidt ytre faktorer kan ha en påvirkning på ungdommenes opplevelse av egen identitet. Det handler ikke bare om hvordan ungdommene selv skaper sin identitet, men også hvordan media kan påvirke ungdommenes opplevelse av egen identitet. Dermed ser vi at vi støtter oss til en forståelse av identitet som en sosial prosess.

2.1.3 Symbolsk interaksjonisme

Symbolsk interaksjonisme har fokus på samspillet mellom individet og samfunnet, og hvordan individets "selv" konstrueres i dette samspillet (Tangney & Leary, 2003). Tice og Wallace (2003) hevder symbolsk interaksjonisme bygger på teorien om 'The Looking-Glass self', som kort fortalt går ut på at vi mennesker skaper vårt 'selv' ut fra hvordan vi tror andre mennesker ser oss. Det handler i stor grad om at vi speiler oss i andres syn på oss, og dette er noe av grunnen til at symbolsk interaksjonisme også kalles for 'speilingsteori' (Tice & Wallace, 2003). Slik speilingsteorien fremstilles her, ser man at den vil være viktig i sammenheng der man undersøker begreper som identitet og påvirkning. Denne teorien vil være sentral når man skal si noe om hvordan ungdommer i tilknytning til barnevernet opplever sin egen identitet.

Mead (2005) hevder at man ikke kan skape et klart skille mellom individuell psykologi og sosialpsykologi fordi det er interaksjonen med andre rundt deg som skaper bevisstheten. Han mente videre at identiteten blir utviklet i samspill med individets sosiale omgivelser ved at individet ser seg selv ut fra de andres perspektiver. Samtidig hevder han at både selvet og identiteten utvikles i samhandling med det han kaller "de generaliserte andre". "De generaliserte andre" er andre personer som er medlemmer i samme gruppe som individet selv, og utviklingen av identiteten og selvet foregår ved at en ser seg selv fra disse medlemmenes perspektiv (Mead, 2005). I vår sammenheng betyr dette at ungdommene skaper sin identitet i samspill med sine omgivelser ved at de ser seg selv fra de andres perspektiver. De generaliserte andre vil i vår sammenheng være de ungdommene som inngår i ungdomsgruppen – altså de andre ungdommene på institusjonen. Meads tanker går igjen hos Tice og Wallace (2003), og de hevder videre at individets bevissthet gjør det mulig for individet å ta til seg "de generaliserte andres" holdninger og synspunkter, for deretter å gjøre dem til sine, og på den måten bli et objekt for seg selv. For å kunne ta til seg "de generaliserte

andres" holdninger og synspunkter er refleksjonen sentralt. Videre er språket et viktig verktøy for refleksjon, samtidig som det knytter selvet, bevisstheten og samfunnet sammen (Tice & Wallace, 2003). Identitetsutviklingen som skjer gjennom disse teoriene betyr for oss at ungdommene tar til seg andres perspektiver og gjør dem til sine egne. Dette kan da sees på som en prosess der ungdommenes identitet utvikles i samspill med deres generaliserte andre, hvor de andres perspektiver ligger til grunn for hvordan ungdommens identitet utvikles.

Mead (2005) skaper en deling av selvet; der han skiller mellom et "jeg" og et "meg". Der "jeg'et" representerer det umiddelbare, sosiale, handlende selvet, mens "meg'et" representerer det reflekterte selvet. "Meg'et" er det som ligger nærmest tanken om "looking – glass self", og er det vurderende i individet som oppstår i interaksjon med andre. Dermed blir "meg'et" de sosiale forventningene man finner hos selv'et, det vi oppfatter ut fra vår egen respons på de generaliserte andre. (Mead, 2005). Meads "meg" vil i dette tilfellet være ungdommenes respons på hvordan de andre ungdommene på institusjonen ser på dem. "Meg'et" kan på mange måter ses på som reaksjonen eller handlingene som følger, når ungdommene har tatt til seg de andres perspektiver på dem selv. Videre hevder Tice og Wallace at Meads "meg" kan forstås som en sosial prosess som hele tiden er i endring. Ser man på Meads tanker om "jeg" og "meg" så kan forståelsen av dette understreke teoriene om et sosialt "selv" (Tice & Wallace, 2003). Ungdommenes syn på hverandre er hele tiden i endring, og det gjør at ungdommenes identitet også kan sies å være en prosess som stadig endres. Hvordan ungdommene reagerer på andres syn på dem, kan gjøre noe med for eksempel deres atferd, som igjen vil endre andres syn på dem osv. Man ser at dette er en kontinuerlig sirkel av perspektiver som har betydning for ungdommene i denne studien.

Disse teoriene fra Mead ble videreutviklet av Goffman (1989) som studerte selvets presentasjon i møtet med andre mennesker. Han mener identitetsutvikling i stor grad handler om forventet kategoritilhørighet samt personlige egenskaper, og igjen innebærer det at individet påvirkes av andres forventninger til kategoritilhørighet og personlige egenskaper (Goffman, 1989).

Goffmans (1989) teori om 'Impression Management' bygger på Meads teorier om det sosiale 'selvet'. Rolleteorien tar utgangspunkt i samfunnets effekt på individet – 'selvet', og ser også på hvordan samfunnet er satt sammen av ulike individuelle roller. Goffman poengterer her at roller aldri opptrer alene, man må alltid spille en rolle i forhold til noen andre (Goffman,

1989). Alle mennesker spiller ulike roller, og ungdommene som har tilknytning til barnevernet spiller også sine roller. For å kunne spille sine ulike roller i samfunnet, kreves det at man har evnen til å fange opp hvilke forventninger andre har til den enkelte rolle. Hva andre forventer av ungdommene i sine roller; både som ungdom, og som ungdom med tilknytning til barnevernet. Det å kunne fange opp slike forventninger hevder Goffman (1989) forutsetter at man har evnen til å ta den andres perspektiv; både den spesielle og den generaliserte andre. For å kunne håndtere andres perspektiver på individet, ser man at begrepsparet frontstage og backstage kan brukes som illustrasjon på dette. Frontstage representerer det man viser av seg selv til andre, det vi ønsker å presentere oss selv som, videre vil backstage representere den delen av oss som vi ønsker å holde skjult og som vi ikke ønsker andre skal legge merke til. Individet veksler kontinuerlig mellom frontstage og backstage, og med dette har Goffman sidestilt menneskelige relasjoner med teaterstykker (Goffman, 1989). Her ser man at ungdommene i vår sammenheng har et valg i forhold til hvordan de ønsker å spille sine roller. De kan presentere seg frontstage eller backstage. Frontstage vil da handle om at ungdommene viser den rollen de ønsker skal komme frem, i motsetning til backstage som handler om den delen ungdommene vil skjule, som de ikke ønsker skal vises for andre. I forlengelsen av Goffmans tanker hevder Schlenker (2003) at mennesker, selv om de er bundet av regler tilknyttet enhver situasjon, har mulighet til å bevisst tenke strategisk i forhold til hvilket inntrykk man gir andre. Hensikten vil da være at man skaper et bilde av seg selv for å oppnå aksept fra andre. Her fremhever individet de sidene ved seg som er ønskelige i den aktuelle situasjonen, og undertrykker sider som ikke er hensiktsmessige i øyeblikket (Schlenker, 2003) Her ser man altså at ungdommene kan, om de ønsker det, bevisst gå inn for å presentere seg slik de ønsker andre skal se dem. De kan på denne måten skape et inntrykk av sin egen identitet hos andre. Dermed ser man at både frontstage – at de er veldig klare på hva de faktisk viser, og backstage – at de er like klare på hva de ikke viser, er sentrale for ungdommenes opplevelse av identitet.

Disse teoriene samt vår problemstilling viser at det handler om et spenningsfelt mellom ungdommenes opplevelse av identitet og de ulike påvirkningene de utsettes for i sin hverdag. Og dette fokuset ser vi vil være gjennomgående for hele oppgaven. Ungdommene påvirkes på mange måter, og dette har noe å si for hvem og hva de opplever seg selv som. Hvor mye av deres identitet som er uten påvirkning fra noe eller noen andre, er nesten umulig å si. Men er det slik at ungdommene utvikler sin identitet på bakgrunn av påvirkning fra samfunnet? I følge teoriene vi nettopp har vært inne på, vil svaret være ja – deres identitet blir påvirket av

det samspillet mellom individet og samfunnet som Mead (2005) peker på. I tillegg vil identiteten kunne påvirkes av hvilke roller ungdommene velger å fremføre, og ikke minst hvilke roller ungdommene blir gitt – altså de rollene de ikke velger selv. Men er det slik i virkeligheten? Speiler ungdommene seg i andre menneskers syn på dem? Svaret på dette vil komme frem i våre empiriske data. Dette vil også diskuteres senere i oppgaven.

2.1.4 Andre sosiologiske tilnærminger til identitetsbegrepet og selvet

En sosiologisk tilnærming til identitetsbegrepet har som forutsetning at det finnes et gjensidig forhold mellom individet og samfunnet hevder Stets og Burke (2003). Individet, med sin identitet og sitt selv, påvirker samfunnet gjennom individuelle handlinger, deriblant dannelse av ulike grupper, organisasjoner, nettverk og institusjoner. Samtidig vil samfunnet påvirke individet, selvet og identiteten i form av et felles språk og en felles meningsforståelse som ligger som en forutsetning for dannelsen av grupper, institusjoner, nettverk og organisasjoner. Fordi det er et slikt gjensidig forhold mellom individet og samfunnet, blir det viktig å forstå hvordan samfunnet, som individet opptrer i, er. Spesielt er dette viktig fordi individet alltid opptrer i en sosial kontekst der andre individer med sine identiteter opptrer (Stets & Burke, 2003). Som vi ser er sosiologien opptatt av hvordan mennesker påvirker samfunnet og hvordan samfunnet påvirker mennesket gjennom ulike sosialiseringprosesser. Ungdommene i vår studie vil i slike sosialiseringprosesser utvikle sin identitet ved at de omgås andre mennesker som de må forholde seg til. Disse menneskene de møter, samt de prosessene som skjer i dette møtet, er med på å utvikle den enkelte ungdommens identitet. Samtidig er ungdommene med på å forme og utvikle samfunnet, ved at de danner en gruppe som har en funksjon. Ungdomsgruppen ved de ulike institusjonene er også med på å forme samfunnet. Stets og Burke (2003) mener det gjensidige forholdet mellom individet og samfunnet er en toveis interaksjonsprosess, og at dette er et tegn på at sosiologien tar sikte på å studere moderniteten – samtiden er i fokus (Stets & Burke, 2003). Slik interaksjonsprosessen mellom individ og samfunn presenteres her, blir den sentral for vår studie. Dette fordi man kan trekke paralleller til hvordan ungdommene påvirker samfunnet og omvendt; hvordan samfunnet påvirker dem.

Giddens (1996) knytter begrepene modernitet og selvidentitet tett sammen. Ordet modernitet bruker han i en generell betydning med omfavelse av både institusjoner og adferdsformer som vokste frem og skapte samfunnsorden i Europa. Modernitet gir en beskrivelse av en verden i utvikling - en industriell vekst. I Giddens forståelse av begrepet ligger det også en

sosial dimensjon. Modernitet handler også om organisering og regulering av sosiale relasjoner i, hva Giddens kaller, adskillelsen av tid og rom (Giddens, 1996). Dette skillet som Giddens viser til, beskriver han på følgende måte: *"Betingelsen for artikulationen af sociale relationer på tvær saf store tid-rum-afstande op til og med globale systemer"* (Giddens, 1996:32). Her ser man at Giddens er opptatt av to motpoler, selvidentitet og de globale systemene. Disse påvirker hverandre fordi individet forholder seg til seg selv og sine omgivelser. Det er i den hensikt Giddens arbeider med begrepet selvidentitet (Giddens, 1996). Også her ser vi at det handler om en interaksjon mellom ungdommene og deres omgivelser. Når ungdommene forholder seg til seg selv, vil de også forholde seg til institusjonen fordi den er en viktig del av deres omgivelser. Både andre ungdommer som bor på institusjonen og ansatte som arbeider der vil være med på den prosessen som skjer når ungdommene må forholde seg til det som skjer rundt dem samtidig som de forsøker å forholde seg til seg selv.

Et ord som ofte brukes når man omtaler personers indre er selvet. I følge Giddens (1996) er selvets identitet helt avhengig av å inneha en reflekterende bevissthet. Dette står i sterk kontrast til hvordan objekter eller ting får sin identitet. Disse får ofte sin identitet ved hjelp av farge, form og egenskaper som kjennetegner alle de samme ting eller objekter. Den nevnte reflekterende bevisstheten hos selvet er en forutsetning for selvidentitet, da selvidentitet handler om hva selvet er bevisst om (Giddens, 1996). Når vi i vår problemstilling stiller spørsmål om hvordan medieomtale av ungdom tilknyttet barnevernsinstitusjoner kan påvirke ungdommenes opplevelse av egen identitet, krever dette at de har en form for selvidentitet. Da selvidentitet krever at man innehar en reflekterende bevissthet, og at ungdommene selv har en bevissthet rundt seg selv og sine omgivelser.

Giddens (1996) hevder den reflekterende evnen har utgangspunkt i begrepet selvbevissthet. Det handler om å kunne stoppe opp og stille seg selv spørsmål i et selvforhør i lys av hva som skjer rundt individet og selektivt ta opplevelser inn over seg (Giddens, 1996). På bakgrunn av dette ser man at selvidentitet *ikke* skapes ved å ha kontinuitet i sine handlinger eller personlige trekk, slik ting eller objekter får sin identitet. Selvidentiteten må skapes og opprettholdes gjennom den reflekterende bevissthet rundt seg selv. Eller slik Giddens (1991) presenterer begrepet selvidentitet: *"It is the self as reflexively understood by the person in terms of her or his biography"* (Giddens, 1991:53). Videre hevder Giddens (1996) at vi må ha en tanke om hvor vi kommer fra og hvordan vi er blitt den vi er. Først da kan vi mene noe om hvem vi er, og det er her den nevnte biografien kommer inn. En persons selvidentitet har nær tilknytning

til hvordan individet skaper seg selv, og hvordan biografien om en selv holdes i gang. Denne biografien er en fortelling om oss selv og det er ikke gitt at hvert individ automatisk har en slik biografi. Denne må bevisst leves ved å omgås andre mennesker og ta del i opplevelser og dermed selv skape sin egen biografi. Dette gjøres blant annet gjennom en refleksiv handling i den ytre verden og selektivt ta med hendelser inn i sin egen biografi. I opprettholdelsen av en stabil følelse av selvidentitet blir det derfor viktig å anerkjenne seg selv som et eksisterende individ for å holde sin historie pågående (Giddens, 1996). Her har man kommet til selve kjernen i selvidentiteten, selvbiografien. Ungdommene i vår undersøkelse har på lik linje med andre mennesker en selvbiografi. Denne biografien kan anses som en fortelling om det enkelte individ, og individets opplevelser. Ungdommene vi har intervjuet har tilholdssted i institusjoner og dette gjør at de med stor sannsynlighet har en biografi som kan være interessant og muligens ulik mange andre ungdommer. Vi håper at ungdommenes opplevelser, og dermed deres biografi, kan gi oss data som kan belyse vår problemstilling – hvordan de opplever sin egen identitet i møte med medieomtale.

I følge Giddens (1996) vil individers selvidentitet skapes og opprettholdes når man har kontinuitet i sin biografi. Ved en slik forståelse av identitet og selvidentitet fordrer det et kognitivt elementet hos individet – at man forstår hva det betyr å være en person (Giddens, 1996). Her ser vi at ungdommene i vår studie, både når de skal utvikle sin identitet og når de skal opprettholde sin selvidentitet, må være bevisste på sine historier og ha en forståelse for hvordan disse historiene er med på å skape hvem de er. Samtidig må ungdommene også ha evne til å forstå hva det å være en person betyr. De må ha en forståelse for de personbegrepene; jeg, meg og du, som brukes i hverdagslige samhandlinger. Giddens (1996) hevder at selv om begrepet person er et upresist begrep, kan man likevel finne felles plattformer for forståelsen av begrepet. Det mest fundamentale kjennetegnet på refleksive forestillinger om at man er en person, er evnen til å anvende 'jeg' i ulike sammenhenger, og erkjenne seg selv som et levende vesen. (Giddens, 1996). Det teorien her fremhever blir viktig når vi skal belyse ungdommenes opplevelse av egen identitet. Det kreves at de har en forståelse om sin eksistens, samtidig som de bør anerkjenne seg selv som et individ med en identitet for at de skal kunne ha en opplevelse av egen identitet.

For å skape en bedre forståelse for identitetsbegrepet som er så sentralt i denne studien, kan det være hensiktsmessig å trekke frem noen kjennetegn på en person som har ødelagt eller forstyrret *selvfølelse*. Dette kan både være med på å billedgjøre begrepet selvidentitet, samt at

det også kan øke forståelsen for identitetsbegrepet. I følge Giddens (1996) vil en god selvfølelse henge tett sammen med en normal selvidentitet og han presenterer i den forbindelse tre kjennetegn på et individ som har en forstyrret eller ødelagt selvfølelse. Det første omhandler mangel på følelse av biografisk kontinuitet, som har blitt presentert som kjernen i Giddens selvidentitetsbegrep (Giddens, 1996). Hvis dette skulle være tilfelle for ungdommene i vår studie, ville de tvile på, eller ikke anerkjenne seg selv som eksisterende individer. Dette kunne resultere i at ungdommene fremstår med liten livsgnist, og at de mangler sammenheng i tid, noe som gjør det utfordrende for dem når de skal opprettholde en følelse av biografisk kontinuitet (Giddens, 1996).

En annen faktor Giddens (1996) trekker frem, er at man er sterkt preget av angsten for de risikofaktorer man opplever ved å eksistere. Angsten er nært knyttet opp til skamfølelse, som gir en følelse av at man ikke strekker til (Giddens, 1996). For ungdommene ville denne angsten kunne vise seg i at de svært gjerne ønsker å blande seg inn med omgivelsene. De ville ikke ønske at verken dem selv eller deres gruppe, ungdommer med tilknytning til barnevernet, skulle bli målt og vurdert av andre. Dette for å unngå å bli utsatt for en eller annen form for skamfølelse. Den siste faktoren Giddens (1996) vektlegger i forbindelse med forstyrret eller ødelagt selvfølelse er individets vanskeligheter med å utvikle eller opprettholde tilliten til sin egen selvintegritet (Giddens, 1996). For ungdommene i vår studie, ville dette kunne bety at de ofte føler tomhet fordi de ikke har en god selvrespekt. Samtidig vil de kunne oppleve at de til stadighet gransker sine egne tanker og handlinger, for så å kunne finne at deres levende spontanitet ikke lenger er tilstede. Som resultat av dette kan ungdommene ofte bli lett påvirkelig fra andre mennesker, fordi de er så usikre på egne tanker og handlinger og fordi de ikke har tillit til seg selv og sine valg. Alle disse elementene er i følge Giddens (1996) kjennetegn på individer med forstyrret eller ødelagt selvfølelse. En slik forstyrret eller ødelagt selvfølelse vil påvirke individene, fordi den gode selvfølelsen er så sentral for å opprettholde normal selvidentitet. Har individet normal selvidentitet, vil ikke kjennetegnene over være tilstede (Giddens, 1996). Når Giddens her trekker frem kjennetegnene på en forstyrret eller ødelagt selvfølelse ser vi at det kan trekkes paralleller til ungdommer tilknyttet institusjoner. De som bor på institusjoner i regi av barnevernet, har av en eller annen grunn behov for å ikke være i sitt naturlige hjem og plasseres dermed på institusjon. Mange av de opplevelsene ungdommene sitter på, kan ha vært med på å farge deres opplevelse av egen selvfølelse, og blir dermed viktig når vi spør etter deres opplevelse av egen identitet.

Tidligere i oppgaven har vi sett på ulike nivåer av identitet, og Jeg-identiteten har flere likhetstrekk med Giddens (1996) selvidentitet. Jeg – identiteten som grunnpilar i individets opplevelser av meningsfulle sammenhenger mellom fortiden, nåtiden og fremtiden, støtter opp om Giddens selvidentitet i forhold til det å skape kontinuitet i en meningsgivende livshistorie hos det enkelte individ (Giddens, 1996). Ungdommenes jeg – identitet er nært forbundet med deres personlighetsstrukturer, og har sterkt innflytelse og påvirkning på deres mentale helse. I ungdommenes jeg – identitet ligger grunnlaget for at de skal kunne bli aktører i sitt eget liv, og hvis denne jeg – identiteten er forstyrret eller ødelagt kan ungdommene veie andres vurderinger tungt. De kan altså bli lett påvirkelige i denne sammenhengen også.

Ser man disse teoriene i sammenheng med vår problemstilling er det igjen et fokus på spenningen mellom ”jeg” og den sosiale påvirkningen, mellom ungdommenes opplevelse av egen identitet og samfunnet. Ungdommenes reflekterte bevissthet er en forutsetning for deres selvidentitet, da selvidentiteten, i følge Giddens, skapes og opprettholdes gjennom den reflekterende bevisstheten de har rundt seg selv. Spørsmålet man kan stille da er hvordan den reflekterte bevisstheten påvirkes av samfunnet? Ungdommene skaper sin egen biografi gjennom refleksive handlinger og selektive valg av hendelser som de tar med i sin egen biografi. Man kan jo, både på bakgrunn av disse teoriene, samt teorier om symbolsk interaksjonisme, tenke seg at både handlinger og hendelser kan være påvirket av sosiale faktorer fra samfunnets side.

2.1.5 Sosial identitetsteori

Sosial identitetsteori er en teori som spesielt omhandler selvet og identitet, og som bygger på et grunnleggende skille mellom kollektiv og individuell identitet. Hogg (2003) sier følgende; ”.. *social identity refered to commonalities among people within a group and differences between people in different groups and was associated with group behaviors.*” (Hogg, 2003:463). Det handler altså om hvordan mennesker og deres identiteter fungerer sammen – hvem ungdommene i vår studie er, når de er sammen med andre.

I takt med at vårt moderne samfunn bare blir mer og mer komplekst, blir også utvalget av mulige sosiale roller og sosiale identiteter større. På både godt og vondt er det nå mulig for enkeltindividet å ha mange ulike sosiale identiteter. Jørgensen (2008) hevder individet tidligere hadde betydelig færre sosiale identiteter som var knyttet til ulike sosiale roller. Disse hadde da klare og uforanderlige forventninger tilknyttet atferden. Slike forventninger kunne

individet internalisere og gjøre til sin egen identitet, og dermed kunne slike sosiale roller og identiteter medvirke til individets opplevelse av mening og kontinuitet. I dagens samfunn er slike definerte krav og forventninger ikke lenger like sterke, og de har vært utsatt for stor kritikk da dette ofte blir forbundet med en uakseptabel begrensning av personlig frihet og med forstadier til totalitære systemer som tilhører fortiden. Samtidig må man også være klar over at selv om man på mange måter ser bort fra slike definerte krav og forventninger, så kan klare sosiale roller og eksplisitte krav og forventninger inneha en rekke kvaliteter som kan ha betydning for identitetsdannelsen hos mennesker (Jørgensen, 2008). Ungdommene i vår studie har altså et stort utvalg av sosiale identiteter, ut fra hvilke grupper de tilhører og hvilke situasjoner de befinner seg i. Noen av disse sosiale rollene og identitetene har fremdeles klare krav og forventninger tilknyttet seg, mens de fleste nå ikke har like strenge krav. I vår studie er det deres rolle og identitet som kan knyttes til at de er ungdommer med tilknytning til barnevernet, som blir sentralt.

I følge Einarsen og Rise (2002) føler mennesker fort tilhørighet og fellesskap med medlemmer i de gruppene de selv er medlem i. De peker på hvordan Tajfel lanserte begrepet sosial identitet, og mener denne er sentral her (Einarsen & Rise, 2002). Tajfel (2010) definerer sosial identitet på følgende måte;

”Social identity will be understood as that part of the individuals’ self-concept which derives from their knowledge of their membership of a social group (or groups) together with the value and emotional significance attached to that membership.” (Tajfel, 2010:2).

Her ser man at det brukes en noe begrenset definisjon, noe også Tajfel (2010) selv påpeker, men denne definisjonen er mer enn nok utfyllende i vår sammenheng. Gjennom inndeling i kategorier og medlemskap i grupper definerer mennesker hvem man er, hvilken verdi man har og hva som forventes av dem. Dermed ser man en parallell mellom vår identitet og våre medlemskap i grupper. Om vi frivillig eller ufrivillig er med i en gruppe mener han ikke har noen betydning i forhold til tilhørighetsfølelsen, medlemskapet gir oss uansett en sosial identitet (Tajfel, 2010). Det finnes altså en parallell mellom ungdommenes identitet og deres medlemskap i grupper. I tillegg ser vi at ungdommene får en sosial identitet som barnevernsbarn eller barnevernsungdom selv om de ikke selv har valgt å være medlem i denne gruppen. Einarsen og Rise (2002) hevder den sosiale identiteten skifter med definisjonen av situasjonen og kan sees på som en del av definisjonen. Når man snakker om sosial identitet snakker man om hvem og hva mennesket opptre som i den aktuelle situasjonen man kategoriserer. Sosial identitet handler like mye om hvem eller hva individet

er for andre, som hvem individet er for seg selv. Dermed ser man at den sosiale identiteten endrer seg i takt med de ulike situasjonene man befinner seg i (Einarsen & Rise, 2002).

Ungdommenes sosiale identitet bygger altså på deres medlemskap i ulike grupper, og i dette tilfellet grupper med andre ungdommer som også har en tilknytning til barnevernet. Det er når ungdommene er sammen med andre ungdommer i samme gruppe deres sosiale identitet som ungdommer med tilknytning til barnevernet kommer frem, og denne sosiale identiteten vil kunne endre seg når ungdommene er i andre situasjoner.

Teoriene om sosial identitet har i mange tilfeller som hensikt å fortelle oss noe om hvordan mennesker fungerer sammen med andre. Den sosiale identiteten vil i vår sammenheng si noe om hvilke relasjoner ungdommene har med andre. Det å identifisere seg sosialt regnes som en prosess mellom den enkelte ungdom og gruppen han/hun tilhører. Denne prosessen er et viktig element når ungdommene skal finne seg selv i en gruppe, og prosessen er også med på å fortelle hvem de er og hvem de ikke er. Den sosiale identiteten kan dermed sies å være, i følge Spears (2011), et produkt av prosessene sosial identifisering og sosial kategorisering. Når individet identifiserer seg med gruppen, og kategoriserer seg selv i forhold til de aspekter som kjennetegner gruppen og gruppens medlemmer – da har individet fått en sosial identitet i gruppen. Man kan altså si at teorien om sosial identitet beskriver ulike prosesser med individets sosiale kategorisering inn i ulike grupper, dernest handler det også om sosial sammenligning mellom disse ulike gruppene av de individene som definerer og identifiserer seg som medlemmer i en eller flere av disse gruppene. En viktig faktor her er ”Self-Categorization Theory”. Denne teorien har utgangspunkt i teorien om sosial identitet. Teorien om selv – kategorisering hevder at man ikke bare har ett ’selv’ eller selvkonsept, men mange ulike ’selv’, både i ulike grupper og personlig. Disse ulike ’selvene’ fremtrer i ulike situasjoner og vi karakteriserer våre egne ’selv’ hele tiden (Spears, 2011). I vår sammenheng handler det her om prosessen mellom ungdommene og gruppen de er medlem av. Denne prosessen handler om hvordan ungdommene kan identifisere seg med gruppen, og hvordan de kategoriserer seg i forhold til de kategorier som kjennetegner gruppen. Hvordan de ser på seg selv i forhold til det som eventuelt kjennetegner ungdommer med tilknytning til barnevernet.

Sosial identitet kan, som vi ser over, på mange måter handle om gruppe identitet. Ved å være medlem i en gruppe får man en sosial identitet. En teori som har hatt stor innflytelse her er Brewers (2004) ’Optimal distinctiveness theory’. Denne teorien påpeker at gruppe identitet eller sosial identitet er med på å dekke to grunnleggende menneskelige behov; behovet for å

være del av et fellesskap av likesinnede, og behovet for å være atskilt fra andre. Samtidig må man her være oppmerksomme på at disse to behovene kan kollidere, så det å opprettholde en balanse mellom dem vil være viktig. Den sosiale identiteten vil altså her være et kompromiss mellom disse to behovene (Brewer & Hewstone, 2004). Det blir altså viktig for ungdommene å ha en god balanse mellom deknningen av deres to behov. Både for mye assimilering og for mye individualisering kan skape problemer for ungdommene. Ved for mye assimilering, altså at ungdommene som tilknytning til barnevernet blir for lik de andre, kan han/hun fort reduseres til et anonymt masseobjekt – en av mengden. På den annen side kan for sterk individualisering blant ungdommene føre til sosial isolasjon, stigmatisering og på sikt også ekskludering fra det sosiale fellesskapet. Brewers (1996, 2004) teori handler i stor grad om optimal sosial distinksjon av enkeltmedlemmene i en gruppe og deres sosiale identitet. Hun hevder at gruppen og den sosiale identiteten man kan oppnå ved å være medlem i en slik gruppe skal prøve å sikre en balansert tilfredsstillelse av menneskets behov (Brewer & Hewstone, 2004; Brewer & Miller, 1996). Ungdommenes sosiale identitet skal altså sikre en god balanse mellom de behov som skal tilfredsstilles. I denne prosessen kreves det at ungdommene kan sammenligne gruppen (oss) med andre grupper (dem) og på den måten markere at deres gruppe er særegen og unik. Denne teorien blir viktig i vår sammenheng fordi ungdommene kan finne det vanskelig å balansere disse behovene, da deres forutsetninger er vanskelige i utgangspunktet.

Som vi ser er det klare paralleller mellom grupper og individets sosiale identitet, men hva er da slike grupper? I følge Svedberg (2002) kan grupper skiller fra hverandre og beskrives på bakgrunn av gruppenes funksjoner. Eksempler her er primærgrupper som familie og nære venner eller sekundærgrupper der avstanden mellom medlemmene er større, mer upersonlige, formelle og saksorienterte. I slike sekundærgrupper trenger ikke medlemmene ha noe med hverandre å gjøre, eller å treffes fysisk – men man vet at de er der (Svedberg, 2002). Man kan på mange måter si at gruppen med ungdommer på hver enkelt institusjon kan fungere som primærgrupper, da dette er de menneskene man bor sammen med og fungerer med i hverdagen. Likevel er det viktig å tenke på at ungdommene med tilknytning til barnevernet i mange tilfeller er fjernet fra sin naturlige primærgruppe.

Maltén (1992) hevder at når man skal definere hvem som er medlemmer av en gruppe, kan man se på hvem som ikke er medlem – man lager et skille mellom vi – grupper og de – grupper (Maltén, 1992). For ungdommene betyr det at de lager et skille mellom de som har

tilknytning til barnevernet, og de som ikke har det. Videre ser man at Svedberg (2002) også skaper et skille mellom konstruerte grupper, tvangsgrupper og naturlige grupper (Svedberg, 2002). I vår sammenheng blir tvangsgrupper særlig relevante, da dette er grupper man blir plassert i av myndighetene. Her har ikke medlemmene noe valg – de er medlemmer enten de vil eller ikke, og dette gjelder jo for ungdommene med tilknytning til barnevernet.

Hvorfor er så dette med sosial identitet så viktig? Jenkins (2006) hevder at sosial identitet er en forutsetning for den sosiale verden. Hvis ikke vi mennesker kan se forskjeller på og sammenligne oss med hverandre ut fra visse generelle forestillinger om likheter og forskjeller, så vil ikke sosiale relasjoner kunne finne sted. Hans argument virker innlysende nok; uten en idé om hvem vi selv er, eller hvem de andre er, så vil det være vanskelig å etablere meningsfulle relasjoner (Jenkins, 2006). Ungdommene i vår studie må altså, for å kunne ha sosiale relasjoner, vite hvem de er. De må kunne se forskjeller og likheter mellom dem selv og de andre, det handler altså om å kunne ha forutsetninger for å se de skillene som Jenkins trekker frem i teorien nevnt over. Dette er, i følge Jenkins (2006) grunnen til at mennesker stadig prøver å avkode hverandre for å forstå hvem de er, og for å finne ut hvordan man skal forholde seg til dem. Samtidig presenterer individet seg selv til andre, de viser et 'ansikt' som Goffmann (2011) kaller det, for å la andre avkode og forstå hvem individet er og på den måten avgjøre hvordan man kan handle overfor individet i forhold til hans/hennes identitet (Goffman, 2011; Jenkins, 2006). I sine møter med andre, vil både ungdommene og de andre forsøke å avkode hverandre, for på den måten å prøve å finne ut hvordan de skal forholde seg til hverandre. På denne måten støtter Jenkins (2006) opp Tajfels (2010) teori når han sier følgende om sosial identitet:

"... vores forståelse af, hvem vi er, og hvem de andre er (os selv iberegnet). Identiteten er derfor ikke givet på forhånd, den er også et produkt af av enighed og uenighed, og den står i princippet altid til forhandling". (Jenkins, 2006:12).

Her ser man altså at i likhet med Tajfel ser Jenkins på sosial identitet som et produkt av en prosess. Man kan på mange måter si at den sosiale identiteten er et produkt av hverdagslivets samhandlinger. Å identifisere seg selv eller andre er et spørsmål om mening, hevder han, og mening involverer alltid interaksjon – dermed handler det om sosial identitet (Goffman, 2011; Jenkins, 2006; Tajfel, 2010). I vår sammenheng ser man her at ungdommenes sosiale identitet på den ene siden skapes i de relasjonene ungdommene inngår i i deres hverdag. På den andre siden kan man si den sosiale identiteten deres skapes i vekselvirkningen mellom dem selv og samfunnet.

Sosial identitetsteori er på mange måter styrende for mange elementer i vår oppgave. Sosial identitetsteori handler i utgangspunktet om hvordan individet, og i vår sammenheng ungdommene, blir påvirket av andre. Det handler om hvordan deres opplevelse av identitet kan påvirkes både av sosiale faktorer - som for eksempel den utstrakte bruken av media i dagens samfunn, og hvordan den kan påvirkes av andre mennesker. Den sosiale identiteten handler om hvordan man kategoriserer seg selv i ulike grupper, og hvordan man prøver å skape en balanse mellom behovet for tilhørighet, og behovet for å være unik. Er det slik at ungdommene i vår sammenheng føler seg unike? Eller er det slik at tilhørighetsfølelsen er sterkest? Og hvem er det så de føler tilhørighet til? Spenningsforholdet mellom ”jeg” og sosial påvirkning blir ekstra stort og påtagelig i den sosiale identitetsteorien, og dermed skaper det mange muligheter for videre diskusjon når man ser det i sammenheng med våre empiriske data.

2.2 Stigmatisering

I denne delen av oppgaven ønsker vi å rette blikket mot stigmatisering og andre teorier som kan ha innvirkning i forhold til stigmatisering av individet. Vi ser først på teorien om stereotyper, deretter teori om stigmatisering, for så å gå videre til stempelingsteorier. Siden alle disse teoriene kan resultere i avvik, finner vi det hensiktsmessig å også si noe om avviksteorier til slutt i denne delen.

2.2.1 Stereotyper

Som vi har sett i teorien kan identitet studeres i lys av mange ulike sosiale variabler. Når sosiale grupper skal markere grenser mellom seg selv og andre grupper tar de ofte i bruk stereotyper. Dette er forenklete beskrivelser man mener en bestemt gruppe har. Hogg og Abrams (1988) definerer stereotyper på følgende måte:

”Stereotypes are generalizations about people based on category membership. They are beliefs that all members of a particular group have the same qualities, which circumscribe the group and differentiate it from other groups.” (Hogg & Abrams, 1988:65).

I forlengelsen av en slik definisjon ser man at gruppen blir oppfattet og behandlet homogent, noe som vil bety at mennesker behandler alle ungdommer med tilknytning til barnevernet likt. Hogg og Abrams (1988) hevder et viktig aspekt i stereotypeteorien er at den er delt; det vil si at store deler av samfunnet vil være enige i stereotypen av en spesiell gruppe. For at stereotypene skal fungere som grensemarkører, slik det er nevnt over, er det en forutsetning at

de som bruker dem tror på dem (Hogg & Abrams, 1988). Dette er Stangor (2000) enig i, og hevder det er avgjørende at de må tro at enkelte individer innenfor en bestemt gruppe innehar visse egenskaper. Som oftest bruker man stereotyper med gode intensjoner, men ofte ser man at stereotypene er fordømmende og negative – noe som medfører at man ofte distanserer seg fra gruppene med slike egenskaper (Stangor, 2000). Ungdommene i vår studie kan sies å være flere stereotyper alt etter hvilke grupper de tilhører. Det mest fremtredende er nok at de på lik linje med alle andre ungdommer kan være stereotype ungdommer. I tillegg kan de være stereotype ungdommer med tilknytning til barnevernet, med alt det fører med seg.

I følge Stangor (2000) var det Lippman som introduserte begrepet stereotype i 1922, der han omtaler stereotyper som de bildene man skaper seg når man tenker på individer i de sosiale gruppene rundt oss. Stangor mener stereotyper ofte blir delt av mange individer innen samme kultur eller samfunn (Stangor, 2000). Dette er jo i tråd med tidligere nevnte Hogg og Abrams (1988), der de påpeker at oppfatninger rundt stereotypene er delt (Hogg & Abrams, 1988). Videre ser man at Stangor (2000) skaper et skille mellom kulturelle og individuelle stereotyper, og at han poengterer at kulturelle stereotyper har større innflytelse enn individuelle. Grunnen til dette, mener han, er at medlemmer i en bestemt gruppe ofte er klar over at mange har et visst synspunkt på dem (Stangor, 2000). Dette gjelder også for ungdommene med tilknytning til barnevernet. De er også bevisste på at mange har en viss forestilling og et visst syn på dem. Dermed vil noen av ungdommene forvente denne typifiseringen både fra enkeltpersoner i deres omgangskrets, fra kulturen de er en del av og samfunnet. En persons oppfattelse av en gruppe er basert på individets persepsjon av den sosiale gruppen, men her mener Stangor (2000) at på bakgrunn av at individer kommuniserer mye med hverandre, så vil de individuelle stereotypene ofte utvikle seg til kulturelle stereotyper fordi man deler perspektiver via kommunikasjonen. Likevel er det viktig å påpeke her, at det ikke finnes stereotyper som er anerkjent av absolutt alle individene innen en sosial kultur (Stangor, 2000). Mennesker vil, hvis vi tar utgangspunkt i denne teorien, skape seg et bilde av ungdommer som har tilknytning til barnevernet. Disse bildene skapes på bakgrunn av den sosiale informasjonen menneskene har tilgjengelig, og i mange tilfeller vil dette være medieomtaler om slike ungdommer. Og bildet som skapes vil kunne danne en stereotype hvis de ulike faktorer nevnt over er til stede.

I følge Hogg og Abrams (1988) er stereotyper nært forbundet med både sosial identitet og gruppetilhørighet. Koblingen de her finner viktig er dette med selvkategorisering. *”Just as*

when we categorize others we place them in a box and accentuate their stereotypic similarities, so too when we categorizes ourselves.” (Hogg & Abrams, 1988:74).

Selvkategorisering er i denne sammenhengen en kognitiv prosess underlagt selvidentifisering og gruppetilhørigheten. Her ser man også at selvkategorisering i videre forstand fører til selvstereotypifisering (Hogg & Abrams, 1988). Det handler her om at ungdommene plasserer seg selv i en boks, og at denne plasseringen blir gjeldende for dem. Hvis ungdommene i tillegg er påvirket av kulturelle stereotyper i forhold til sin selvstereotypifisering, er det viktig å huske at kulturelle stereotyper som er knyttet opp mot sosiale grupper, i dette tilfellet gruppen av ungdommer med tilknytning til barnevernet, ofte har et snev av sannhet i seg. Likevel er det slik at den enkelte ungdom ikke nødvendigvis føler at stereotypen stemmer overens med deres eget syn på gruppen. Stangor (2000) poengterer at det å bruke en oppfatning av en gruppe for å dømme et individ i denne gruppen ofte skaper feil inntrykk. En annen viktig faktor ved dette er at når stereotyper først er etablert, så er de vanskelige å endre. En stereotype som er aktiv vil opprettholde seg selv. Grunnen til dette er at i tråd med at stereotyper oppstår fordi man har en forestilling om et sant bilde av en gruppe, altså en forestilling om hvordan individene i gruppen er, så prøver man ikke å individualisere medlemmene i gruppen. Individene er bare en del av den store helheten – i slike situasjoner vil stereotypen bli stående fordi man ikke klarer å se individet for seg selv, uten gruppen (Stangor, 2000). Når ungdommer som har tilknytning til barnevernet ofte får høre at de blir sett på med et negativt syn, når det blir påpekt at de på en eller annen måte er annerledes og dermed blir plassert i en bås, kan dette føre til selvkategorisering og selvstereotypifisering. I tillegg vil andres plassering av ungdommene i slike båser være vanskelig å bli kvitt, fordi slike kategoriseringer gjør at man ikke klarer å se ungdommene som enkelt individer i gruppen.

2.2.2 Hva er stigmatisering?

Som vi har sett i teorigrunnlaget omkring begrepet identitet har både Mead (2005) og Goffman (1989) vært sentrale for utviklingen av identitetsbegrepet. Goffman (1989) videreutviklet Meads arbeider, og studerte hvordan selvet presenteres i relasjoner med andre mennesker. Han mente at identiteten oppstår på bakgrunn av forventet kategoritilhørighet og personlige egenskaper. Hvis man så tar denne teorien litt videre, vil man komme nærmere en forståelse av begrepet stigmatisering og hva dette begrepet betyr (Goffman, 1989; Mead, 2005).

Goffman (2009) beskriver hvordan individet klassifiserer andre og hvordan individet blir klassifisert av andre. Det handler i stor grad om at vi lever i et samfunn der det å gi hverandre 'merkelapper' er blitt en dagligdags foreteelse. Stigmatisering beskrives dermed her som en relasjon mellom personens egenskaper og en stereotyp klassifisering av individet. I tillegg kan det også her være snakk om en sosial fordømmelse av personens atferd, gruppetilhørighet, personlighet eller kroppslige tegn (Goffman, Kristiansen, Hviid Jacobsen, Gooseman, & Dinesen, 2009). Ungdommene i vår sammenheng kan altså bli gitt en merkelapp av andre mennesker i samfunnet. Denne merkelappen kan gis på bakgrunn av mange ulike faktorer, det som er sentralt i forhold til vår studie er de merkelappene som gis på bakgrunn av samfunnets sosiale fordømmelse av ungdommenes gruppetilhørighet.

Man kan altså, i følge Goffman (2009), på mange måter forstå stigmatisering som noe som varierer mellom ulike kulturer og som noe som er sosialt konstruert. Stigmatisering handler dermed i stor grad om hvordan mennesker karakteriserer eller klassifiserer individer ut fra tanken om at de er annerledes enn det som regnes som "normalt" – de er altså et avvik fra "de andre" (Goffman et al., 2009). Dette med avvik skal vi komme tilbake til senere i dette arbeidet. Men vi ser altså her, at de merkelappene ungdommene får av samfunnet, er merkelapper som viser til at ungdommene avviker fra det som regnes som normalt. Ungdommene i vår sammenheng er annerledes enn "de andre", og dette skaper en stigmatisering. Denne teorien blir særlig hensiktsmessig å ta i betraktning når vi skal undersøke ungdommenes opplevelse av egne identitet.

På mange måter kan man se på stigmatisering som en form for sosial merking av individer eller grupper. Goffman (2009) hevder denne sosiale merkingen kan ha konsekvenser i form av tap av både egenverdi og attraktivitet (Goffman et al., 2009) I tillegg hevder Major og Eccleston (2005) at slik merking kan føre til ekskludering av både individer og grupper. Individet eller gruppen ville i utgangspunktet blitt sosialt akseptert, men de innehar en eller annen egenskap som andre reagerer på, og som får dem til å trekke seg unna uten å forholde seg til andre egenskaper hos individet eller gruppen – egenskaper som eventuelt kunne skape et fellesskap mellom dem (Major & Eccleston, 2005). Ungdommene i vår studie er som ungdommer flest, og ville nok blitt akseptert som dette. Men ungdommene har tilknytning til barnevernet, og de bor i institusjoner – og dette er nok til at andre mennesker reagerer og trekker seg unna dem, uten å forsøke å forholde seg til de andre egenskapene våre ungdommer har. Mye av bakgrunnen for slik merking, er i følge Goffman (2009) basert på at

alle inndeler mennesker i ulike kategorier når man møtes, og at denne inndelingen skjer både bevisst og ubevisst. Individet plasseres i forhold til hvilken sosial status og hvilke egenskaper det antas at de har, og dette kaller han tilsynelatende sosial identitet. Det handler rett og slett om at man møter mennesker med forventninger, og at disse forventningene skal bekreftes. Når så disse forventningene ikke blir bekreftet, reduseres individet fra å være 'normal' til å bli et nedvurdert menneske, det handler ofte om at forventningene ikke stemmer overens med realiteten, og dermed har man grunnlag for stigmatisering. Dette var vi også inne på når vi snakket om stereotyper. Hvis man derimot plasserer individet i forhold til de egenskapene han/hun faktisk har, handler det om individets faktiske identitet (Goffman et al., 2009). Hva er det som gjør at ungdommene føler seg stigmatiserte? I følge teorien over handler det om at ungdommene i møte med andre mennesker ikke lever opp til de andres forventninger, og dermed blir de kategoriserte som avvikende. Denne kategoriseringen av ungdommene gir dem en merkelapp der både gruppen eller individet sees på som avvikende. I vår sammenheng vil det at ungdommer har tilknytning til barnevernet være nok til å bli sett på som annerledes, og dette kan medføre stigmatisering.

Når Goffman (2009) snakker om stigmatisering så bruker han tre ulike typer av stigmatisering; fysiske misdannelser, karaktermessige feil og tribale stigma – som rase, nasjon eller religion. Det han vil påpeke her er at stigmatisering skjer på bakgrunn av ulike typer kategorier, og at stigmatiseringen har ulikt fokus avhengig av tid og sted. Karakteristikk skapes på bakgrunn av den sosiale informasjonen, og i slike tilfeller kan det handle om tegn som formidler informasjon. Slike tegn kan ha forskjellige betydninger i ulike grupper eller kulturer, og det er jo også slik at noen karakteristikk og stigma ikke er synlige.

Ungdommene i vår studie har et stigma som ikke er synlig. Det er ingen som kan se på ungdommene at de bor i institusjoner i regi av barnevernet. Det handler derfor om omgivelsenes evne til å se, for man ser ulike ting avhengig av hvem man er sammen med og hvilken sosial identitet de har. I tillegg er det slik at man ser ulike ting hvis man gir seg selv muligheten til å bli kjent med noen av ungdommene også.

Vi ser altså at Goffman (1989, 2009) skaper et skille mellom synlig og usynlig stigma. Her viser han til at det synlige stigma handler om egenskaper som er vanskelig å skjule. Dette er de faktorene man ikke kommer unna med, som skaper stigmatiseringen. Hvis man så ser på usynlig stigma, så handler det om egenskaper som er skjult for omgivelsene (Goffman, 1989; Goffman et al., 2009). De mange ulike faktorene som ligger til grunn for hvorfor man

stigmatiseres, kan i vår sammenheng være mange. Men det mest sannsynlige er at det usynlige stigmaet – at ungdommene har en tilknytning til barnevernet, er nok til at de stigmatiseres.

Som vi ser er det ulike faktorer som ligger til grunn for hvorfor man stigmatiseres, og dette kan føre til ulike former for stigmatisering. I vår sammenheng ser vi at stigmatiseringen av ungdommene vil være basert på et usynlig stigma, noe som vil diskuteres senere i oppgaven. Videre ser man at Goffman (2000) kommer med en presisering angående stigmatiseringen når han sier følgende:

”.. at stigma ikke så meget har at gøre med en række konkrete individer, som kan sorteres i to adskilte bunker, de stigmatiserede og de normale, som det har at gøre med en altgennemtrængende topolet proces, indenfor hvilken ethvert individ spiller med i begge roller, i det mindste i visse forbindelser eller i visse stadier af livet.” (Goffman, 2000:172).

Man ser altså at han snakker om den normale og den stigmatiserte som perspektiver, ikke personer. Disse perspektivene vil, som vi har sett tidligere, oppstå i sosiale situasjoner der normer som ikke oppfylles, påvirker og preger situasjonen. De egenskapene som individet enten har hatt med seg gjennom hele livet, eller har fått nylig kan presse individet inn i en rolle der han/hun ikke kan oppfylle de forventede normene, og individet presses dermed ut i en stigmatisering. Dette gjelder uansett om det er en selvvalgt eller ufrivillig normbrytning – man stigmatiseres uansett (Goffman, 2000). Her ser man en klar parallell til ungdommene, som på ingen måte har hatt de stigmatiserende egenskapene bestandig, men som, når de kom under tilknytning til barnevernet, fikk egenskaper som gjør at de kan stigmatiseres. Samtidig er det viktig å ta tak i det Goffman sier om en topolet prosess. Ungdommene i vår sammenheng spiller både roller som stigmatiserte men også roller som normale. I gruppen av ungdommer som har tilknytning til barnevernet er ungdommene ikke avvikende, der er de alle like. Sammenligner de seg med andre ungdommer som ikke har tilknytning til barnevernet, ja da har de ulike forutsetninger og de kan spille rollen som stigmatiserte.

Et annet viktig aspekt ved stigmatiseringen er hvordan individer som stigmatiseres reagerer. Major og Eccleston (2005) hevder individer som stigmatiseres responderer på ulike måter; *”..by enhancing their relational value to other people, by seeking alternative relationships in which they will be more highly valued, and/or by withdrawing.”* (Major & Eccleston, 2005:72). Hvis vi ser på det første alternativet først, handler dette i stor grad om hvordan individet prøver å forsterke sin egen relasjonelle verdi. Dette kan gjøres på ulike måter, blant

annet ved å øke deres attraktivitet overfor de som ikke er stigmatiserte, og her ligger det flere tilnærminger for å oppnå dette. For det første så kan individet prøve å eliminere de faktorer som de stigmatiseres på bakgrunn av. For det andre kan man forsøke å distansere seg fra sin egen stigmatiserte gruppe ved å kommunisere at ”jeg er ikke som dem”. Og, for det tredje kan individet prøve å skjule sitt stigma, for på den måten å bli sett på som ikke-stigmatisert (Major & Eccleston, 2005). Her kan ungdommene i vår studie, for å unngå stigmatisering, velge mellom ulike måter å forholde seg på, eller ulike måter å reagere på. Dette kan sees på som alternativer dersom de føler seg stigmatiserte eller dersom de forventer en stigmatisering. Det andre alternativet som Major og Eccleston (2005) trekker frem, handler i stor grad om at individet søker seg til grupper med samme stigma, for på den måten å kunne identifisere seg med andre stigmatiserte, og dermed ikke representere noe avvik i den aktuelle gruppen. Samtidig pekes det på de mange fordelene individet har ved å søke seg til slike grupper, kontra de gruppene man blir stigmatisert av. Det handler om økt verdi, både for individet selv og for gruppen som stigmatisert, samtidig som det hjelper på individets selvfølelse og deres identitetsforståelse. Det er også viktig å peke på at en slik søkning til likesinnede grupper også kan ha negative sider; ”..Ironically, strong identification with a stigmatized group may increase one’s vulnerability..” (Major & Eccleston, 2005:77). Individet kan altså, ved å søke til slike grupper, bli mer sårbare enn de var i utgangspunktet (Major & Eccleston, 2005). Det tredje alternativet Major og Eccleston (2005) trekker frem når det gjelder hvordan individer responderer på stigmatisering handler om hvordan individet trekker seg unna situasjoner der stigmatiseringen blir ekstra synlig, eller påpekt av andre osv. I mange tilfeller kan ikke individet trekke seg fysisk unna, folk må jobbe, gå på skole, ta buss/tog og lignende. I disse tilfellene handler det om en psykisk tilbaketrekking. De trekker seg unna i form av å ikke involvere seg. De er tilstede, men de er ikke involvert i det som skjer. Dette gjelder spesielt i situasjoner der individet forventer at stigmatiseringen skal finne sted. Det handler om å beskytte seg selv fra de andre (Major & Eccleston, 2005). Gjennom alle de alternativene som legges frem i teorien over, ser vi at hvis ungdommene på noen måte skulle føle seg stigmatiserte, så vil dette være handlingsmønstre og reaksjoner man vil kunne gjenkjenne hvis de skulle oppstå.

2.2.3 Stemplingsteori

Et sentralt tema for både forståelsen av identitet og stigmatisering er stemplingsteorien som vi finner hos Becker (2005). Stemplingsteorien handler i stor grad om en prosess der individet stemples som avviker, og der konsekvensen av slik stempling er at individet kan utvikle

varige avviksmønstre. Individet som stemples som avviker vil i første omgang være en avviker i andres øyne, og ikke nødvendigvis ifølge eget synspunkt. Avvik skapes, som vi har vært inne på tidligere, alltid i sosiale grupper ved at noe eller noen defineres som avvikende og at det deretter fremstår sanksjoner. Avvik knyttes altså sterkt til sosiale definisjoner av passende oppførsel i ulike kontekster. På bakgrunn av dette hevder stempelingsteorien at når et individ først blir stemplet som avviker, kan stemplingen i seg selv være pådriver for videre avvikende atferd (Becker, Søgaard, & Järvinen, 2005). Fordi ungdommene i vår sammenheng ofte blir sett på som annerledes i forhold til de som regnes som normale, vil det i vår sammenheng også være snakk om avvik – at ungdommene stemples som avvikere. Senere i oppgaven vil dette bli diskutert i forbindelse med presentasjonen av våre empiriske data.

Hvem er det så som definerer avvik og stempler grupper og individer? Hos Becker (2005) ser vi at avvik er samfunnsskapt, og han mener at de som ofte er i stand til å definere avvik er de som sitter med en eller annen form for sosial makt. Denne sosiale makten finner man som regel i grupper som representerer flertall – for de lager regler som andre må følge. Videre forklarer han avvik skapt gjennom 'de andres' reaksjoner, og at det dermed ikke er objektivt gitt hva som er avvikende, og at samme atferd kan oppfattes både normalt og avvikende i ulike situasjoner. De prosessene der noen, enten enkeltindivider eller grupper, bryter de regler og normer som flertallet har skapt, medfører stempeling. Hvis det først oppstår et stempel som avviker, så er slike stempel vanskelige å kvitte seg med, akkurat som vi så tidligere med stereotypene; når man først er satt i bås, er det vanskelig å komme seg bort derfra (Becker et al., 2005).

Jenkins (2006) snakker også om stempeling, og det handler i korte trekk om at aktører, individer eller grupper, blir avvikere fordi de stemples som sådan – altså er han enig med BeckerS (2005) teori som vi har beskrevet ovenfor. Videre peker han til Lemert som skaper et skille mellom primære og sekundære avvik – og mener at disse har stor relevans i forhold til stempelingsteorien (Jenkins, 2006). Når Jenkins (2006) snakker om primær avvik handler det om en grunnleggende avvikshandling, denne har ofte utspring i psykiske, fysiske eller sosiale faktorer, og ofte normaliseres denne. Man finner unnskyldninger eller bortforklaringer og handlingen defineres dermed ikke som avvikende. Alle individer avviker til tider, men de fleste er ikke en avviker av den grunn. Hvis man tar omgivelsene, omstendighetene og avvikets karakter i betraktning, kan kanskje primær avvik blir betraktet som avvik og individet bli stemplet som avviker – det bestemmes av øyet som ser. Det sekundære avviket

handler om den internaliserte identiteten som skapes via stempelingen. I tillegg handler det også om det avviket som denne identiteten genererer. Denne prosessen hvor individer stemples som avvikere for så selv å identifisere seg som avvikere understrekes av stempelingsteorien. Det er en prosess som over tid innebærer at det som starter som en ytre identifisering som avvikler, blir til en indre selvidentifisering. Å bli stemplet som avvikler vil i de fleste tilfeller få negative konsekvenser for individets sosiale liv og for ens selvbylde. Men den største konsekvensen ligger nok, som vi nettopp var inne på, i individets endrede identitet (Jenkins, 2006). Teorien over viser at ungdommene i vår sammenheng, når de stemples som avvikere, også kan ende opp med at avviket blir en indre selvidentifisering. Altså at ungdommene, hvis de blir stemplet ofte nok, og mange nok ganger, selv kan se på seg selv som avvikere. Dette vil kunne ha noe å si for deres identitet, og vil derfor være viktig i vår sammenheng.

2.2.4 Avvik

Begrepet avvik er som vi ser over, viktig i forhold til stigmatisering. I følge Goode (2008) er begrepet nært knyttet til atferd, men det kan også benyttes i forhold til alle faktorer som er med på å differensiere og skape skiller mellom mennesker. Her handler det på mange måter om et misforhold mellom samfunnets normer og krav og individets forutsetninger. Jo strengere krav og normer – jo flere avvikere. Goode hevder det finnes fire faktorer som skaper slike avvik; for det første må det finnes en norm eller et krav, og deretter må noen; et individ eller en gruppe, bryte med denne normen. Som et tredje punkt her må så noen andre kunne si at det å bryte normen er 'galt', og som punkt nummer fire må disse andre gi individet eller gruppen som brøt normen en negativ reaksjon. På den måten fremstår individet eller gruppen som brøt normen, som en avvikler (Goode, 2008). Også Major og Eccleston (2005) har denne koblingen mellom avvik og stigmatisering, og det vises tydelig når de hevder følgende; *"In every society there are some categories of individuals who are systematically devalued and excluded from a broad array of social relationships and social domains. These individuals are stigmatized"* (Major & Eccleston, 2005:64). Dette sitatet viser til at gruppen med ungdommer som har tilknytning til barnevernet kan være en slik gruppe som i samfunnet systematisk nedvurderes og ekskluderes fra sosiale situasjoner. Det skapes altså et kobling mellom stigmatisering og ekskludering. Fordi ungdommene regnes som avvikende, mister de tilgang til enkelte sosiale relasjoner og situasjoner. Denne koblingen mellom stigmatisering og ekskludering mener Major og Eccleston (2005) ligger i tre faktorer som blir sentrale; det er enighet innad i kulturen at den stigmatiserte skal ekskluderes, ekskluderingen vil være en delt

opplevelse med andre som tilhører samme stigmatiserte kategori, og til slutt; denne type stigmatisering og ekskludering betraktes som berettiget av kulturen eller omgivelsene som ekskluderer individet eller gruppen (Goode, 2008; Major & Eccleston, 2005). Som nevnt tidligere handler dette med avvik om at ungdommene som har tilknytning til barnevernet ikke klarer å innfri andres forventninger til dem når de møtes. Grunnen til at disse forventningene ikke møtes er ofte at andre mennesker ikke klarer å se forbi koblingen til barnevernet, slik at ungdommens egen identitet kommer frem. I andre tilfeller innfris ikke forventningene fordi ungdommene ikke har de samme forutsetninger som den gruppen ungdommer de vil bli sammenlignet med.

Goffman (2000) mener avviksbegrepet fungerer som et forbindelsesledd mellom stigmatisering og den sosiale verden. Han mener det er en forutsetning for det sosiale samfunn at alle deltakerne er felles om et sett av normative forventninger, og at disse normene opprettholdes av alle. I samfunnet ser man til stadighet normer av ulike typer, noen kan alle oppfylle på en tilfredsstillende måte, mens andre normer er slik at majoriteten av menneskene kommer til kort i forhold til oppfyllelse av normen. Denne manglende evnen til å overholde normene kan spille en betydelig innflytelse på hvordan normbryteren aksepteres i forskjellige sosiale situasjoner (Goffman, 2000). Hvis man her forstår Goffman riktig, så finnes det altså normer som ingen kan klare å innfri, samt at det finnes normer som alle kan innfri på en eller annen måte. Ungdommene i vår studie vil ikke kunne innfri normen om at alle ungdommer skal bo hjemme hos sine foreldre. Denne normen ligger nok ubevisst i mange mennesker, fordi man ser det som en selvfølge. For ungdommene betyr det at deres manglende evne til å innfri eller oppfylle denne normen, gjør at de kanskje ikke aksepteres i enkelte sosiale situasjoner, eller at de ekskluderes fra sosiale situasjoner de hadde tilgang til tidligere. Videre mener Goffman (2000) at dette kan sees på som en prosess som forekommer overalt hvor det finnes identitetsnormer. Prosessen inneholder de samme trekkene uansett hvilken type avvikelse det gjelder, og det er derfor mye som tyder på at rollen til den 'normale' og rollen til den 'stigmatiserte' inngår som deler i en større og mer kompleks sammenheng – det sosiale samfunnet (Goffman, 2000). Her ser man at rollene som ungdommer spiller inngår i en større sammenheng der de begge er nødvendige. Her snakker vi om to sett med roller, og to ulike grupper med ungdommer; de normale og de stigmatiserte. Begge rollene har sin egen sosiale identitet, og det vil alltid være normer som brytes uansett om man tilhører den ene eller andre rollen som er beskrevet her.

2.3 Medier og samfunnet

I denne delen av oppgaven vil det bli gjort rede for mediernes påvirkning. Samtidig trekker vi frem hvordan den eventuelle påvirkningen kommer til syne hos individet eller gruppen. Dette er et sentralt element i oppgaven da vi er på jakt etter å undersøke hvorvidt ungdommenes identitet påvirkes av hva mediene formidler.

2.3.1 Mediepåvirkning

Medier eller media faller ofte under betegnelsen massemedier. Under disse betegnelse finner man aviser, tv, radio internett osv. Felles for alle disse kommunikasjonskanalene som faller inn under betegnelsen, er at de sender et budskap gjennom en kanal, (tv, internett, radio, avis) ut til et mangfold av mottakere på kort tid. Med mulighet til å nå frem til mangfoldige personer på relativt kort tid, vil mediene besitte en stor potensiell påvirkningskraft. Man omtaler ofte denne påvirkningskraften som et moderne fenomen, noe som kan virke å være en snever forståelse (Waldahl, 1999). I følge Ytreberg (2008) startet forskningen på mediernes potensielle påvirkningskrefter i Tyskland og USA i mellomkrigstiden. På den tiden foregikk massekommunikasjonen i hovedsak mellom radio og film. Disse to kommunikasjonskanalene var med på å prege folks hverdag. Det revolusjonerende med radio og filmens fremvekst på denne tiden var at man nå hadde muligheten til å nå frem med et budskap til en stor mengde mottakere, på kort tid. Dette fanget forskernes oppmerksomhet. De ønsket å avdekke om mediernes oppblomstring var en positiv eller negativ tilvekst (Ytreberg, 2008). Perse (2001) støtter Ytrebergs redegjørelse rundt forskeres nysgjerrighet, hvor hun hevder at den viktigste årsaken for forskning på massekommunikasjon er bygget på antagelsen om at medieinnholdet både har hatt, og fortsatt har en vital påvirkningseffekt. Tidligere hevdet også forskere at massekommunikasjonen fort kunne bli samfunnets syn på verden, og at denne type kommunikasjon kom til å bli verktøy for manipulasjon og sosial kontroll. Man ser altså en klar skepsis blant forskerne når det gjelder dette med massekommunikasjon, og Ytreberg viser det bedre når han trekker frem spørsmålet, ”ruin eller frelse?” - Et spørsmål forskerne stilte seg da mediene og massekommunikasjonskanalene for alvor gjorde sitt inntog. Det gir et bilde av en stor usikkerhet rundt fenomenet og viser en klar holdning til at man ikke helt skjønnte hvilke fordeler eller ulemper dette kunne medføre. Selv om disse påstandene ble presentert for nesten 100 år tilbake kan man forstå hvorfor disse bekymringene oppstod.

Schwebs og Østbye (1999) skiller mediebruk som primæraktivitet og sekundæraktivitet. Primæraktiviteten har ofte vårt fulle fokus, mens sekundæraktivitet er noe vi gjør i tillegg til å

ha en aktivitet som er viktigere. De hevder at i løpet av en 24 timers dag er i kontakt med ulike medium 6-7 timer om dagen både i form av primæraktiviteter og sekundæraktiviteter. Dette var i 1999, og både tilgjengeligheten og utvalget av ulike medier har økt betraktelig de siste 14 årene, og på bakgrunn av det kan man hevde at tallet har steget ytterligere noen timer. Dermed er det ingen stor overraskelse at man utsettes for en rekke påvirkningskrefter fra mediene. I ettertiden har forskere forsøkt å avdekke graden av mediernes påvirkning (Perse, 2001; Schwebs & Østbye, 1999; Ytreberg, 2008). Disse tallene rundt mediebruk vil være viktige i begrunnelsen av vår problemstilling, da påvirkningen på ungdommene vil være relativt stor dersom det kommer frem at ungdommene blir påvirket av media. Noe det synes å være liten tvil om: ”vi er uten tvil sterkt preget av mediene som naturlig del av vårt hverdagsliv og sosiokulturelle miljø” (Gentikow, 1999:24). Det kommer her frem at media er blitt en del av vår hverdag, noe som synes å være ganske naturlig med tanke på antall timer vi bruker på media, både som primær og sekundæraktivitet. Men hva er grunnen til at mediene har en så stor påvirkningskraft?

2.3.2 Medier: kommuniserende kanaler

Svarene på dette spørsmålet kan være utallige, og svarene avhenger av hvem man spør. Dersom man tar utgangspunkt i Waldahl (1999), hevder han at kommunikasjon er et grunnleggende fenomen og dette gjør at vi, både bevisst og ubevisst, kommuniserer med media. Samtidig handler kommunikasjon om langt mer enn bare verbal kommunikasjon (Waldahl, 1999). Det finnes et mangfold av mulige måter for kommunikasjon og sende ulike budskap. Vi tar alle daglig del i en form for kommunikasjon hvor man enten er aktiv sender av et budskap eller man er passiv mottaker. De aller fleste av oss kommuniserer både på jobb, skole, med venner og familie. Dette er bakgrunn for Waldahls påstand om at grunnlaget for sosial samhandling ligger i kommunikasjonen, og media er i høyeste grad en kommuniserende kanal. Videre peker Waldahl (1999) på de drastiske forandringer medie verden har vært gjennom de siste tiårene, og lite som tyder på at dette skal forandre seg i tiden fremover. Som et resultat av denne utviklingen har *mediesamfunnet* vokst frem. Mediesamfunnet er et begrep som viser hva slags plass mediene har fått i vårt samfunn. Vi er bort i mot tvunget til å ha et forhold til mediene. På den måten gjør vi oss selv til et lett bytte i form av påvirkning, da man må kommunisere med mediene, eller i det minste motta det mediene kommuniserer (Waldahl, 1999). Når Waldahl hevder at vi, på en eller annen måte, må kommunisere med media, gjelder dette også ungdommene vi har intervjuet. De befinner seg også i en aldersgruppe som man ofte har hyppigere kontakt med media, enn andre

aldersgrupper. Kommunikasjonen i denne aldersgruppen skjer ofte gjennom internett og TV da disse mediene ofte brukes av ungdommer.

Waldahl (1999) hevder videre at mediene har innflytelse på ulike nivå. På individnivå skjer påvirkningene gjennom mediens presentasjon av hendelser som angår oss direkte (1999). Artikler og nyhetssaker som omhandler andre ungdommer i institusjoner kan være et eksempel på en medieomtale som angår ungdommene direkte, og dermed foregår innflytelsen på individnivå. Slike nyhetssaker kan ungdommer tilknyttet institusjoner relatere seg til da de har til felles at de bor på institusjon. Slike saker hevder Waldahl (1999) påvirker individets holdninger, verdier, kunnskaper og handlinger. Dette kan ha en formende faktor på det enkelte individ. På samfunnsnivået har media innflytelse på samfunnsmessige prosesser. Politikk, kultur og sosiale prosesser vil være preget av mediens innflytelse. Ut i fra dette kan man se noen tendenser. Kommunikasjonsprosessene har utvikle seg fra å være langsomme, private og personlige til raske, offentlige og upersonlige (Waldahl, 1999). I vår problemstilling spør vi etter medieomtals påvirkning på ungdommens identitet. Mediens innflytelse på samfunnsnivå kan ha en påvirkning på ungdommens identitet, men denne påvirkningen skjer gjennom de holdninger som skapes av samfunnet på bakgrunn av medieomtalen av ungdommer tilknyttet institusjoner. Disse to samfunnsnivåene Waldahl her viser til kan altså være et uttrykk for påvirkning på to nivåer. Påvirkningen på individnivå hvor ungdommene direkte påvirkes av medieomtale, mens på samfunnsnivå kan påvirkningen skje indirekte via samfunnets holdninger ovenfor ungdommer tilknyttet institusjoner.

Det ble tidligere omtalt hvor lite man visste om mediens påvirkningskraft og hvilken usikkerhet mediens inntog brakte med seg. Waldahl (1999) hevder at selv om vi har kommet en del tiår frem i tid bærer samfunnet fortsatt preg av usikkerhet og uenighet om mediens betydning i form av påvirkning. Man kan jo allerede her se at mediens eksistens i seg selv påvirker samfunnet. Waldahl hevder at man må ta utgangspunkt i starten på påvirkningsprosessen for å avdekke data på fenomenet mediepåvirkning. Det er den daglige interaksjonen med mediene som må tas utgangspunkt i når man undersøker mediens påvirkning (Waldahl, 1999). Spørsmålene vi stilte til både de ansatte og ungdommene tok utgangspunkt i ungdommens daglige interaksjonen med media. Slik er spørsmålene vi stilte i tråd med Waldahl og hans forståelse av undersøkelser av mediepåvirkning.

Vi har allerede avklart at mediene har en påvirkende effekt, men redegjørelsen for *hvordan* mediene påvirker kan virke utfordrende. Det skyldes flere elementer. Blant annet finnes det ingen lineær sammenheng mellom påvirkning og effekt. Dette kan ha sammenheng med at vi mennesker er en kompleks gruppe, og av den grunn kan det være utfordrende å måle graden av påvirkning eller avklare stimuli-respons reaksjoner. Mennesker vil alltid reagere på ulike måter, og noen vil ikke reagere i det hele tatt. Samtidig er det svært få som faktisk vil erkjenne at media påvirker dem. I forlengelsen av dette stiller Gentikow det retoriske spørsmålet, om reklamebransjen er villig til å bruke milliarder av kroner på markedsføring hver år dersom de trodde markedsføringen hadde liten eller ingen effekt? Dette er lite sannsynlig (Gentikow, 1999). Både Waldahl (1999) og Perse (2001) synes å være enig med Gentikow (1999) i hennes påstander rundt samfunnets bestående av en kompleks gruppe mennesker. Waldahl påpeker at effekter av påvirkningen både kan være kortsiktige og langsiktige. Perse hevder på sin side at når man forsker på mediepåvirkning er det sentralt å ha en forhold til hvor lenge man teoretisk antar at effekten skal vare. Det er et viktig spørsmål fordi, slik Waldahl og Gentikow påpeker, kan enkelte effekter av mediers påvirkning vil ebbe ut innen relativt kort tid, mens andre effekter kan være vedvarende atferdsendringer. Waldahl hevder at langsiktige virkninger bygger på en rekke kortsiktige virkninger, og at dette skaper en prosess som dannes over tid (Gentikow, 1999; Perse, 2001; Waldahl, 1999) Ungdommene vi har intervjuet er like kompleks som andre grupper i samfunnet og dermed vil også de reagere på ulike måter. Det finner heller ikke her noen lineær sammenheng mellom påvirkning og effekt. Derfor ble det viktig å stille dem spørsmål som kunne gi oss svar på om de eventuelle påvirkningene var lang- eller kortvarige. Eventuelt forsøke å få frem *hvordan* de ble påvirket.

Perse (2001) hevder man ofte omtaler tre kategorier når man snakker om mediepåvirkning, kognitiv-, affektiv- og atferds påvirkning. Hvis vi tar for oss den første påvirkningen, kognitiv, så handler den om hvordan man strukturerer informasjonen man blir utsatt for. Måten man lærer og skaper informasjonen til sin egen – hvordan man ved mentale prosesser strukturerer informasjon. Nyhetssaker og underholdning blir ofte fokusert på når man undersøker kognitiv mediepåvirkning. Den affektive delen av mediepåvirkningen tar utgangspunkt i å avdekke de positive eller negative holdningene man skaper seg når man blir utsatt for et budskap eller informasjon. Begrepet affekt refererer til følelsesregisteret og det er det den affektive påvirkningen undersøker, - om budskapet eller informasjonen gir deg positivt eller negativt utslag følelsesmessig. Blir du glad eller skaper innholdet og budskapet

redsel? Dette kan være eksempler på affektiv påvirkning. Den affektive påvirkningen kan oppstå relativt fort, men den kan også forsvinne like raskt (Perse, 2001). Det er naturlig å tenke at denne formen for påvirkning er den som ligger nærmest ungdommene vi har intervjuet i denne oppgaven, - at medieoppslagene kan vekker følelser hos ungdommene. Den siste påvirkningen, som er behavioristisk tar sikte på atferden. Skaper innholdet man blir utsatt for en endring i individets atferd? (Perse, 2001) Dette punktet er kanskje det som er lettest og observere i form av endringer, da dette kommer til uttrykk gjennom den enkeltes atferd. Ungdommene kan ha vanskelig for å selv å oppdage om påvirkningen har en atferdsmessig effekt, og av den grunn er det en styrke at vi også har intervjuet de ansatte på institusjonene. De svarene vi får av de ansatte vil kunne gi oss bedre innsikt i denne formen for påvirkning hos ungdommene. Atferdsendringer som effekt av påvirkning er nok den enkleste effekten man kan avdekke i ulike undersøkelser, men på tross av dette hevder Gentikow (1999) at det kan ta lang tid før en påvirkning viser seg i individets atferd. Dette avhenger av blant annet om man er eksponert for påvirkningen i korte perioder eller over lengere tid (Gentikow, 1999). I våre intervjuer med ungdommene vil Perses kategorier for mediepåvirkning være sentrale, da disse vil kunne gi en indikasjon på *hvordan* ungdommene påvirkes av media. Samtidig vil disse kategoriene kunne være med på å gi en indikasjon på om påvirkningen er kort- eller langvarig.

Mediepåvirkning på individnivå har vært sentralt gjennom denne delen av oppgaven, men mediepåvirkning kan også forekomme på gruppenivå, men dette fordrer likevel en påvirkning av individet. Institusjoner eller grupper som helhet reagerer ikke på mediepåvirkning. Det er det enkelte individ i gruppen som blir påvirket. Skjer denne påvirkningen med flere av gruppens medlemmer vil gruppen som helhet bli påvirket. Dermed ser man at mediepåvirkning kan forekomme på gruppenivå, men det er det enkelte individ eller individene i felleskap som avgjør mediepåvirknings effekt på gruppen. På tross av dette hevder (Perse, 2001; Waldahl, 1999). Påvirkning, både direkte og indirekte kan skje på gruppe og individnivå. Ungdommene vi har intervjuet har bosted til felles med andre ungdommer tilknyttet barneverninstitusjon. Uavhengig om ungdommene ønsker det eller ikke, befinner de seg i gruppen ungdommer tilknyttet institusjoner. Dermed kan det være interessant å avdekke hvorvidt denne gruppen er påvirket av media.

Det er stor enighet om at mediene påvirker oss, både på individ- og gruppenivå. Det som synes å være utfordringen er å avdekke i hvilken grad påvirkningen man blir utsatt for skaper

vedvarende affektiv-, holdning,- eller atferdsendring. Med utgangpunkt i at media har en påvirkende effekt vil det være legitimt å stille spørsmålet om hvorvidt ungdommene vi har intervjuet er påvirket av medienes fremstilling av barnevernet og barnevernsbarn i media, samt hvilken effekt denne påvirkningen har.

3.0 Oppgavens kontekstualisering: Bufetat

Alle våre intervjuer er gjennomført med ungdommer og ansatte tilknyttet ulike avdelinger i regi av Bufetat. Av hensyn til personvern vil vi ikke gå nærmere inn på de ulike institusjonene vi har gjennomført intervjuer. Det samme gjelder for ungdommene, for å bevare deres anonymitet vil den enkeltes problematikk ikke bli trukket frem. Det som vil bli presentert i dette punktet er en generell beskrivelse av Bufetat som organisasjon og hvilket ansvar og arbeidsoppgaver organisasjonen har. Samtidig som vi vil si noe om hvilke kompetanse som befinner seg i de ulike avdelingene i Bufetat.

Bufetat er en statlig virksomhet som befinner seg under Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet. Organisasjonen består av 5 regionale avdelinger som dekker hele landet, og deres oppgave er å bidra med tiltak til familier, barn og unge: *"Hovedoppgaven for de fem regionene i Bufetat er å gi barn, unge og familier som trenger hjelp og støtte tiltak med høy og riktig kvalitet i hele landet"*. (Bufetat, 2012:14). Alle barn og unge som omfattes av barnevernsloven har Bufetat en oppgave og et ansvar for å hjelpe med de nødvendige tiltak (Bufetat, 2012).

"Bufetat skal tilby tjenester av riktig kvalitet til barn, ungdom og familier i Norge. Det betyr at alle barn, unge og familier i hele landet skal ha et tilbud som er tilgjengelig og uavhengig av bosted. Tjenestene skal være virkningsfulle, preget av kontinuitet og samordning. En forutsetning for god kvalitet i tjenestene er at brukerne våre opplever de som trygge og sikre". (Bufetat, 2012:28)

Organisasjonen har ansvaret for de statlige barnevernsinstitusjonene, men også andre tiltak enn barnevernsinstitusjoner. Beredskapshjem, fosterhjem, ulike omsorgssenter både for foreldre og barn, samtidig har de også omsorgssenter for mindreårige asylsøkere, for å nevne noen. Det er også Bufetats ansvarsområde å gi råd, veiledning og bistand til de ulike kommunene i møte med plasseringen av ungdommer utenfor hjemmet. Samtidig har de også ansvar for etablering og driften av barnevernsinstitusjoner i de fem ulike områdene (Bufetat, 2012).

Det kommer frem i Bufetats årsrapport (2012) at det i 2012 var 10 960 barn som mottok tiltak fra barnevernet. Disse er spredt over de ulike tiltak barnevernet har. 2085 av disse barna befant seg under tiltak i institusjon. Det er kommunens barnevernstjeneste som mottar bekymringsmeldinger om barn og unge som kan ha det vanskelig. Dermed er det den enkelte kommunes ansvar å undersøke, eventuelt gi råd og følge opp tiltak som er iverksatt for den

enkelte ungdommen. Videre kommer det frem i årsrapporten at antall oppholdsdager i flere av barnevernets tiltak har økt fra 2011 til 2012. Ungdommene og de ansatte vi har intervjuet befant seg i et tiltak som hadde en nedgang fra 2011. Barn i institusjon hadde en nedgang på 1,7 % fra 2011, men noen av grunnen til dette kan være at Bufetat har ønsket å bruke forsterkede fosterhjem i stede for institusjon (Bufetat, 2012).

Som nevnt er et av Bufetats tiltak for ungdom opphold på institusjon, og det er ungdommer under dette tiltaket vi har intervjuet. Institusjonene vi har besøkt i denne anledning tar imot ungdom som for en periode trenger planlagte tiltak i institusjon i barnevernets regi.

Ungdommene kommer på grunn av sin omsorgssituasjon, eller ulike typer atferdsproblematikk. Eksempler på slike atferdsvansker kan være; sinneutbrudd, trusler, vold, regelbrudd, kriminalitet og rusmisbruk med mer. Noen av institusjonene tar også imot ungdom med sammensatte problemer, og har særlig kompetanse på alvorlig atferdsproblematikk som vold, aggresjon og rusproblemer. Institusjonene har ulik kompetansefelt og ungdommene plasseres i den institusjonen som kan gi det beste tilbudet knyttet til den aktuelle problematikken. Det er dette Bufetat mener med at de skal tilby tjenester av riktig kvalitet. Ungdommene som befinner seg under barnevernet vil ha utfordringer med ulike problemer og derfor er det viktig at Bufetat som organisasjon og den enkelte institusjon kan imøtekomme den enkeltes utfordring på hensiktsmessig og virkningsfull måte. Gjennom våre intervjuer på de ulike institusjonene var vi innom institusjoner som hadde fokus på ulik problematikk.

4.0 Metodebeskrivelse

4.1 Innledning

I dette kapittelet ønsker vi å gjennomgå de metoder vi har benyttet oss av i prosessen med å skrive denne oppgaven. Vi har i vår studie valgt å bruke kvalitativ metode. Når man snakker om vitenskapelige metoder omhandler det retningslinjer som skal sikre at arbeidet er faglig forsvarlig, videre ser man at Grønmo (2004) definerer metode på følgende måte; *”Generelt sett er en metode en planmessig framgangsmåte for å nå et bestemt mål.”* (Grønmo, 2004:27). Dette målet, vil i vår sammenheng, handle om å skape kunnskap om et bestemt fenomen; hvordan medieomtaler kan påvirke ungdommers opplevelse av egen identitet. Samtidig vil metoden angi hvordan vi skaper kunnskap og utvikler teori, samt at metoden sikrer at disse møter kravene til kvalitet og relevans.

Framgangsmåten for å studere fenomener er i følge Grønmo (2004) avhengig av fenomenets egenart. De ulike fagområdene studerer ulike fenomener, og det vil dermed være variasjoner mellom dem i forhold til de metodene de anvender. Samfunnsvitenskapen omfatter metoder som utvikles og brukes i forskning som handler om mennesker i samfunnet, samt den kunnskap og teori som slik forskning resulterer i. Metodene består derfor av de systematiske og planmessige framgangsmåtene som er rettet mot å skape kunnskap og teori omkring menneskenes liv i samfunnet de lever i (Grønmo, 2004). Man ser altså at samfunnsvitenskapen dermed kan forstås som et samspill mellom empirisk kunnskap og teoretisk forståelse, samt de metoder som skaper forståelse om fenomenet som undersøkes. Det er dette samspillet vi benytter oss av når vi ønsker å svare på vår problemstilling med de dataene våre informanter gir oss. Vi anvender det teoretiske rammeverket i et samspill med dataene informantene gir oss. På bakgrunn av dette skaper vi en forståelse rundt fenomenet, medieomtalenes påvirkning på ungdommer tilknyttet barnevernsinstitusjoner.

I vitenskapen skapes det ofte et skille mellom metode og metodologi. Som vi har sett refererer metode til de fremgangsmåtene som anvendes i vitenskapelige studier. Metodologien derimot brukes om de prinsipielle og fundamentale forståelsesformer som ligger til grunn for bruken og utviklingen av forskjellige metoder – man kan si det handler om generelle prinsipper for kunnskapsutvikling (Grønmo, 2004). Dette forholdet mellom metode og metodologi mener Grønmo (2004) kan sammenlignes med forholdet mellom teori og empiri. Metoder som brukes innenfor samfunnsvitenskapelig forskning bygger dermed på grunnleggende metodologiske prinsipper, mens valget av konkrete metoder for mer spesifikke undersøkelser

bygger på mer fundamentale metodologiske spørsmål. Grønmo viser til at spørsmålet om man skal anvende kvalitative eller kvantitative data er et slikt metodologisk spørsmål. Det handler om hvilken type data som er hensiktsmessig å bruke i studiet; skal informasjonen uttrykkes i tall eller tekst? Ved studier der data uttrykkes i tall, vil den kvantitative metoden være mest hensiktsmessig, mens i studier der data skal uttrykkes i tekst er det den kvalitative metoden som vil være mest hensiktsmessig å bruke (Grønmo, 2004). I denne oppgaven er det den kvalitative metoden som blir mest hensiktsmessig å bruke, da våre data presenteres i tekst. Samtidig er vi på jakt etter subjektive opplevelser av et fenomen, og ved å bruke kvalitativ metode vil man med stor sannsynlighet klare å bringe frem en større forståelse for ungdommenes opplevelse av egen identitet i møte med media.

I følge Grønmo (2004) preges det meste av forskning av en pendling fram og tilbake mellom teori og empiri, og forskeren vil i denne pendlingen bygge på ulike metoder for å skape forbindelser mellom dem (Grønmo, 2004). Vi bruker kvalitativt intervju for å skape forbindelser mellom vårt teoretiske rammeverk og dataene ungdommer og ansatte har fremmet. Denne pendlingen fram og tilbake mellom teori og empiri er med på å skape en forståelse av fenomenet vi undersøker. Det er også denne pendlingen som til slutt vil skape et svar og en konklusjon i vår studie.

Grønmo (2004) hevder at hvis man beveger seg fra teori til empiri baserer man seg på metoder for problemformulering, man tar utgangspunkt i teori og formulerer problemstillinger for empirisk undersøkelse. Hensikten her er ofte å teste om teorien er holdbar. Går man fra empiri til teori bygger man på metoder for fortolkning, og man bruker resultatene fra empiriske undersøkelser i drøftinger i forhold til teoretiske perspektiver (Grønmo, 2004). I tråd med Grønmo har vi valgt den andre av de to måtene å bruke teori og empiri. Når vi går fra empiri til teori kommer dette frem ved at vi bruker dataene som kommer frem i intervjuene med ungdommene og de ansatte opp mot det teoretiske rammeverket vi har tatt utgangspunkt i. Metoden vi har valgt er valgt på bakgrunn av dens styrke i å innhente data som kan fortolkes. Hensikten her er, i følge Grønmo (2004) å generere ny teori. Vanligvis inkluderes både problemformulering og fortolkning i samfunnsvitenskapelige studier, men man skiller dem gjerne ut fra hvor hovedvekten ligger. Studier med hovedvekt på problemformulering og teoritestning baserer seg på deduktive opplegg, der det handler om å dedusere eller avlede spesifikke problemstillinger fra teorien som skal testes. I studier med hovedvekt på fortolkning og teorigenerering finner man at de bygger på induktive opplegg,

fordi det handler om å indusere eller bygge opp en spesifikk forståelse ut fra empirien (Grønmo, 2004). I denne oppgaven mener vi at vi bygger på både deduktive og induktive opplegg, da vi bruker etablert teori som grunnlag for vurderinger i forhold til empiriske data, samt at vi forsøker å etablere meningsdannelse i de samme empiriske data.

4.2 Kvalitativ metode

Ryen (2002) hevder det er viktig å redegjøre for sine valg. Dette hevder hun på bakgrunn av at når man velger noe, velger man alltid bort noe annet (Ryen, 2002). I denne oppgaven har vi valgt kvalitativ metode for å fremskaffe relevante data som kan belyse vår problemstilling. Denne metoden er valgt fordi vi mener denne metoden vil være med på å gi oss det beste grunnlaget for å kunne svare på fenomenet vi ønsker å belyse. Og i tråd med Ryen velger vi dermed bort noe annet, kvantitativ metode. Ryen (2002) hevder videre at man ofte skaper et grovt skille mellom kvalitativ og kvantitativ metode. Kvalitativ forskning står spesielt sterkt i disipliner som pedagogikk, psykologi og medievitenskap (Ryen, 2002). Kvale et al. (2009) påpeker at den senere tids fremvekst av kvalitativ metode kan ses i sammenheng med kvalitativ orientering. *"Ifølge denne må prosesser og fenomener i verden beskrives før det kan utvikles teorier om dem, forstås før de kan forklares, og ses som konkrete kvaliteter før de behandles som abstrakte kvantiteter"* (Kvale, Brinkmann, & Anderssen, 2009:31). Det er nettopp denne beskrivelsen man ved hjelp av kvalitativ metode kan bringe opp og frem. Det finnes mange ulike kvalitative metodene for datainnsamling, som går fra deltagende observasjon, via intervjuer, til diskursanalyse, for å nevne noen.

4.2.1 Fenomenologi – forstående studie

Forstående studier har som hensikt å utvikle en mer helhetlig forståelse av de forhold som studeres. Her skal man også belyse hvilken mening eller betydning som knytter seg til disse forholdene. Ofte ser man at slike studier også omtales som fortolkende studier, fordi slike studier i stor grad dreier seg om en eller annen form for fortolkning (Grønmo, 2004). Det er nettopp denne fortolkningen vi er på jakt etter i vår oppgave. Vi fortolker det ungdommene og de ansatte sier inn mot fenomenet vi undersøker.

I følge Grønmo (2004) vil man i studier der fortolkningen sikter på en helhetlig forståelse og belysning av meningsaspekter, se det som en forutsetning at det er en nærhet mellom forsker og informanter i studien. Det er altså fordelaktig at forskeren utvikler en nærhet til aktørene, samtidig som han/hun må ha evne til innlevelse i de hendelser, handlinger eller

meningsytringer som blir relevante i forhold til analysen i arbeidet. En slik helhetsforståelse som det er snakk om her krever at aktørene eller forholdene som studeres, blir studert som del av en større kontekst, samt at de blir analysert i forhold til den samme gitte konteksten. Mange forstående studier retter søkelys mot individuelle aktører i deres naturlige kontekst – deres hverdagsliv (Grønmo, 2004). Den nærheten som Grønmo beskriver er helt sentral i vår oppgave. Dersom vi ikke oppnår en form for tillit hos ungdommene og de ansatte vil de med liten sannsynlighet gjøre seg sårbare ved å fortelle oss hva de oppriktig tenker og mener om de spørsmålene vi stiller. For oss som forskere handler det om å være autentisk ovenfor ungdommene, da vil de med stor sannsynlighet gi oss deres virkelige opplevelser på spørsmålene vi stiller. Det kommer her frem av vi som forskere har en sentral rolle i intervjuene da man må være autentisk ovenfor informantene og samtidig prøve å forstå konteksten man befinner seg i for å kunne fortolke intervjuene på en hensiktsmessig måte.

I slike studier, der det legges såpass stor vekt på nærhet, innsikt og innlevelse, vil grunnlaget ligge i kvalitative data og kvalitative analyser. Slike studier handler i stor grad om intensjon og mening, og vi finner at fenomenologiske studier er eksempler på dette (Grønmo, 2004; Postholm, 2010). Vår studie kan sies å ha et utgangspunkt der hovedvekten ligger i det fenomenologiske perspektivet fordi vi er ute etter ungdommenes opplevelse av fenomenet identitet.

I følge Postholm (2010) vil fenomenologiske studier beskrive meningen som individet legger i sin opplevelse av erfaring med et bestemt fenomen (Postholm, 2010). I vår sammenheng vil det psykologiske perspektivet være mest hensiktsmessig, da målet ved en slik forskning har fokus på individet og på den måten griper enkeltmenneskets opplevelse – samtidig som man prøver å finne ut hvordan erfaringen av det samme fenomenet oppleves av flere enkeltindivider. Den samme forståelsen finner man hos Kvale (2009) når han skriver følgende:

”Når det er snakk om kvalitativ forskning, er fenomenologi mer bestemt et begrep som peker på en interesse for å forstå sosiale fenomener ut fra aktørenes egne perspektiver og beskrive verden slik den oppleves for informantene, ut fra den forståelse at den virkelige virkeligheten er den mennesker oppfatter.” (Kvale et al., 2009:45).

En grunnleggende tanke i fenomenologien er nettopp dette med hvordan man forstår virkeligheten. Grønmo (2004) mener virkeligheten er slik aktørene selv oppfatter den, det er deres egen opplevelse – deres livsverden som legges til grunn. Samtidig ser man at Postholm (2010) hevder fenomenologien har sine røtter i Husserls filosofiske perspektiver, der også han snakker om livsverden. Husserls filosofi handlet i stor grad om at forskere skal kunne oppnå vitenskapelig kunnskap gjennom studier av erfaringer ved hjelp av et reflekterende selv. Han mente verdien av å la individet selv oppdage opplevelsens essens ville føre til at kunnskap skapes gjennom tenkning. Han mener fenomener eksisterer i individets bevissthet, og i denne bevisstheten finner man individets perseptuelle erfaringer. Bevisstheten slik Husserl beskriver den, er viktig for livsverden. Det som er i livsverden, er noe som oppfattes av bevisstheten. Videre ser man at Husserl bruker begrepet intensjonalitet, og at dette også refererer til bevisstheten (Postholm, 2010). Postholm beskriver dette slik: *"I Husserls filosofi er intensjonalitet et viktig begrep. Dette begrepet refererer til bevisstheten, eller, sagt på en annen måte: til den indre erfaringen av at bevisstheten er rettet mot "noe"."* (Postholm, 2010:42). Med denne forståelsen ser man at det snakk om en interaksjon som skaper mening og forståelse mellom individet og verden (Grønmo, 2004; Kvale et al., 2009; Postholm, 2010). Denne spenningen mellom mennesket og deres sosiale kontekst er jo nettopp det vi prøver å fremme i vår sammenheng hvor vi ser på ungdommenes egen opplevelse av identitet i forhold til sosial påvirkning.

4.3 Gjennomføring av undersøkelsen

4.3.1 Utvalg

I vår oppgave er hensikten å se på identitet som fenomen hos en bestemt gruppe individer. Gruppen det gjelder, er i tråd med fenomenologisk forskning, de som har kjennskap til det aktuelle fenomenet. I denne sammenhengen blir det da naturlig å fokusere på ungdommer med tilknytning til institusjoner i regi av Bufetat. I tillegg ser vi det hensiktsmessig å også ha et fokus på de ansatte i institusjonene, da disse lever så tett opptil ungdommene, og dermed ser og opplever ungdommenes opplevelser i hverdagen. På tross av at vi har to grupper informanter, er det intervjuene med ungdommene som blir mest sentrale.

I denne oppgaven brukes det både empirisk datamateriale og eksisterende teori. Det empiriske materialet baserer seg på kvalitative intervjuer med våre informanter – som i denne sammenheng er ungdommer og ansatte i 4 institusjoner ved en av Bufetats regionale seksjoner. Disse institusjonene tar imot ungdom i alderen 13 til 18 år, som for en periode

trenger et planlagt tiltak i institusjon i barnevernets regi. Vi har til sammen intervjuet 9 ungdommer og 6 ansatte tilknyttet de ulike institusjonene. Blant disse 15 informantene er det god spredning i både kjønn og alder. Blant ungdommene er det også stor spredning i problematikk, det vil si årsaken til at de befinner seg på de ulike institusjonene. De ansatte har også ulike forutsetninger i blant annet erfaring. Enkelte har arbeidet med ungdommer med lignende problematikk i over et tiår, mens andre var relativt nye i arbeidet med barnevernsungdom. Siden vi ikke kan gi informasjon som på noen måte kan føre til gjenkjenning av våre informanter, vil vi begrense oss til å si at bakgrunnen for at ungdommene kommer til institusjonene er kompleks, men i mange tilfeller handler det om deres omsorgssituasjon, eller ulike typer atferdsproblemer.

4.3.2 Gjennomføring av intervjuer

Postholm (2010) hevder kvalitativ forskning har som hensikt å forstå deltagerens perspektiv på et bestemt tema. Man ønsker å fremheve deltagerens perspektiver og meninger i lys av fenomenet man undersøker. I kvalitativ forskning blir fokuset ofte rettet mot menneskers handlinger i en naturlig og hverdagslig kontekst (Postholm, 2010). Denne hverdagslige konteksten er hva vi tar utgangspunkt i både intervjuene med ungdommene og de ansatte. For å avdekke ungdommenes opplevelse av egen identitet i møte med medias påvirkningskraft er det viktig at vi tar utgangspunkt i ungdommenes handlinger i naturlig og hverdagslig kontekst. Videre hevder Postholm (2010) at kvalitative forskere ofte fremmer et inntrykk av å oppnå dypere forståelse av fenomenet de forsker på ved bruken av kvalitativt intervju, fremfor kvantitative metoder (Postholm, 2010). Kvale et al. (2009) støtter Postholm i hennes beskrivelser av kvalitative metode og metodens styrker, hvor de hevder samtalen er det fundamentale i all mellommenneskelig kommunikasjon. I forlengelsen av det påpeker de at, dersom man ønsker å finne ut av hvordan andre mennesker oppfatter seg selv og verden rundt seg, er det hensiktsmessig å stille dem spørsmål (Kvale et al., 2009). Vi ønsker å bringe frem ungdommenes perspektiver og meninger på fenomenet vi undersøker. Ved å forske kvalitativt kan man oppnå en dypere forståelse av hvorvidt ungdommene blir påvirket av medieomtalen.

Kvalitativt intervju vil dermed være den mest hensiktsmessig metoden å bruke for å innhente data på ungdommenes opplevelse av egen identitet i møte med mediene. I følge Postholm (2010) finnes ulike typer strukturering av et kvalitativt intervju. Dette spenner seg fra det strukturerte og formelle intervju, til det strukturfrie og uformelle intervjuet (Postholm, 2010).

En plass i mellom disse ytterpunktene finner du intervjuet vi anvender i denne oppgaven – semistrukturert intervju. Dette intervjuet bærer preg av begge ytterpunktene, hvor man har en form for struktur i spørsmål man ønsker å stille, samt en kjøreplan. Likevel er man ikke låst til disse spørsmålene og planen, da det ofte dukker opp elementer under selvet intervjuet som kan være interessante å stille spørsmål rundt. Kvale et al. (2009) beskriver det semistrukturerte intervjuet på denne måten:

”Et semistrukturert livsverdenintervju brukes når temaer fra dagliglivet skal forstås ut fra intervjupersonens egne perspektiver. Denne formen for intervju søker å innhente beskrivelser av intervjupersonens livsverden, og særlig fortolkninger av mening med fenomenet som blir beskrevet. Det ligger nær opp til en samtale i dagliglivet, men har som profesjonelt intervju et formål. Både en særegen tilnærming og teknikk er nødvendig. Det er semistrukturert – det er verken en åpen samtale eller en lukket spørreskjemasamtale. Det utføres i overensstemmelse med en intervjuguide som sirkler inn bestemte temaer, og som kan inneholde forslag til spørsmål. Intervjuet blir som regel transkribert, og den skrevne teksten og lydopptakene utgjør til sammen materialet for den etterfølgende meningsanalysen” (Kvale et al., 2009:47)

Kvale et al. gir her et godt bilde av hva et semistrukturert intervju innebærer. Dette er intervjustrukturen vi har brukt gjennom forberedelsene til våre intervjuer og strukturen til intervjuguidene våre (Vedlegg 1 og 2). I utformingen av vårt semistrukturerte intervju har nøkkelspørsmål blitt konstruert på forhånd. For eksempel stilte vi ungdommene spørsmålet: *”Hvem er med på å bestemme hvem du er?”*. Da vi formet dette spørsmålet var vi allerede klar over at media har en påvirkende effekt. Samtidig hvis de på spørsmålet svarte ”ingen”, og dette preget svarene i alle spørsmålene kunne det bety at ungdommen hadde en sterk personlig identitet. Denne typen spørsmål gjorde at vår intervjuguide var teoriladet. Likevel har ikke intervjuet vært låst til disse spørsmålene, og interessante elementer de ansatte eller ungdommene tok opp kunne man vie oppmerksomhet. Videre har vår intervjuguide også vært teoriladet. Som betyr at vi har tatt utgangspunkt i teorier som sier noe om fenomenet, eller deler av fenomenet vi har forsket på. Disse teoriene har vært avgjørende i utforming av våre spørsmål til både ansatte og ungdommene.

Vi har gjort intervjuer ved fire ulike barnevernsinstitusjoner i en av Bufetats regionale seksjoner. Gjennomføringen av intervjuene ble gjort på de ulike institusjonene, på et sted hvor vi satt adskilt fra andre ansatte og ungdommer. De ansatte vi har intervjuet var knyttet til samme institusjon som ungdommene. Ved å intervjuer ansatte som tilhørte samme institusjon som ungdommene kunne dette gi oss data som kunne indikere medias påvirkning på ungdommens, da de ansatte befinner seg i en daglig interaksjon med ungdommene.

Intervju er den metoden som oftest anvendes i studentoppgaver, noe av grunnen til dette kan ligge i at det er den metoden som gir oss innsikt og autentisk kunnskap om intervjuobjektets subjektive oppfatninger. Intervjuerens oppgave er å bringe frem de interessante aspektene (Kvale et al., 2009; Ryen, 2002). Ved å bruke intervju vil man i tråd med Kvale et al. og Ryen kunne få innsikt og kunnskap om ungdommens subjektive oppfatninger. Det er viktig å huske på at ungdommer tilknyttet institusjoner har en stemme som ofte ikke kommer like tydelig frem som andre ungdommer. Ved vår undersøkelse vil de få muligheten til å fortelle om sin opplevelse innenfor de rammer vi har satt for oppgaven. Uavhengig av disse rammene er vi interessert i ungdommenes opplevelse av egen identitet i møte med media. Dette handler nettopp å gi den enkelte ungdom en stemme. Denne stemmen vil vi få frem ved å bruke intervju, da vi håper å kunne bringe frem ungdommenes autentiske og subjektive opplevelse. Likevel hevder Kvale et al. (2009) at intervjuet er avhengig av mange faktorer for at intervjuobjektet skal gi fra seg data som kan belyse et aktuelt tema. En av disse faktorene som spiller inn er intervjuerens evne til å foretar underveis vurderinger og besitte intervjuferdigheter (Kvale et al., 2009).

I gjennomføringen av vårt intervju med ungdommene la vi sterk vekt på å redegjøre for intervjuprosessen, slik at ungdommene hadde en klar forståelse for hva som skulle skje. Vi var begge til stede under alle intervjuene og redegjorde for rollefordelingen mellom oss studenter. Ved å gi hele prosessen klare rammer hadde vi en forståelse om at dette ville gi en større trygghet for ungdommene i en uvant kontekst, som igjen kunne gi dem trygghet til å svare på utfordrende spørsmål. Disse underveisvurderingene Kvale et al. omtaler kommer blant annet til syne gjennom spørsmålene vi stilte, som bygges på den praktiske oppgaven ungdommene utførte i starten av intervjuet. I denne praktiske oppgaven fikk ungdommene tildelt et 'kaos-ark' (Vedlegg 2). Dette kaos-arket bestod av mange ulike påstander som ungdommene skulle markere, dersom påstanden var gjeldene for dem. Arket bestod av mange ulike påstander vi på forhånd hadde skapt, og hver av påstandene tilhørte en av kategoriene *personlig identitet*, *sosial identitet*, *stigmatisering/påvirkning* eller *mediepåvirkning*. Hensikten med denne praktiske oppgaven var å undersøke om ungdommene tilhørte noen eller flere av kategoriene nevnt ovenfor. Vi skapte også flere av spørsmålene på bakgrunn av ungdommenes svar i den praktiske oppgaven. Dette ble gjort fortløpende under intervjuene der vi mente det det var relevant og trekke inn.

Kvale et al. (2009) hevder intervju er en profesjonelt samtale som omhandler intervjuobjektets subjektive opplevelser av et fenomen. Dette krever at intervjueren også bidrar til at kunnskap konstrueres i interaksjonen mellom intervjuobjektet og intervjuer. Det er lett å tro at et intervju består av spørsmål og svar, men i følge Kvale et al. skapes intervjukunnskapen i en samhandling mellom intervjuer og intervjuobjekt. Skapelsen av denne kunnskapen skjer i en samtalerelasjon (Kvale et al., 2009). Vår bruk av kaos-arket er i tråd med hva Kvale et al. her påpeker. Vi forsøkte, i samhandling med ungdommene, å skape en forståelse av fenomenet vi undersøker. Dette ble gjort ved å våre spørsmål på påstander og utsagn fra ungdommen. Fra kaos-arket, men også i selve samtalen. Under selvet intervjuet vil man svært sjelden kunne forutsi ungdommene vil si, og derfor kreves det en reflekterende evne hos intervjuer, som kan bygge nye spørsmål på meninger ungdommene fremmet. I vårt tilfellet gjorde vi det klart for ungdommene at vi var to personer, og at vi begge kunne stille spørsmål dersom man skulle komme på noe ungdommene fremmet som var interessant og relevant for oppgaven.

Kvale et al. (2009) hevder intervju handler om å skape kunnskap i interaksjon med intervjuobjektet (Kvale et al., 2009). Vi har to ulike respondentgrupper, ungdommer og ansatte. Ved å ha to ulike respondentgrupper vil man få to ulike perspektiver på ett fenomen. I gjennomføringen av intervjuene med de ansatte ble det brukt andre spørsmål enn i intervjuene med ungdommene, men likevel var det ungdommene som var hovedfokus. I intervjuene med de ansatte kommer konstruksjonen av kunnskap i samhandling mellom intervjuer respondent enda tydeligere frem enn i intervjuene med ungdommene. Ungdommene vet selv hva de opplever og føler. Med enkle vinklinger og oppfølgingsspørsmål kunne man 'hjelpe' dem til refleksjon, mens intervjuet med de ansatte berte preg av større refleksiv evne og klare meninger og holdninger. Sammen skapte man en forståelse av den enkelte ansattes holdning og forståelse av medienes påvirkning på ungdommenes identitet.

4.3.3 Bearbeiding av datamaterialet

Som vi allerede har nevnt, ble alle våre intervjuer tatt opp på lydfil via pc. Etter gjennomførte intervjuer startet behandlingen av datamaterialet som var tatt opp på disse lydfile. Det første vi gjorde etter at selve intervjusekvensene var over, var å transkribere intervjuene, for deretter å kode og kategorisere transkripsjonene.

4.3.3.1 Transkripsjon

Når man er ferdig med den direkte interaksjonen som slike intervjuer vi har gjennomført kan anses som, kommer man over i en annen fase av arbeidet hvor fokus nå ligger i arbeid med resultatet av intervjuet. Transkripsjoner kan, i følge Kvale (2009), sees på som en prosedyre hvor man tar for seg transformasjonen fra muntlig intervjusamtale til skriftlig tekst. Denne prosedyren er nødvendig for at intervjusamtalen skal kunne være tilgjengelig for analysen (Kvale et al., 2009).

Våre intervjuer er samtaler mellom tre personer, ansikt til ansikt. Denne samtalen blir gjennom transkripsjonen abstrahert og fiksert i en skriftlig form, samtalen skifter altså form fra muntlig til skriftlig. Vi snakker altså om oversettelser fra talespråk til skriftspråk, og i følge Kvale (2009) skjer det ofte at man i denne transformasjonen kan miste enkelte elementer som for eksempel; utfoldelsestempo, stemmeleie, intonasjon, kroppsspråk og åndedrett. Dette gjør at ordrette transkripsjoner skaper hybrider eller kunstige konstruksjoner som kanskje ikke er nok dekkende i forhold til den levende samtalen de er i utgangspunktet. Dermed kan man si at transkripsjoner blir svekkede, dekontekstualiserte gjengivelser av intervjusamtalene (Kvale et al., 2009). For oss betyr dette at det var enda viktigere å ta i betraktning konteksten og andre faktorer når vi behandlingen av intervjuene. Til vår fordel var vi to stykker som til enhver tid var til stede under intervjuene. Dette gjør at man i større grad kan gjenkjenne mange av de elementene Kvale trekker frem. Vi hadde også samtaler etter intervjuene hvor man reflekterte over intervjuene og hele konteksten. Flere av intervjuene hadde elementer vi la spesielt merke til. Da vi har besøkt institusjoner som jobber med ulik problematikk og derfor har ulike retningslinjer var det noe som vi opplevde som interessant i våre reflekterende samtaler i etterkant av intervjuene.

I denne oppgaven har transkripsjonsprosedyren vært som følger: Vi har gjennomført alle intervjuer med lydopptak. Disse lydopptakene transkriberte vi selv, etter å ha blitt enige om på hvilken måte dette skulle gjøres. På den måten kan vi til en viss grad også huske og reflektere over de emosjonelle og sosiale aspektene ved intervjusamtalene. Siden vi har strenge krav til å holde våre informanter anonyme, gjorde vi et valg på å transformere det muntlige dialektspråket over til bokmålsskriftspråk. På den måten kan ingen informanter gjenkjennes ut fra dialekt. Videre har vi selvfølgelig anonymisert informantene i denne prosessen, med tanke på konfidensielle hensyn. Vi valgte også å holde oss til en tilnærmet ordrett transkripsjon, der pauser, gjentakelser, latter, ”eh” og ”mhm” er tatt med. Siden disse

transkripsjonene ikke skal brukes til detaljerte språklig analyser, valgte vi å ikke detaljere transkripsjonene noe mer enn det som er beskrevet over. Etter at transkripsjonene var ferdig, har vi gått gjennom lydfilene og transkripsjonene for å sikre at alt som skal med, faktisk har kommet med.

4.3.3.2 Fenomenologisk analyse

I denne delen av arbeidet handler det om å gjennomgå de transkriberte intervjuene for så å systematisere teksten. Siden vi er opptatt av innholdet i vårt datamateriale finner vi det hensiktsmessig å bruke fenomenologisk analyse når vi skal finne frem til meningsinnholdet. Vi gjennomgår de transkriberte intervjuene med et ønske om å finne den dypere meningen med det våre informanter forteller i intervjuene. I denne fenomenologiske analysen valgte vi å forholde oss til de fire stegene som fremheves av Johannessen et al. (2010); (1) Helhetsinntrykk og sammenfatning av meningsinnhold, (2) koder, kategorier og begreper, (3) kondensering, (4) sammenfatning (A. Johannessen, Tufte, & Kristoffersen, 2010:173).

Det første steget vi gjorde var å lese gjennom alt datamateriale, for på den måten å skape et helhetsinntrykk av alle intervjuene. Samtidig merket vi oss sentrale temaer i materialet. Deretter fjernet vi informasjon som var irrelevant for vår oppgave – vi foretok en meningsfortetning. En slik meningsfortetning handler, i følge Johannessen et al. (2010), om at man korter ned informasjonen ved å fjerne de elementene som ikke gir relevant kunnskap eller informasjon og som dermed kan regnes som støy (A. Johannessen et al., 2010).

Det andre steget handler om meningsbærende elementer. Disse skulle vi finne i vårt materiale, og det handler om å finne det som er relevant for problemstillingen. Her gjennomgikk vi materialet og fant elementer i teksten som gav oss informasjon om de sentrale temaene som vi fant i det første steget av analysen. Disse elementene fra teksten ble markert med kodeord som skulle angi hvilken informasjon de gir oss. Dette kalles koding, og denne prosessen er med på å klassifisere informasjon hentet fra materialet. I følge Johannessen et al. (2010) vil forskere ordne teksten i klasser og kategorier ut fra de elementene – kodene, som er sentrale for analysen. Disse kodene kan være både deduktive og induktive koder (A. Johannessen et al., 2010). De induktive kodene kommer fra materialet i seg selv, mens de deduktive kodene har mer tilknytning til problemstillingen og vårt teoretiske rammeverk. Grunnen til vår bruk av deduktive koder, ligger i spørsmålene som intervjuene er basert på. Vår intervjuguide er, som vi har vært inne på tidligere, sterkt teoriladet. Hanson (1958) skapte uttrykket ”theory

laden” – teoriladet, og det handler i hans arbeid om hvordan observasjoner har teoretiske elementer i seg (Hanson, 1958). Dette ser vi også i forhold til vår intervjuguide, der spørsmålene er laget på bakgrunn av våre forventninger, oppfatninger og ikke minst vår teoretiske bakgrunn. Altså er vår intervjuguide teoriladet, og bærer preg av dette – noe som igjen fører til bruk av deduktive koder.

I det tredje steget handler det om å utvikle kategorier, basert på de kodene vi allerede har funnet (se figur 1). Hensikten her er å abstrahere meningsinnholdet i kodene ved å trekke ut de tekstelementene som er kodet – vi gjør en kondensering. Deretter kan vi ordne det reduserte materialet ut fra kodeordene og kategoriene vi har satt opp. Her ser vi at kodeord kan settes sammen i en og samme kategori, noen kategorier kan kanskje deles opp. Dette steget i analysen mener Johannessen et al. (2010) danner utgangspunkt for å kunne skrive en mer fortettet tekst (A. Johannessen et al., 2010). Videre ser vi at kategoriene gir oss en god oversikt over de viktigste temaene som kommer frem i intervjuet, og vi ser dermed om vi kommer innom de temaer vi hadde forventet å dekke med vår intervjuguide. Når vi sorterer materialet vårt gjennom slike kategorier kan vi avdekke mønstre, sammenhenger, fellestrekk og utsagn som ligner hverandre. Vi har arbeidet med koder og kategorisering for å avdekke disse sammenhengene og mønstrene slik det kommer frem i figur 1. Ved å anvende tekst fra transkriberingen og bruke skjema som vist i figur 1, forenklet det prosessen med koding og kategorisering.

Spørsmål	Svar	Koder	Kategorier	Egne refleksjoner
<i>Nei (...), ja, hvordan opplever du å lese eller å høre sånne saker?</i>	<u>Nei, jeg blir sur.</u> <u>Jeg blir veldig sur.</u> Og det er <u>veldig urettferdig å sånt.</u>	Påvirkning	Mediepåvirkning	Ungdommen føler seg urettferdig behandlet og svaret bærer preg av at dette involverer mye følelser for den enkelte ungdommen

Figur 1: Visualisering av kategorier

I dette siste steget hevder Johannessen et al. (2010) at det handler om å sammenfatte materialet for å utforme nye beskrivelser. Når man så analyserer funn – altså de mønstre,

sammenhenger og fellestrekk som nevnt over, mener han at det kan skje en meningsfortetting samt en beskrivelse på et høyere nivå (A. Johannessen et al., 2010). Her bruker vi altså våre funn fra de empiriske dataene og vurderer dem opp mot eksisterende forskning og teorier. Når vi snakker om funn – handler det i stor grad om mønster og lignende som vi har identifisert gjennom arbeidet med koder, kategorier og selve analysen i sin helhet.

4.3.4 Våre roller som forskere

I kvalitativ forskning regnes forskeren selv som det viktigste redskapet eller instrumentet i arbeidet. I følge Postholm (2010) nærmer forskeren seg sitt arbeid med utgangspunkt i et paradigme. Forskerne har altså med seg et sett antagelser som rettleder eller styrer deres forskning. Hun hevder videre at forskning innen kvalitativ metode gjennomføres i et konstruktivistisk paradigme, og at viktige begreper i den sammenheng blir ontologi, epistemologi og aksiologi (Postholm, 2010). Hvor befinner så vi oss i denne sammenhengen? Vi har begge en forståelse av at virkeligheten, som ontologien handler om, skapes av de personene som deltar i forskningen. Det er altså våre informanter og vi som forskere som sammen skaper virkeligheten slik den fortøner seg i forhold til de tema satt for vårt arbeid. Vi er interessert i å forstå hvordan ungdommene opplever sin egen identitet, og dermed blir deres fortelling om opplevelsen den virkeligheten som blir viktig for oss. Deres perspektiver kommer i fokus i vår studie.

I følge Guba & Lincoln (1989) i Postholm (2010) hevdes følgende; *”Begrepet epistemologi dreier seg i kvalitativ forskning om forholdet mellom forskeren og forskningsdeltakeren”* (Postholm, 2010:34). Epistemologien handler i dette tilfellet om hvordan kunnskap konstrueres, og dermed ser man at sitatet over blir så viktig. Kunnskapen konstrueres i interaksjonen mellom oss som forskere og våre informanter. Vi har gjennom hele arbeidet med denne studien prøvd å ha et nært samarbeid med våre informanter, de ulike institusjonene og Bufetat. Dette samarbeidet skaper virkeligheten som blir gjeldende for studien, og dermed ser vi det Postholm også trekker frem når hun sier at skillet mellom ontologi og epistemologi blir uklart (Postholm, 2010). Samtidig vil konteksten for vårt samarbeid inneha en kjerne som vi som forskere kan få en forståelse for gjennom vår interaksjon med ungdommene og de ansatte ved de ulike institusjonene. Dette er en forståelse som vi i utgangspunktet ikke hadde noen formening om, da ingen av oss har vært i slike situasjoner tidligere.

Det tredje begrepet Postholm (2010) trekker frem er aksiologi, som handler om at alle kvalitative studier er verdiladet. Kvalitativ forskning vil i mange tilfeller være påvirket av forskerens subjektive, individuelle teorier (Postholm, 2010). Slik er det også i vårt tilfelle. Derfor er det viktig at våre perspektiver og meninger kommer frem, slik at viser hvordan vi kan ha påvirket dette forskningsarbeidet. Som forskere går vi inn i arbeidet med denne studien med ulike forståelser for fenomenet som vi retter fokus mot. Vi prøver så langt det lar seg gjøre i ikke la vår forforståelse være for styrende for arbeidet med vår studie, samt at vi forsøker å ha et åpent sinn i forhold til den informasjonene våre informanter gir oss.

Videre ser man hos Kvale et al. (2009) at også forskerens integritet blir viktig i kvalitativ forskning når han sier følgende: *"Moralsk ansvarlig forskningsatferd er noe mer enn abstrakt etisk kunnskap og kognitive valg. Den er forbundet med forskerens moralske integritet, hans eller hennes sensitivitet og engasjement i moralske spørsmål og moralsk handling. Betydningen av forskerens integritet øker i forbindelse med intervju, fordi intervjueren selv er det viktigste redskapet til innhenting av kunnskap."* (Kvale et al., 2009:92). Vår integritet som forskere blir altså spesielt viktig siden vi har valgt intervju som kvalitativ metode i denne studien. Det handler for oss i stor grad om hvordan vi forholder oss til våre informanter i forhold til etiske vurderinger. Samtidig ser vi viktigheten av å være ærlige og rettferdige, ikke bare i møtet med våre informanter, men også i fremstillingen av oppgaven som helhet. Videre handler det også for oss om å respektere alle de følelsene som et slikt arbeid som dette kan forårsake, både hos ungdommene og de ansatte, samt hos oss selv. Som Kvale sier det: *".. er forskerens integritet – hans eller hennes kunnskap, erfaring, ærlighet og rettferdighet – den avgjørende faktor."* (Kvale et al., 2009:92).

4.3.5 Forskningsetiske refleksjoner

I all type forskning ser man at forskerne har mye ansvar. Her skiller man i hovedsak mellom to typer ansvar: For det første har vi et ansvar innad i forskningsmiljøet i forhold til etterlevelse av normer for vitenskapelig redelighet, normer for sitatpraksis og henvisninger til kilder og litteratur, samt normer om åpenhet og saklighet. For det andre har vi et ansvar utad, i forhold til dem som ikke er del av forskningsmiljøet med som berøres, enten indirekte eller direkte av forskningen som gjennomføres. Her handler det i stor grad om at vårt arbeid ikke skal være til skade for aktørene som er med i vår undersøkelse. Dette ansvaret utad omfatter også individer og grupper som ikke står i fokus av undersøkelsen, men som på en eller annen måte kan påvirkes av denne. Alle elementene som her presenteres står beskrevet som sentrale

forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi (NESH, 2009)

Når man arbeider med en slik oppgave som dette, er det mange valg og bestemmelser som blir gjort underveis som krever en god refleksjon. Spesielt er dette viktig når man arbeider med forskning der andre mennesker er involvert, som for eksempel informantene i vår undersøkelse. De Nasjonale Forskningsetiske Komitéene retter spesielt fokus på forskning der barn og unge figurerer som aktører, og hevder slik forskning har spesielle krav til det forskningsetiske aspektet (NESH, 2009).

Som vi har sett har forskeren ansvar for mye når det gjelder de menneskene som er informanter i en undersøkelse som dette. Et viktig punkt her gjelder informasjon. Informantene skal ha all mulig informasjon som er nødvendig for at de skal kunne danne seg en riktig forståelse av hva de blir spurt om å være med på. Som det fremgikk i den delen av kapittelet som omhandler vårt utvalg, ble våre informanter rekruttert via institusjonens ansatte, etter at institusjonen hadde fått informasjon fra vår kontaktperson i Bufetat, samt at de hadde fått tilsendt informasjonsskrivet (Vedlegg 3) som ble utformet til denne undersøkelsen. Informasjonen til de personene som kunne være informanter ble presentert på en nøytral måte, slik at de ikke skulle føle noe press fra vår side. Samtidig vet man at majoriteten av informantene våre er ungdommer, som kanskje kan synes det er vanskelig å si nei til autoritetsfigurer som vi kanskje kunne fremstå som i denne sammenhengen. Dermed ble det opp til de ansatte i hver enkelt institusjon å gi dem informasjon før de eventuelt tok en avgjørelse om de ville være med eller ikke.

Vi mener selv vi har tatt hensyn til informantene i gruppen da vi utformet informasjonsskrivet, slik at det presenteres på et språk som det vil være enkelt for dem å forstå – altså, vi la vekt på å ikke skrive informasjonen på en akademisk måte. I denne informasjonen viser vi til hensikten med undersøkelsen, hva den skal brukes til, at det er frivillig å være med, at de når som helst i prosessen kan trekke seg og hvilke metoder vi har tenkt å bruke. Samtidig vektlegges det informasjon om at de til enhver tid vil være anonyme i det videre arbeidet med deres intervjuer. All denne informasjonen ble selvfølgelig gjentatt i hvert møte med hver enkelt informant. Her ble det også spurt om samtykke til lydopptak av intervjuene, samt gitt en forklaring på hvordan disse lydfilene oppbevares og destrueres etter

at oppgaven er ferdig. Elementene som her har blitt presentert er viktige og i tråd med De Nasjonale Forskningsetiske Komitéene (NESH, 2009).

Når man skal gjennomføre en undersøkelse som denne, hvor det er nær kontakt mellom forsker og informantgruppen, innebærer det at man må tenke på personvern. Dette blir spesielt viktig for oss som har informanter som tilhører en sårbar gruppe.

Forskningsprosjekter som forutsetter behandling av personopplysninger, faller inn under personopplysningsloven, og vil som hovedregel være meldepliktige forutsatt at behandling er godkjent av personvernombudet for forskning. Vi fikk følgende svar da vi meldte inn vårt prosjekt til NSD; *"Etter gjennomgang av opplysninger gitt i meldeskjema, og øvrig dokumentasjon, finner vi at prosjektet ikke medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningsloven §§ 31 og 33."* (NSD, 14.02.2013) (Vedlegg 3). Personvern handler om at informantenes opplysninger blir beskyttet. I vår oppgave bruker vi ikke opplysninger som på noen måte kan identifisere hvem verken ungdommene eller de ansatte er. De eneste variablene vi nevner i den delen som omhandler vårt utvalg, er aldersgruppe og at begge kjønn er representert. Dette vil ikke ha noen identifiserende funksjon, mener vi. Videre har vi i alt arbeid, ikke gjengitt navn eller institusjon, for på den måten å beskytte hver enkelt informants personvern.

Et annet viktig punkt i forhold til det etiske ved slike undersøkelser er dette med samtykke. Som hovedregel her gjelder at prosjekter kun skal settes i gang etter *".. deltakernes informerte og frie samtykke"* (NESH, 2009:13). Som vi nettopp har vært inne på, skal aktørene få all mulig informasjon før de samtykker. I tillegg er det viktig at samtykket er fritt, noe som betyr at det ikke har vært ytt noen form for press på dem for at de skal samtykke. Det at man har slike krav om samtykker skal være med å forhindre krenkelser av personlig integritet, og er dermed til det beste for både informanter og forskere (NESH, 2009). Alle våre informanter har gitt sitt samtykke til intervjuene, både muntlig og skriftlig.

I vår sammenheng blir det spesielt viktig at samtykket skjer både muntlig og skriftlig, da de fleste av våre informanter er ungdommer. I tillegg er dette ungdommer med tilknytning til Bufetats institusjoner – noe som betyr at de kan anses som en sårbar gruppe. Tidligere var man mer tilbakeholden med å forske på slike grupper, men nå synes det å være både viktig og etisk riktig med forskning på sårbare grupper, såfremt det ikke er til belastning eller skade på de som er involvert. Når det gjelder slike sårbare grupper, mener Andvig (2010) at man må se

på sårbarhet som et fenomen som ikke bare gjelder spesielle grupper, men som er en del av det å være menneske. Videre viser hun til Løgstrup som hevder vi alle er sårbare mennesker som er avhengige av hverandre. Når man utleverer seg til noen andre, viser man dem tillit og legger litt av sitt liv i hendene til denne andre (Andvig, 2010). Hvis man overfører dette til forskningen, ser man at informantene utleverer seg til oss i intervjuene. Ungdommene viser oss tillit, og i denne tilliten ligger det en sårbarhet. De gir fra seg opplysninger i tillit til at vi som forskere tar imot denne informasjonen med forståelse og trygghet. Hvis da vi kommer informantene i møte med omsorg, forståelse og medmenneskelighet, samt at vi kan vise dem hvordan vi vil behandle den informasjonen de gir, kan vi vise oss tilliten verdig.

Videre ser vi også at de forskningsetiske retningslinjene for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi setter et eget fokus på dette med barn og unge som informanter i forskning, da i betydningen at dette er utsatte eller sårbare grupper. Her hevder de at forskere har et spesielt ansvar for utsatte eller sårbare gruppers interesser i løpet av hele prosessen med forskningsarbeidet. Når man innhenter informasjon om og fra slike grupper, bør man være forsiktige med å operere med inndelinger eller betegnelser som kan skape urimelige generaliseringer som videre kan medføre stigmatisering av stigmatisering (Backe-Hansen & Vestby, 1995). Nå er nok dette noe vi er ekstra oppmerksomme på i denne sammenhengen, da vårt arbeid omhandler ungdommenes opplevelse av identitet, og vi ser en klar kobling til stigmatisering.

4.4 Kvalitet i forskningsarbeidet

Vi som forskere er avhengig av å ha intervjukvalitet i våre intervjuer for at hele vår undersøkelse skal være pålitelig (Kvale et al., 2009). I tråd med andre undersøkelser som bruker intervju som datainnsamlingsmetode bygger vi våre svar på de data ungdommene og de ansatte gir oss. Disse dataene brukes opp mot det teoretiske rammeverket vi har satt, og skal kunne bekrefte eller avkrefte vår problemstilling. Dermed er det så viktig å ha god kvalitet i intervjuene. Denne intervjukvaliteten er i tråd med Kvale et al. (2009) når de hevder at kvaliteten i intervjuene er sentralt for den videre kvaliteten i analyseringsarbeidet, verifiseringsarbeidet og rapporteringen av intervjuene (Kvale et al., 2009).

Et annet sentralt poeng for vår undersøkelse er at når man forsker kan man være preget av sitt ståsted som forsker og sine perspektiver. For å sikre kvaliteten på arbeidet hever Postholm (2010) at det er viktig at forskeren redegjør for sine perspektiver og meninger. På den måten

viser man leseren hvordan man som forsker kan ha påvirket forskningsarbeidet (Postholm, 2010). En slik redegjørelse vil kunne være et bidrag til å sikre kvaliteten på vår undersøkelse.

Når man snakker om intervjukvalitet henviser man til selve intervjuprosessen. Hvis man tar utgangspunkt i kvaliteten på datamaterialet, er man over på hva som ofte betegnes som reliabilitet. I følge Grønmo (2004) viser reliabilitet hvor pålitelig datamaterialet er. (Grønmo, 2004). I vår undersøkelse har vi intervjuet 9 ungdommer og 6 ansatte. Alle ungdommene og ansatte har ulike forutsetninger for å gi de svar de har gitt. De bærer preg av alder, kjønn, tidligere opplevelser og hvilken type institusjon de tilhører. Når man da er på jakt etter reliabilitet i vår undersøkelse, som viser hvor pålitelig datamaterialet er, handler dette om hele undersøkelsesprosessen og kan derfor trekkes paralleller til Kvale et al. sin forståelse av intervjukvalitet. Vi har beskrevet hvordan vi har gjennomført de ulike fasene slik at leser får innsikt i hele vår undersøkelse. Samtidig ser man at de ansatte bekrefter mange av ungdommenes svar i våre intervjuer, og dette er også med på å skape reliabilitet i forhold til vårt datamateriale. Dette med reliabilitet i datamaterialet, altså hvor pålitelig det er, kan ofte være utfordrende i kvalitative undersøkelser. I følge Postholm (2010) skal man i undersøkelser som har høy reliabilitet kunne gjenskape datamaterialet uavhengig av hvem som er forsker (Postholm, 2010). I vår undersøkelse skal den neste som forsker på samme problematikk som oss kunne få de samme dataene som ungdommene og de ansatte har gitt oss i denne undersøkelsen. Her møter reliabilitet utfordringer i kvalitativ forskning, da kvalitative intervjuer ofte er kontekstavhengige og informantene er unike. Av den grunn trekkes ofte begrepet validitet inn i kvalitativ forskning.

Grønmo (2004) presenterer validitetsbegrepet på denne måten: *”Validitet refererer som nevnt til datamaterialets gyldighet i forhold til de problemstillingene som skal belyses”* (Grønmo, 2004:231). Ut i fra hva Grønmo her ser man Kvale et al. (2009) refererer til intervju som et håndverk. Med dette mener de at det å intervjuer krever både personlige egenskaper og praktiske ferdigheter, samtidig som et intervju ikke kan baseres på en form for trinnvis oppskrift (Kvale et al., 2009).

Datamaterialet vi har fremskaffet gjennom intervjuene har båret preg av den semistrukturen vi har hatt på vår intervjuguide. Ved å anvende en semistrukturert intervjuguide vil man ta i bruk, hva Kvale et al. refererte til som praktiske ferdigheter og personlige egenskaper. Semistrukturen gav oss muligheter til å få respondentene til å utdype tema eller interessante

elementer de tok opp i intervjuene. Denne strukturen har vært med på å fremskaffe data som kan belyse vår problemstilling.

I følge Postholm (2010) er et validitetskriterie, at man har dokumentert prosessen så grundig at man har grunnlag for å trekke den konklusjon man gjør, samtidig som konklusjonen må være i tråd med de dataene du presenter (Postholm, 2010). Validiteten i vår undersøkelse avhenger av om våre resultater er troverdige og sannsynlige. Samtidig som prosessen og funnene skal være så godt dokumentert at leser skal kunne følge de valg og slutninger vi har tatt gjennom prosessen. Vi har gjennom oppgaven gjort vår undersøkelse synlig for leser og dokumentert intervjuprosessen grundig. Dette gjør at leser kan få innsikt i hvordan vi har gått frem for å finne våre empiriske data. Dette gjøres grundig i oppgavens punkt 4.3. Vi hevder vår oppgave og våre data er av god kvalitet. Dette hevder vi på bakgrunn av at vi gjennomgående i dette arbeidet har tatt hensyn til de faktorer som kan ha innvirkning på studien, samt at vi, så langt det lar seg gjøre, har en gjennomsiktighet i våre prosesser. Dette gjør at våre resultater vil være logiske og kan belyse vår problemstilling. Kort fortalt avhenger kvaliteten i forskningsarbeidet at man har dokumentert alle fasene i forskningen godt og om de fasene og slutningene er logiske i svaret man konkluderer med i lys av problemstillingen.

5.0 Presentasjon og drøfting

Gjennom intervjuer med både ungdommer og ansatte, samt i analysen av datamaterialet, ser vi at det er tre områder som fremtrer som spesielt sentrale i forhold til vår studie. Disse tre områdene er mediepåvirkning som direkte påvirkning og indirekte påvirkning i form av sosial påvirkning, og stigmatisering. I denne delen av oppgaven vil vi først, ved hvert område, presentere våre empiriske data som kom frem i intervjuene med våre informanter. Dette vil igjen drøftes opp mot relevant teori. I tillegg vil vi i disse presentasjonene også trekke inn relevante deler av den praktiske oppgaven, kaos-arkene, som alle ungdommer utførte i starten av hvert intervju. Disse kan kaste lys over og gi støtte til selve intervjuene.

5.1 *"Media er veldig sånn; at barn i barnevernet er skikkelig gale og gjør masse kriminelt og sånn!"* – Medienes direkte påvirkning

Det synes å være stor enighet i teorien om medienes evne til å påvirke. For at media skal kunne påvirke er det en forutsetning at ungdommene bruker massemediene. Flere ungdommene vi har intervjuet forteller at de bruker massemedier som internett, nettaviser og TV. En av ungdommene fremmer: *"Jeg bruker internett ganske mye"*. Mens en annen ungdom bruker internett til å oppdatere seg på hva som skjer i samfunnet: *"Det er fint å få med seg hva som skjer rundt.. rundt seg"* og *"Internett gjør at man kan følge med"*. Disse utsagnene understreker ungdommenes bruk av media generelt og kanskje internett spesielt. Spørsmålet er hvordan ungdommene påvirkes av denne mediebruken? De fleste jentene som ble intervjuet gir uttrykk for at media påvirker dem. Guttene trekker ikke frem mediepåvirkningen på samme måte som jentene gjør og derfor kan det tenkes at påvirkningen skjer ubevisst. Dette skillet mellom jenter og gutter er interessant og noe av bakgrunnen for dette skillet kan synes å ligge i at jentene er opptatt av hva omgivelsene synes og mener om dem. Dette kommer til uttrykk når en av ungdommene vi intervjuet fremmet at saker som presenteres i media skaper følelsesmessige reaksjoner når han/hun befinner seg i lignende situasjoner. Samtidig påpeker vedkommende at saker som omhandler kosthold og sykdommer er skremmende. Dette gjør at ungdommen handler og oppfører seg annerledes. Dette er en form for atferdsendring. En annen ungdom fremmer også en følelsesmessig reaksjon når han/hun sier: *"Det gjør at jeg blir litt redd når det er mørkt ute"*. Dette fremmer ungdommen i forlengelsen av medieoppdrag som har beskrevet hendelser på natta.

Det er viktig å huske på at dette er en gruppe ungdommer som, av ulike årsaker, er plassert i en institusjon hvor de forsøker å skjermes fra deler av omgivelsene. Enkelte av ungdommene

kan i større grad ønske bekreftelse og anerkjennelse for deres identitet og prestasjoner enn andre ungdommer som har hatt andre oppvekstvilkår. Dermed kan enkelte av ungdommene, i dette tilfellet jentene, være mer mottagelig for påvirkning enn andre. Hva da med guttene? De tilhører også den samme ungdomsgruppen som jentene, men presiserer ikke like klart at media påvirker dem som det jentene gjør. Svarene på dette spørsmålet kan være mange, men ofte er det svært få som gir uttrykk for at media påvirker dem, samtidig som påvirkningen kan skje ubevisst. I disse to poengene kan noe av svaret på guttenes fravær av uttrykk for mediepåvirkning ligge.

På spørsmål om ungdommene lot seg påvirke av noe annet enn mennesker rundt seg, svarer en: *"Ja.. litt kanskje, på en måte, media.."* i forlengelsen av dette påpeker ungdommen: *"..men liksom, jeg ser jo at man må se bra ut da.."* Ungdommen vektlegger saker som blir presentert i media, dersom det har en subjektiv betydning. Et annet utsagn som belyser deres påvirkning av andre enn sentrale omsorgspersoner er: *"Det hender jeg kjøper ting de viser på reklamene på tv.."* En annen ungdom opplever svært affektive reaksjoner når media presenterer saker om barnevernet med et negativt fortegn. Dette gjør ungdommen svært opprørt: *"Nei, jeg blir sur. Jeg blir veldig sur. Og det er veldig urettferdig.."* Det uttrykkes sterke følelsesmessige reaksjoner når ungdommene forteller om medieomtale hvor det presenteres ungdommer som ikke blir hørt av barnevernet. En slik opplevelse kjenner vedkommende seg igjen i. Dette er en noe som ganske mange har gitt uttrykk for – at de på en eller annen måte kan relatere seg til medieomtaler. På spørsmål om hva ungdommene tenker om medias fremstilling av saker om kriminalitet og ungdommer tilknyttet barnevernsinstitusjoner hevder en av ungdommene: *"Ja, for da føler jeg jo at jeg er en av dem.. på noe av det.."* Med *de* siktes det til de ungdommer som er tilknyttet institusjoner og har begått kriminelle handlinger og fremstilles i media. Dette får denne ungdommen til å føle seg dårlig. Denne følelsen kommer frem fordi de tilhører sammen gruppe – ungdommer tilknyttet institusjoner. Ungdommene vi har intervjuet skaper et bevisst skille mellom "dem" og "oss". Med *dem* mener de ungdommene som driver kriminelle handlinger, mens *oss* er ungdommene som ikke er innblandet i kriminelle handlinger. Det var viktig for dem å distansere seg fra de ungdommene slik at de ikke skulle bli oppfattet på samme måte.

Medieomtalen skaper ulike reaksjoner hos ungdommene, men bruken av media er utbredt blant ungdommene vi har intervjuet. Alle utsagnene vi har brukt er hentet fra intervjuene med ungdommene. Selv om ikke alle ungdommene gir uttrykk for at media påvirker dem, kan

disse sitatene være gjeldene for flere av ungdommene. Vi har skapt et skille mellom jentene og guttene, men det er ikke slik at alle jentene omtaler at de lar seg påvirke av media, mens alle guttene gir inntrykk av at de ikke påvirkes. Likevel synes vi, ut fra våre data, at dette er et interessant skille som vi ønsker å vise.

Vi har gjort intervjuer med to grupper, både ungdommer og ansatte. De ansatte kan gi oss innblikk i hvordan de opplever ungdommene blir påvirket av media. Deres meninger rundt medias påvirkning på ungdommene varierer, men det er stor enighet om at media påvirker dem. Et viktig element en av de ansatte påpeker er at medias påvirkning ikke nødvendigvis trenger å være negativ. Media kan også være en positiv bidragsyter på ulike områder i ungdommenes liv. Likevel fremmer den ansatte at mediepåvirkningen på ungdommene kan være skummel: *"Nei, den er både positiv og negativ.. av og til er den fryktelig skummel, synes jeg"*. Her får den ansatte frem den tosidige påvirkningen. Denne bekymringen skapes på bakgrunn av at noen av ungdommene tilknyttet institusjonene har interesse av å oppsøke ting i media som kan påvirke de negativt. En annen ansatt påpeker at: *"ungdom er vel generelt likt.."*, og at media har like stor påvirkning på alle, uavhengig om man er ungdom på institusjon eller ungdom utenfor institusjon. Den ansatte påpeker noe viktig – at alle ungdommer er like. Dette er realiteten, alle ungdommer er like, men ungdommer tilknyttet institusjoner har andre forutsetninger enn ungdommer utenfor institusjoner. Med forutsetninger mener vi det grunnlaget de har i sin vanskelige situasjon, roen i omgivelsene og livshistorien. Ungdommer som tilhører institusjon har ofte mindre stabilitet i disse delene av livet enn de utenfor institusjoner. Det kommer frem i ett av intervjuene: *"Jeg tror nok de setter seg selv i en gruppe, sånn litt på siden av samfunnet... At de blir nevnt som barnevernsbarn.. det er et negativt ladet ord"* Her fremmer den ansatte et interessant element. Vedkommende opplever at ungdommene har en opplevelse av at de ikke er like alle andre ungdommer. Ordet barnevernsbarn har blitt en negativt ladet ord, og den hyppige bruken av ordet i media kan være uheldig for ungdommer som er tilknyttet institusjoner og deres opplevelse av egen identitet.

I våre intervjuer med de ansatte gis det uttrykk for at det er stor enighet om at ungdommene påvirkes av media. Mange vektlegger spesielt internett som en faktor for påvirkning. Gjennom internett velger de selv hva de ønsker å fordype seg i, og av den grunn har enkelte av institusjonene begrensninger på internettbruk. Dette for å begrense søken etter negative stimuli: *"På internett finnes det mye som ikke alle bør se"*. Dette trekker en av de ansatte

frem. På spørsmål om hyppige oppslag med tema ungdommer tilknyttet barnevernsinstitusjoner i fokus svarer en ansatt: *"Jeg synes det skulle ikke være så mye i media om akkurat de der tingene der, for det er en veldig sårbar gruppe mennesker"*. Den ansatte påpeker viktigheten av å verne om ungdommer tilknyttet institusjoner da de er en sårbar gruppe og kan være lettere mottakelig for all form for påvirkning. En annen ansatt hevder det er åpenbart at ungdommene blir påvirket av media: *"Selvfølgelig har det en påvirkning!"*. Alle de ansatte vi har intervjuet har ulike forutsetninger for å fremme noe rundt tema vi prater om og spørsmålene vi stiller. Noen har lang erfaring fra arbeid med ungdom tilknyttet institusjoner, mens andre har kortere erfaring. Den ansatte som mener det er liten tvil om medienes betydning befinner seg blant de ansatte med lang erfaring. Dette mener vi gir vedkommende et sterkere grunnlag for å uttrykke en slikt sterkt påstand rundt ungdommenes mediepåvirkning. Den ansatte er ikke i tvil, og begrunner sin bastante påstand med enkelte av ungdommene kan ha dårlig selvtillit i utgangpunktet, noe som kan medføre at de påvirkes lettere, og dermed kan medieomtalen ha sterkere effekt på dem. Negative nyhetssaker som omhandler kriminelle handlinger utført av ungdommer tilknyttet institusjoner kan dermed, slik vi tolker den ansatte, ha en effekt på ungdommenes opplevelse av egen identitet. I forlengelsen av dette hevder en annen ansatt at medias store fokus på problematikken, barnevernsungdom og kriminelle handlinger, skaper en forsterkende effekt av slike handlinger. Enkelte av ungdommene i institusjonene kan ha et inntrykk av at dette er kult/tøft – både handlingene og medieomtalen. Dette kan være med på å skape en effekt hvor enkelte ungdommer dermed ønsker å være delaktig eller ønsker å gjennomføre slike handlinger nettopp for publisitetens skyld.

I intervjuene med de ansatte ser vi ikke et skille mellom kjønnene slik det kom frem i intervjuene med ungdommene. Det interessante er at alle de ansatte vi har intervjuet fremmer at media, på en eller annen måte, påvirker ungdommene, uavhengig av kjønn. De ansatte jobber tett på ungdommene og opplever ungdommenes opplevelser sammen med dem, av den grunn er enigheten blant de ansatte om mediepåvirkning interessant.

5.1.1 Drøfting: Direkte påvirkning

I intervjuene vi har gjennomført med både ungdommer og ansatte ved de ulike institusjonene kommer det frem ganske tydelig at ungdommene påvirkes av media. Waldahl (1999) hevder at kommunikasjon er et fundamentalt element i sosial samhandling (Waldahl, 1999). Da media er en kommuniserende kanal og de fleste av ungdommene har gitt uttrykk for at de

samhandler med det media kommuniserer, vil det foregå en eller annen form for påvirkning. Selv om vi ikke har tatt utgangspunkt i hvor mye ungdommene bruker ulike medier, eller har spurt de ansatte/ungdommene hvor mye tid som går med til dette, ser vi likevel at både ungdommen og de ansattes svar stemmer over ens med Waldahls (1999) teori. Spørsmålene vi stilte de ansatte gav ingen indikasjoner på hvor mye tid ungdommene tilbragte med de ulike mediene, men de var enige om at media hadde en påvirkning på ungdommene. Vi har tidligere trukket frem bruken av hva vi har kalt kaos-arket, den praktiske oppgaven ungdommene gjennomførte i begynnelsen av hvert intervju. På tross av at ikke alle ungdommene fremmet under selve intervjuet at de brukte media kom dette klart frem i kaos-arket. De aller fleste av ungdommene markerte påstanden, *"jeg bruker internett, aviser, tv og radio aktivt"*, noen markerte *"jeg holder meg oppdatert på det som skjer via media"*, og *"Av og til vekker ting i media følelser hos meg"*. Selv om de to siste sitatene også var markert, var det bruken av internett, aviser, tv og radio som bort i mot alle markerte. Da ungdommenes bruk av media er stadfestet gir det et godt grunnlag for videre arbeidet med å avdekke ungdommenes opplevelse av egen identitet i møte med media

Gjennom intervjuene kommer det frem at det skapes et skille mellom jentene og guttene når det gjelder mediepåvirkning. Jentene fremmer viktigheten av hva omgivelsene synes og mener om de, mens dette er i mindre grad vektlagt hos guttene. Perse (2001) snakker om tre kategorier av mediepåvirkning, kognitiv-, affektiv- og atferds påvirkning (Perse, 2001). Gjennom inntrykkene fra intervjuene, både med ungdommer og ansatte, ser vi klart at alle disse kategoriene er representert blant de ungdommene vi har snakket med. En av ungdommene fremmer at handlinger og atferd forandres i lys av enkelte medieomtaler som handler om helse og sykdom. Dette er en påvirkning som kan forenes med en av Perses kategorier om mediepåvirkning. Mediepåvirkningen kommer til syne gjennom at innholdet ungdommen har lest eller sett skaper en forandring i ungdommens atferd.

En av ungdommene vi intervjuet fremmer at hyppig negativ omtale av ungdommer tilknyttet barnevernet er svært urettferdig og en skjev fremstilling. Vedkommende blir fryktelig sur og synes dette er urettferdig. Da reaksjonen som blir fremkalt av medieoppslagene er affektive kan man trekke paralleller til Perses (2001) affektive kategori av mediepåvirkning. Mediepåvirkningens effekt handler om de følelsesmessige relasjonene, både negative og positive, som medieomtalen forårsaker (Perse, 2001).

Vi har gjennom våre intervjuer ikke stilt spørsmål til ungdommene om de aktuelle effektene av påvirkningen har vært kort- eller langvarig. Waldahl (1999) og Gentikow (1999) påpeker at effekten av mediepåvirkning både kan være kort- og langvarig. Påvirkninger man blir utsatt for gjennom media kan skape reaksjoner der og da, eller påvirkningen kan være med på å skape holdninger og vedvarende forandring i atferd (Gentikow, 1999; Waldahl, 1999). På bakgrunn av dette er det sannsynlig at den affektive påvirkningen som en av ungdommene forteller om, når det gjelder gjentatte medieomtaler av barnevernsbarn, har kortere virkninger enn det for eksempel kognitiv- og atferds påvirkning vil ha. De følelsesmessige påvirkningene skjer ganske spontant når ungdommene utsettes for medieomtaler med slik negativ vinkling, og slike spontane reaksjoner er ofte relativt korte i varighet. Andre påvirkningskategorier er mer langvarige. Grunnen til dette er at for at det skal oppstå kognitive- og atferds påvirkning krever det at ungdommen tar til seg, og gjør budskapet de blir utsatt for til sitt eget.

En av de ansatte mener ungdommene tilknyttet institusjoner plasserer seg i en gruppe på siden av samfunnet, da de stadig blir nevnt som barnevernsbarn. Ordet barnevernsbarn har vokst frem til å bli en negativt ladet ord, hevder den ansatte. Det er vanskelig å argumentere mot en slik påstand da begrepet barnevernsbarn har skapt et negativt fokus på ungdommer tilknyttet institusjoner. Dette er en uheldig utvikling, og media og deres fremstilling av begrepet kan ha vært med på å skape et slikt negativt fokus. I forlengelsen av den ansattes påstand om at barnevernsbarn plasserer seg på siden av samfunnet, kan dette ses på som en kognitiv påvirkning av ungdommene. De har selv gitt uttrykk for at de bruker media aktivt, og enkelte hevder også at media påvirker dem. Når så nyheter og artikler fremstilles i media, vil ungdommene med stor sannsynlighet bli utsatt for disse. Det vil også, hvis medieomtalen omhandler noe de gjenkjenner seg i, kunne skape en påvirkning av ungdommene. Hvis disse ungdommene har plassert seg på siden av samfunnet, kan man trekke paralleller til Perses kognitive påvirkning. Når man påvirkes kognitivt av media handler det om at man strukturerer informasjonen man blir utsatt for. Ungdommene konstruerer informasjonen som kommer frem i media, som i dette tilfellet ofte er negativ omtale, og gjør denne informasjonen til sin egen – de tolker informasjonen. Denne tolkningen og struktureringen kan være en av faktorene som gjør at den ansatte hevder ungdommene plasserer seg på siden av samfunnet. En slik tolkning kan også ha påvirkning på ungdommens opplevelse av egen identitet. Kanskje er det slik at medias påvirkning gjør at de har en opplevelse av at de er blitt plassert på siden av samfunnet og derfor gjør de dette selv.

Det er interessant å se hvordan ungdommene og de ansatte som jobber tett på ungdommene har noe ulike oppfatninger av medias betydning for dem. Enkelte av ungdommene gav ingen spesielle indikasjoner på at de blir påvirket. Dette står i sterkt kontrast til en ansatt som ikke er i tvil om medias påvirkning på ungdommens opplevelse av egen identitet. *"Selvfølgelig har det en påvirkning!"*, hevder den ansatte. Et interessant element er hvordan den ansatte vektlegger ungdommenes selvtillit som en mulig forklaring for hvorfor ungdommene kan lett la seg påvirke. Det er en realitet at ungdommen som bor på institusjon av ulike årsaker, ikke kan bo sammen med foreldre eller andre omsorgspersoner. Av den grunn hevder den ansatte at enkelte kan komme til institusjoner med lav selvtillit og dermed kan ungdommene være lettere mottakelige for medieomtale, som igjen kan påvirke deres opplevelse av egen identitet. Når vi trekker frem hva ungdommene og ansatte fremmer i intervjuene kan disse elementene være med på å påvirke ungdommenes opplevelse av egen identitet. For at de skal ha en opplevelse av deres identitet må de selv ha tanker om hvordan de opplever egen identitet – man må inneha en refleksiv evne. Dette er en form for selvransakelse hvor ungdommene inntar et metaperspektiv for å undersøke sin egen identitet. Denne refleksjonen kjenner vi igjen hos Giddens (1996) hvor han hevder at en reflekterende bevissthet er en forutsetning for selvidentitet (Giddens, 1996). Det er ikke slik at alle ungdommene som har en reflekterende bevissthet har en sterk selvidentitet, men en forutsetningen for selvidentitet er å inneha denne evnene.

Selv om ungdommene svarer for seg selv i intervjuene vi gjennomførte med dem har de til felles at de alle er tilknyttet barnevernet, og dette gjør dem til en gruppe. Kan mediepåvirkning skje på gruppenivå? Kan ungdommene som gruppe bli påvirket kollektivt? Hvis man tar utgangspunkt i Waldahl (1999) hevder kan at det kan forekomme mediepåvirkning på gruppenivå. Dette er avhengig av om individene gruppen består av blir påvirket. Dersom påvirkning på gruppenivå skal forekomme kreves det at det enkelte individ tilhørende gruppen lar seg påvirke, fordi gruppen som helhet ikke er mulig å påvirke. Skapes det en påvirkning på mange eller alle individene i gruppen kan man si media har påvirket gruppen (Waldahl, 1999). Hvis man da tar utgangspunkt i hva ungdommene uttrykker, for å undersøke om individene i gruppen er påvirket, så varierer svarene veldig, spesielt mellom gutter og jenter. Gruppen som evt. skulle vært påvirket er 'ungdommer tilknyttet barnevernsinstitusjoner', og individene tilhørende denne gruppen er ungdommene vi har intervjuet. Dersom gruppen som helhet skal vært påvirket bør de fleste av ungdommene hatt en opplevelse av at medieomtaler har en betydning for deres opplevelse av egen identitet.

Svarene variere i stor grad, men mange av ungdommene gir nettopp uttrykk for at media har en påvirkning, og dermed kan man hevde at media også påvirker gruppen ungdommer tilknyttet institusjoner.

Waldahl (1999) hevder at mediepåvirkning kan skje på ulike nivåer. De to relevante nivåene i denne oppgaven er individnivå og samfunnsnivå. På individnivå vil påvirkningen skje i form av at ungdommens holdninger, verdier, kunnskaper og handlinger vil kunne endres. Waldahls (1999) forståelse av påvirkning på individnivå er i tråd med Perses (2001) tre kategorier for mediepåvirkning. Når Perse snakker om kognitiv, affektiv og atferds påvirkning, snakker Waldahl om holdninger, verdier, kunnskaper og handlinger. De omtaler det samme, men bruker ulike ord for å beskrive påvirkningen (Perse, 2001; Waldahl, 1999). Påvirkningen som skjer på individnivå er de medieomtaler som angår ungdommene direkte. Dette er medieomtale som ungdommene direkte kan relatere seg til. Dette kan for eksempel omhandle andre ungdommer i institusjoner eller andre nyhetssaker som kan ha en betydning for ungdommene, som igjen kan skape forandring i ungdommenes holdninger, verdier, kunnskaper eller handlinger. Denne påvirkningen på individnivå kan kalles en form for direkte påvirkning av ungdommene, og en slik form for påvirkning har relativt mange av ungdommene selv gitt uttrykk for at de lar seg påvirke av. De ansatte er enstemmig enige i at en slik direkte påvirkning har en effekt på ungdommene.

Hvis man kan si at påvirkning på individnivå dreier seg om en direkte påvirkning mellom media og ungdommene, vil det være nærliggende å hevde at påvirkningen som skjer på samfunnsnivå kan være en indirekte påvirkning på ungdommene. Ved en slik indirekte påvirkning på ungdommene kreves det at påvirkningen skjer via et mellomledd. Dette mellomleddet vil i denne sammenhengen være samfunnet generelt, altså folk flest. Hvis man så ser på medieomtaler som omhandler ungdommer tilknyttet barnevernet og kriminalitet, og så ser disse i forhold til indirekte påvirkning, vil det være nærliggende å tro at slike medieomtaler både kan og vil endre samfunnets holdninger, verdier, kunnskaper og handlinger ovenfor ungdommene i vår studie og andre ungdommer med tilknytning til barnevernet. Samfunnet vil for eksempel kunne anse ungdommer tilknyttet institusjoner som ulike alle andre ungdommer som bor med sine opprinnelige omsorgspersoner. Et annet eksempel kan være at samfunnet anser disse ungdommene som en gruppe som har vanskelig for å tilpasse seg samfunnets normer og regler, og av den grunn blir de ansett som ”problembarn” eller et annet uttrykk som kategoriserer ungdommene i vår sammenheng som

avvikere. Dette vil kunne ha en påvirkning på ungdommens opplevelse av egen identitet. Dette kan være med på å skape en kollektiv holdning ovenfor barnevernsbarn fra samfunnets side. Det ble i stad omtalt at selve gruppen ikke påvirkes av media, men individene i gruppen kan påvirkes og dermed skape en kollektiv holdning. Den enkelte person i samfunnet kan, på bakgrunn av det media skriver forandre sine holdninger, verdier, kunnskaper eller handlinger ovenfor barnevernsungdom. Når samfunnet påvirkes av medieomtalene, kan det, i møtet mellom ungdommene og samfunnet, gi seg utslag i en indirekte mediepåvirkning i form av sosial påvirkning på ungdommene.

5.2 "Og jo mer media skriver om sånt, så forsterker det synet hos folk flest.." – Medienes indirekte påvirkning

Gjennom intervjuene vi har gjennomført med ungdommene gir de inntrykk av at de er reflekterte og bevisste på at de påvirkes av andre mennesker. Ungdommene bruker ikke begrepet påvirkning i stor grad, men de snakker om hvordan de formes og hvordan de tilpasser seg forventninger fra andre. Det er tydelig at det er ulike former for påvirkning de beskriver. Følgende utsagn er et godt eksempel; *"Noen folk er man sammen med og noen folk er man "sammen" med – og det er jo med på å forme hvordan jeg oppfører meg da..."* Dette er forlengelsen av et svar en av ungdommene gav på vårt spørsmål om hvem som er med på bestemme hvem de er. Her mente ungdommen at omgangskretsen er med på å bestemme, fordi man oppfører seg ulikt når man er sammen med ulike mennesker. Det handler altså om en påvirkning – og en tilpasning. Samtidig trekkes det frem at dette kan handle om respekt; *"Man har jo ikke så mye respekt, på en måte, for vennene sine som det man har for de voksne som hjelper deg og skal gjøre ting for deg å sånn."* Det kan virke som de voksne, og da handler det i stor grad om de ansatte ved de ulike institusjonene, har en viss påvirkningskraft på ungdommen. Her kommer relasjonene inn i bildet. Det er rimelig klart fra ungdommenes side, at ansatte de oppnår en god relasjon med, har større påvirkningskraft på ungdommene.

Når vi spør ungdommene hvem som er med på å bestemme hvem de er, viser svarene vi får at den sosiale påvirkningen absolutt er til stede. De fleste ungdommene er veldig bevisste på at de selv bestemmer hvem de er, men samtidig uttrykker de at denne bestemmelsen gjøres på bakgrunn av menneskene rundt dem. De nevner venner, familie, kjærester, ansatte på institusjonen og mennesker generelt, både kjente og ukjente, og alle disse kan ha noe å si for de valgene ungdommene gjør, og den atferden de viser. Følgende sitater kan være gode eksempler på dette: *"Det er jo foreldrene mine som har gjort meg til den jeg er, på en måte..."*

Men jeg bestemmer jo over meg selv”, ”Alle har vel en mamma og pappa som bestemmer litt hvem de er, eller?” og ”Familien har jo litt de skulle ha sagt da.. før jeg bestemmer meg liksom.” Disse første utsagnene handler i stor grad om at man påvirkes i form av oppdragelse. Det grunnlaget de har med seg hjemmefra, eller mangel på dette, vil påvirke ungdommene. De neste utsagnene handler om hvordan ungdommene tar til seg andres perspektiver på dem, for så å tilpasse seg deres forventninger eller krav. I disse utsagnene ligger det også en henvisning til at ungdommen utvikler sitt ”jeg” ut fra perspektivene fra andre. *”Jeg må jo vite fra andre også, hvordan de ser på meg, slik at jeg kan liksom.. også skjønne hvem jeg er..”* og *”Og når jeg er med venner og sånn, så blir det jo til at jeg gjør sånn som dem”*. Det neste utsagnet viser til hvordan påvirkningen faktisk har konsekvenser for ungdommene. *”Jeg gjør jo ikke akkurat sånn som jeg gjorde før liksom, med oppførsel og sånn liksom, for da vil han/hun jo ikke være sammen med meg, tror jeg.”* og *”Det blir jo litt sånn.. at jeg.. hvis jeg ikke gjør sånn som de, eller er sånn som de, så kan jeg jo ikke være med de da.”* Ungdommen har altså tatt et bevisst valg i forhold til sin egen atferd, og har endret sin oppførsel i forhold til hvilke forventninger og krav ungdommen tror den andre personen har.

Det ungdommene snakker om her, viser seg også i den praktiske oppgaven alle ungdommene gjennomførte i starten av hvert intervju. Ungdommene viser gjennom den praktiske oppgaven med kaos-arkene, at de gjennom sosiale relasjoner møter mange mennesker, og at disse menneskene har en betydning for dem. Når ungdommene krysser av utsagn som; *”Jeg tilbringer mye tid med venner”, ”Jeg gjør som alle andre”* og *”Jeg er som alle andre ungdommer”* for så etterpå å forklare hva de mener, blir det tydelig at de mener det har en betydning for hvordan de oppfører seg. De aller fleste ungdommene sier de tilbringer mye tid med venner, og at vennene er veldig viktige for dem. Samtidig er de klare på at det er sammen med disse vennene at de to andre utsagnene fra kaos-arket blir sentrale. Ungdommene både *gjør* og *er* som alle de andre vennene, mener de. Vi ser altså i disse sitatene at ungdommene påvirkes av andre, og at denne påvirkningen kan skje på mange ulike måter. Utsagnene vi har trukket frem her er hentet fra ungdommenes svar gjennom intervjuet, men selv om disse sitatene hentes fra enkeltindivider, ser vi at flere snakker om det samme, og i enkelte tilfeller kunne alle ungdommene sagt noe lignende. Meningen gjelder ikke bare for den enkelte, men for majoriteten av ungdommene i denne gruppen.

I tillegg til intervjuer med ungdommene har vi også intervjuet noen av de ansatte på de ulike institusjonene. Deres erfaringer med ungdommene i hverdagen, og det at de på slike

institusjoner kommer veldig tett på ungdommene, gjør at deres syn på hvordan ungdommene påvirkes blir interessant i denne sammenhengen. Alle ansatte fremmer at ungdommene påvirkes av de menneskene de har rundt seg, og at denne påvirkningen er både positiv og negativ. Her nevnes venner, familie, eventuelle kjærester eller samboere, og andre de møter i regi av skole, jobb og lignende. Spesielt fremhever de at ungdommene påvirkes av hverandre, innad i ungdomsgruppa, og flere av de ansatte snakker her om en smitteeffekt i forhold til atferd. Begrepet ungdomsgruppa henviser da til beboerne på den aktuelle institusjonen. Omtrent alle ansatte brukte dette begrepet. Følgende utsagn er gode eksempler i denne sammenhengen; *"På institusjonen er det veldig smitteeffekt i ungdomsgruppa"*, *"De lærer av hverandre, på både godt og vondt"* og *"De gjør jo gjerne de samme tingene, så hvis noen gjør noe de ikke skal gjøre, så gjør andre det samme (..) og motsatt, både positive og negative ting"*. Ungdommene påvirker hverandre innad i gruppa, og da spesielt i forhold til deres atferd. Samtidig fremheves det av de ansatte at dette i mange tilfeller er veldig avhengig av hvilke ungdommer det gjelder, det er veldig individuelt. Noen er mer påvirkelige enn andre, og i tillegg viser dette også at denne gruppen med ungdommer er *"...mer sårbare på det med påvirkning, og de er nok også vare på hvem de har rundt seg"*. Her sier flere ansatte at det i stor grad handler om hvordan disse ungdommene posisjonerer seg i gruppa, hvilke roller de tar, og hvordan de markerer seg i forhold til hverandre. Som en av de ansatte sier: *"De påvirkes av hverandre. Atferd smitter... Det er jo veldig forskjellige ungdommer de som bor her, men samtidig har de det til felles at de bor her..."*. Påvirkningen kan altså ha utgangspunkt i de få fellespunktene man kan finne hos ungdommene. Det trenger kanskje dermed ikke være noen fast relasjon mellom dem, i disse tilfellene kan det at de bor på samme institusjon være en stor nok felles plattform i forhold til påvirkning.

Det kommer også klart frem, i intervjuene med de ansatte, at de selv kan ha en påvirkning på ungdommene. Men her blir relasjonen mellom dem satt i fokus. De ansatte er veldig klare på at det bør være en god relasjon mellom ansatt og ungdom for at påvirkningskraften skal være til stede. Følgende utsagn er gode eksempler på dette; *"Ungdommene merker veldig fort om vi later som vi er interesserte i dem. og med en gang de får den følelsen, så pleier det som regel å skjære seg"* og *"Hvis man ikke er interessert i dem, så er man ikke i rett jobb. For ungene ser det med en gang."* Utsagnene viser til hvor viktig relasjonen mellom de ansatte og ungdommene er, samtidig som man får inntrykk av hva den relasjonen består i. Det kommer klart frem at det handler om omsorg, interesse, holdninger og hvordan de ansatte håndterer ungdommene. Alle disse er faktorer som kan påvirke ungdommene. *"Det er mange som*

kommer hit og ikke har hatt det noe særlig bra hjemme, men som da kan komme hit og få opplevelser på en annen måte” Dette utsagnet viser også hvor viktig relasjoner mellom ungdommer og ansatte er, spesielt for de ungdommene som har utfordrende forutsetninger. Samtidig viser dette utsagnet til at de ansatte vil det beste for disse ungdommene. Hvordan den, eller de, ansatte påvirker ungdommene kan dermed ha stor betydning for den enkelte og hans/hennes livssituasjon.

I denne sammenhengen ligger det et moment som enkelte ansatte trekker frem i intervjuene, noe som omhandler både ansattes påvirkning på ungdommene og ungdommenes påvirkning på hverandre. ”..*Ungdommene vi får inn her har jo bodd på institusjon, og vært institusjonalisert veldig lenge, så du ser jo på dem at de kan alle triksene*”. Her handler det om at ungdommer som har vært lenge i institusjoner lærer seg hvordan systemet fungerer, hvordan de ansatte er og hvordan de skal markere seg i forhold til andre ungdommer. Samtidig handler det også om at ungdommene vet hvordan institusjonslivet er, de kjenner de fleste reglene og de vet hvordan de skal forholde seg til krav og forventninger fra både andre ungdommer på institusjonen og fra de ansatte. På den måten vet ungdommene hva som skal til for å skape gode relasjoner, og de vet hvordan de skal innrette seg i den konteksten de er i. Den ansatte mener ungdommene bringer med seg kunnskap og tilpasningsevne, og på den måten markerer de seg overfor både andre ungdommer i institusjonen, samt at de også markerer seg overfor de ansatte. Denne markeringen er med på å fastsette hvilke roller og hvilken posisjon den enkelte ungdom har eller får, både innad i ungdomsgruppa og blant de ansatte, samtidig som markeringen er med på å legge grunnlaget for hvordan de ansatte i institusjonen forholder seg til og håndterer den enkelte ungdom. Roller og posisjoner i ungdomsgruppa vil ha noe å si for hvordan ungdommene påvirkes, spesielt i forhold til påvirkning innad i gruppen, men også i forhold til hvor lett påvirkelige de er i forhold til de ansatte. I tillegg er det flere ansatte som hevder ungdommenes roller og posisjoner på institusjonen er med på å regulere deres atferd og hvilken atferd de kan tillate seg å ha. Jo sterkere rolle /posisjon den enkelte ungdom har, jo større ”frihet” kan han/hun ta seg i forhold til egen atferd overfor de andre ungdommene. De ansatte som vektlegger dette har lang erfaring i yrket, og det vil være nærliggende å tro at dette har betydning for en slik vektlegging.

5.2.1 Drøfting: Indirekte påvirkning

Som nevnt tidligere er ungdommene både reflekterte og bevisste i forhold til den sosiale påvirkningen de gjennomgår. Mead (2005) mener man ikke kan skille mellom individuell psykologi og sosialpsykologi fordi interaksjon med andre mennesker er det som skaper individets bevissthet (Mead, 2005). Det handler altså om symbolsk interaksjonisme, og det er i interaksjon med andre, ungdommene blir bevisste på at de påvirkes og at denne påvirkningen har betydning. Når ungdommene skal si noe om hvem de er, ser vi at svarene handler om hvordan de selv bestemmer hvem de er, samtidig som de reflekterer over at andre er med på å legge grunnlaget for disse bestemmelsene. Ungdommene mener de påvirkes av andre mennesker de møter i ulike sosiale situasjoner, og at disse møtene kan påvirke deres atferd. Disse refleksjonene omkring deres egen bevissthet er i følge Giddens (1996) en forutsetning for deres selvidentitet (Giddens, 1999). Altså kan man si at andre menneskers påvirkning skaper refleksjoner hos ungdommene, og at dette kan ha betydning for ungdommenes identitet. Andre menneskers påvirkning kan altså ha noe å si for hvem ungdommene mener de er, og i forlengelsen av dette vil deres selvidentitet opprettholdes gjennom en stadig reflekterende bevissthet rundt seg selv. Videre må ungdommene, for å opprettholde en stabil følelse av selvidentitet, anerkjenne seg selv som eksisterende menneske. Dette vil kreve at ungdommene forstår hva det betyr å være en person, og de må kunne skille mellom ulike personbegreper som 'jeg', 'meg' og 'du'.

Ungdommene påvirkes av menneskene rundt seg, og da er det snakk om at de påvirkes av både kjente og ukjente mennesker. Dette støttes også opp av de ansatte, når de hevder at ungdommene hele tiden gjennomgår sosiale påvirkninger. De er også veldig bevisste på sin egen påvirkning på ungdommene. Men hvordan skjer så denne påvirkningen av ungdommene? Mead (2005) hevder mennesker skaper sitt selv i samspillet mellom individ og samfunn, noe som også støttes av Stets og Burke (2003) når de hevder identitet eller selvet skapes i sosialiseringprosesser hvor mennesker omgås med hverandre (Mead, 2005; Stets & Burke 2003). Ungdommene vil altså skape sin identitet i slike sosialiseringprosesser, og de menneskene de møter der, samt de prosessene som skjer i dette møtet er med på å utvikle den enkeltes identitet. Samtidig er ungdommene med på å forme og utvikle samfunnet ved at de danner ulike grupper som har ulike funksjoner i samfunnet. Ungdommene er ikke bare ungdommer med tilknytning til barnevernet, de er også ungdommer som alle andre ungdommer – og ungdomsgruppen i samfunnet har også en funksjon. Går vi så tilbake til Mead (2005) så hevder han at dette selvet skapes ut fra hvordan vi tror andre ser på oss. Det

handler altså om hans teori; "The Looking-Glass self" (Mead, 2005). Ungdommenes identitet skapes dermed i samspill med deres sosiale omgivelser ved at de ser seg selv slik andre ser dem. Disse andre kaller Mead "de generaliserte andre" og gjelder personer som er medlemmer i samme gruppe som ungdommene. I denne sammenhengen vil de generaliserte andre tilsvare ungdomsgruppa, og det kommer tydelig frem at det er den påvirkningen som skjer innad i ungdomsgruppa som er den ungdommene påvirkes mest av. For at ungdommene skal kunne påvirkes av disse generaliserte andre, kreves det igjen refleksjon og bevissthet. Ungdommene må kunne ha evnen til å ta til seg holdninger og synspunkter fra de andre i ungdomsgruppen, for deretter å gjøre disse holdningene og synspunktene til sine egne. På den måten kan ungdommen se seg selv fra de andre ungdommenes perspektiv, og dette vil være en forutsetning for at påvirkningen skal kunne finne sted. Igjen ser vi at ungdommenes refleksjon er i fokus. Mead snakker om "meg" som det reflekterte selvet, og det er altså ungdommenes "meg" som oppstår i interaksjonen i ungdomsgruppen. Ungdommenes "meg" kan da på mange måter sies å være reaksjonen på eller handlingene som følger når de får tilbakemeldinger fra andre. Disse tilbakemeldingene kan være håndfaste tilbakemeldinger, eller det kan være den andres perspektiver på ungdommen. Denne interaksjonen sees på som en sosial prosess som er i stadig endring, noe som igjen betyr at ungdommene stadig gjennomgår nye sosiale påvirkninger. Det er da nærliggende å tro at resultatet av dette er at ungdommenes identitet hele tiden vil endres fordi det hele er en kontinuerlig sirkel av perspektiver som har betydning for ungdommenes identitet og atferd.

Det viser seg at ungdommene påvirkes mest av de andre ungdommene på institusjonen, og spesielt de ansatte snakker om smitteeffekt i forhold til atferd. Men hvorfor er det slik at ungdommene så lett lar seg påvirke av de andre ungdommene på institusjonen? Tajfel (2010) hevder det er en sammenheng mellom menneskers identitet og deres medlemskap i ulike grupper. Gjennom medlemskap i grupper definerer man hvem man er, hvilken verdi man har og hva som forventes av en. Slike medlemskap gir mennesker en sosial identitet. Samtidig ser man hos Spears (2011) at en slik sosial identitet er et produkt av prosessene sosial identifisering og sosial kategorisering (Spears, 2011). Ungdommene kan sies å tilhøre ungdomsgruppen, alle beboere på institusjonen er en gruppe som ungdommene er medlem av, og denne gruppen gir ungdommene en sosial identitet. Når ungdommene identifiserer seg med gruppen, og kategoriserer seg selv i forhold til de faktorene som kjennetegner gruppen og dens medlemmer får den enkelte ungdom en sosial identitet i gruppen. På den måten vil den enkelte ungdom utføre en selv-kategorisering, og vi ser at ungdommenes ulike 'selv'

fremtrer i ulike situasjoner og i forhold til de ulike gruppene han/hun er medlem av. En slik prosess, som nevnt over, er med på å fortelle hvem ungdommene er og hvem han/hun ikke er.

Brewer (2004) hevder 'Optimal distinctiveness theory' er viktig i forhold til menneskers sosiale identitet. Denne teorien påpeker at sosial identitet er med på å dekke to grunnleggende menneskelige behov; behovet for å være en del av et fellesskap med likesinnede, og behovet for å være adskilt fra andre (Brewer, 2004). Den sosiale identiteten ungdommene får ved å være medlem i ungdomsgruppen, skal altså dekke disse behovene. Det viktige her vil være å klare å skape en balanse mellom disse to behovene, for de kan nemlig kollidere hvis man ikke er oppmerksomme på dette. Ungdommenes sosiale identitet vil dermed være et kompromiss mellom disse behovene, et kompromiss mellom assimilering og individualisering. Kanskje kan noe av årsaken til hvorfor ungdommene påvirker hverandre så sterkt i slike grupper ligge i deres ønske om å tilhøre? Flere ungdommer snakker om at de ønsker å være som andre, noen sier de ønsker å være "normale" uten noen nærmere forklaring på dette begrepet, samt at noen uttrykkelig sier de er, eller ønsker å være, unike. Slik ungdommene snakker om å være som andre, å føle at de hører til, handler om utrolig sterke følelser hos dem. Disse følelsene, og ønsket om tilhørighet kan være en grunn til hvorfor ungdommene påvirkes så sterkt av hverandre innad i gruppen.

Samtidig ser vi her, at det kan ligge et grunnlag for konflikter. Når Brewer (2004) snakker om behov som skal dekkes, gjelder det behov for å tilhøre et sosialt fellesskap hvor man kan føle seg både sett og verdsatt av andre, samt behovet for å oppleve sin sosiale identitet adskilt fra andre – altså å være del av en gruppe som har særegne kvaliteter og karakteristikker (Brewer, 2004). Her kreves det at man sammenligner sin gruppe med andre grupper. Ungdommene i denne sammenhengen får oppfylt behovet for å høre til en gruppe med likesinnede, det skjer ved medlemskap i ungdomsgruppen. Samtidig, som nevnt tidligere, er dette en utsatt gruppe i utgangspunktet, som allerede har særegne kvaliteter og karakteristikker. I følge ungdommene stikker de seg allerede ut, som gruppe, noe som de ser på som negativt. Dermed er det nærliggende å tro at den balansen som fremheves i Brewers (2004) teori, ikke er ønskelig i denne sammenhengen. Disse ungdommene har et større ønske og behov for å være som alle andre, spesielt når deres sosiale identitet fremstår som "barnevernsbarn" for resten av samfunnet. I tillegg kan man her se en klar parallell til Giddens (1996) når han snakker om hvor viktig en god selvfølelse er for en normal selvidentitet. Han ser på ulike faktorer som fremtrer hos personer med ødelagt eller forstyrret selvfølelse, og en av disse faktorene er at

individer kan være sterkt preget av angst for de risikofaktorer man opplever ved å eksistere (Giddens, 1996). Han mener denne angsten er nært knyttet opp til skamfølelse, og i forlengelsen av dette kan man altså se klare paralleller til ungdommene med tilknytning til barnevernet. For dem kan denne angsten gi seg uttrykk i at de helst ønsker å blande seg inn med sine omgivelser. De ønsker ikke at de selv som personer, eller at gruppen av ungdommer med tilknytning til barnevernet, skal måles og vurderes av andre mennesker. Grunnen til dette er at denne angsten for å ikke strekke til, eller angst for andre typer risikofaktorer kan føre til skamfølelse hos disse ungdommene som allerede har fastslått at de er en sårbar gruppe. Det er imidlertid viktig å presisere her at det ikke er alle som har en slik forstyrret eller ødelagt selvfølelse, samt at ungdommene har flere ulike sosiale identiteter alt etter hvilke grupper de tilhører. Og det vil dermed si at i andre situasjoner, vil balansen Brewer (2004) snakker om være viktig for deres sosiale identitet.

Det er noe spesielt med den sosiale identiteten ungdommene får ved å være medlem i ungdomsgruppen på institusjonen, og kanskje kommer det av at dette ikke er en gruppe de har valgt å være medlem av selv. Svedberg (2002) beskriver ulike grupper, og i den sammenheng snakker han om konstruerte grupper, tvangsgrupper og naturlige grupper (Svedberg, 2002). Man kan på mange måter si at ungdomsgruppen er en naturlig gruppe og en primærgruppe, i og med at medlemmene har det til felles at de bor på institusjonen og at de dermed utgjør en naturlig gruppe som beboere. Samtidig er disse ungdommene, i og med at de bor i institusjoner, tatt vekk fra sine opprinnelige primærgrupper. I denne sammenhengen er det kategorien tvangsgrupper som er mer relevant, da dette handler om grupper man blir plassert i av myndighetene, og som man dermed blir medlem i enten man vil eller ikke. Dette gjør at ungdommene er nødt til å forholde seg til hverandre, noe som igjen kan ligge til grunn for den sterke påvirkningen mellom dem. Når de så blir plasserte i slike grupper, er det viktig at de klarer å definere hvem som er medlemmer av denne gruppen. I følge Maltén (1992) skjer dette ved å skape klare skiller mellom vi-grupper og de-grupper (Maltén, 1992). Ungdommene lager altså et skille mellom vi- som er alle ungdommer på institusjonen eller alle ungdommer med tilknytning til barnevernet, og de- som er ungdommer som ikke har noen tilknytning til barnevernet.

I intervjuene med ungdommene og med de ansatte ser vi at begge informantgruppene hevder de ansatte påvirker ungdommene, og at det er relasjonen mellom dem som er i fokus. Som nevnt tidligere er omsorg, håndtering og ansattes holdning viktige stikkord som både

ungdommene og de ansatte vektlegger. De ansatte i institusjonene skal på mange måter passe på, ha omsorg for og rettlede ungdommene som bor på institusjonen. En av de ansatte forklarte dette på følgende måte: *"Det er egentlig så greit som det en gjør hjemme egentlig... Vi prøver å lære dem "normale" ting. Så egentlig tenker jeg på min jobb som å gjøre de samme tingene som jeg gjør hjemme."* De ansatte kan med andre ord ses på som ungdommenes omsorgspersoner. Dermed ser man klart at relasjonen mellom dem blir viktig, også i forhold til påvirkningen. Som ansatte, og omsorgspersoner, blir det opp til hver enkelt ansatt å ivareta ungdommene på best mulig måte. Dette vil i mange tilfeller bety at den ansatte har både krav og forventninger til ungdommene og omvendt. Her kan man se noen klare paralleller til personers sosiale roller; både ansatte og ungdommer stiller krav og har forventninger til hverandre. Jørgensen (2008) mener slike krav og forventninger ofte kan inneha en rekke kvaliteter som kan ha betydning for identitetsdannelsen hos mennesker (Jørgensen, 2008). Altså kan kravene og forventningene mellom de ansatte og ungdommene være med på å forme og skape deres identiteter, og dette gjelder også deres sosiale identitet. Tajfel (2010) hevder sosial identitet handler hvem eller hva individet er for andre og hvem individet er for seg selv. Dette gjør at den sosiale identiteten endrer seg i takt med de ulike situasjonene man befinner seg i (Tajfel, 2010). Nettopp i tråd med dette, ser vi at den relasjonen ungdommene og de ansatte har seg imellom, og den gjensidige påvirkningen mellom dem handler om hvordan, spesielt ungdommene, ser hvem de er for seg selv, og hvem de er sammen med andre, i dette tilfellet sammen med de ansatte og de andre ungdommene på institusjonen.

Hvem ungdommene er, både for seg selv og for andre, vil i denne sammenhengen i stor grad handle om hvilke roller og posisjoner ungdommene har og får i gruppen. Innad i institusjonen posisjonerer og markerer ungdommene seg overfor hverandre. Hvilken rolle ungdommen har, har noe å si for hvor påvirkelig han/hun er, samt hvor sterk påvirkningskraft ungdommen selv har overfor andre i gruppen. Det handler i stor grad om hvem man er sammen med andre, og her mener Jenkins (2006) fokus bør rettes mot hvordan mennesker avkoder hverandre. Mennesker sammenligner seg selv med andre ut fra ulike forestillinger om likheter og forskjeller, og i denne prosessen avkoder man hverandre for å forstå hvem den andre er, og for å avgjøre hvordan man skal forholde seg til dette andre mennesket (Jenkins, 2006). Både innad i ungdomsgruppen, overfor de ansatte og overfor andre mennesker generelt vil ungdommene se etter likheter og forskjeller. Det de eventuelt finner av likheter og forskjeller vil påvirke hvordan de forholder seg til andre. Samtidig vil ungdommene presentere seg selv,

for å la andre avkode og avgjøre hvordan de skal forholde seg til vedkommende. Goffman (2011) sier ungdommene i slike situasjoner viser ”ansikt”, og at de gjør dette for at andre skal se hvem de er, og handle overfor ungdommen i tråd med hans/hennes identitet.

De ulike rollene ungdommene har, vil ofte ha en sammenheng med hvilken effekt samfunnet har på den enkelte ungdom. Når man spiller en rolle gjør man det alltid i forhold til noen andre, og deres forventninger. Goffmans (1996) ’Impression Management theory’ tar for seg nettopp dette. Han ser på hvordan mennesker spiller ulike roller, og hvordan mennesker må ha evnen til å kunne fange opp disse forventningene for å kunne spille sine roller (Goffman, 1996). Her må altså ungdommene ha evnen til å fange opp andres perspektiver og forstå deres forventninger for å kunne spille sine roller. Videre ser man at Goffmans (1996) begrepspar; frontstage og backstage blir viktige her (Goffman, 1996). Det ungdommene viser av seg selv til andre, altså det de ønsker å presentere seg selv som vil tilsvare Goffmans (1996) frontstage, mens backstage omhandler det ungdommen ikke ønsker å vise frem – det de ønsker å skjule. Når ungdommene spiller sine roller, kan dette skje både bevisst og ubevisst, i en kontinuerlig vekselvirkning mellom frontstage og backstage. Dermed kan ungdommene fremheve sider ved seg som de mener er fordelaktige, og skjule sider de mener ikke er hensiktsmessige. I situasjoner der det er viktig fremstå som sterke, er det styrken de presenterer frontstage mens de skjuler sin sårbarhet backstage. Hvis man så ser på dette i forhold til sosial påvirkning, kan man se paralleller mellom hvordan de spiller sine roller, og i hvilken grad de påvirkes. I situasjoner der ungdommene er sårbare, og her tenker vi spesielt på roller de blir gitt som de ikke kan velge bort, kan det være nærliggende å tro at de er mer påvirkelige enn i situasjoner de føler seg sterkere og innehar sterkere roller. Hvis andre i tillegg koder den enkelte ungdom til å være sårbar, kan det være lettere for dem å legge føringer for påvirkning av ungdommen. Det handler altså om hvordan ungdommene velger å presentere sin ’selvbiografi’. Slike biografier, er i følge Giddens (1996) individenes livshistorie (Giddens, 1996). Denne biografien kan ungdommene presentere for andre, og ved hjelp av Goffmans (1996) frontstage og backstage begreper (Goffman, 1995), kan altså ungdommene velge hvordan og hva de vil presentere av sin selvbiografi.

Vi ser altså at ungdommene påvirkes sosialt i de fleste situasjoner og til nær sagt alle tider. Det er nesten ikke til å unngå, og mye av grunnen til dette er at ungdommene i de fleste situasjoner innehar en sosial identitet som krever interaksjon med andre. I slike interaksjoner skjer det både verbal og nonverbal kommunikasjon, som kan være med på å påvirke

ungdommene. I kommunikasjonen er språket et viktig verktøy som knytter den enkelte ungdom, hans/hennes bevissthet, og samfunnet sammen. Her er både Mead (2005) og Waldahl (1999) enige, når de hevder at alle tar del i slik kommunikasjon rett og slett fordi det er en del av hverdagslivets samhandlinger, vi gjør det alle som én – og det preger oss (Mead, 2005; Waldahl, 1999).

Sosial påvirkning preger også ungdommene, og det kan gi seg utslag blant annet i deres atferd. Både ungdommene og de ansatte snakker om atferd i intervjuene, og veldig ofte handler det da om endring av atferd. Ungdommene snakker generelt om deres atferdsendringer i forhold til at man oppfører seg ulikt når man er sammen med ulike mennesker. Her skjer det altså en atferdsendring fordi ungdommene tilpasser seg den situasjonen de til enhver tid befinner seg i. Denne gjensidige prosessen mellom påvirkning og tilpasning kan ses på som en sosial prosess som, på samme måte som Meads (2005) 'meg', hele tiden er i endring (Mead, 2005). Atferdsendringen skjer som respons på tilbakemelding fra andre, altså er atferdsendringen en tilpasning til påvirkningen fra andre.

Sosial påvirkning vil i mange tilfeller kunne regnes som direkte påvirkning. Ungdommene vil påvirkes i sosial interaksjon med andre, og man kan hevde at denne interaksjonen angår dem direkte, og at ungdommene må ta stilling til både kommunikasjonen og handlingen i denne interaksjonen. Dermed vil det, i følge Waldahl (1999) skje en direkte påvirkning (Waldahl, 1999). Samtidig ser vi at ungdommene i noen tilfeller handler eller påvirkes av forventninger og holdninger de tror andre har til dem. I slike tilfeller vil det være snakk om indirekte påvirkning. Ofte ser man at barn og unges sosialisering skjer via indirekte påvirkning, der de forholder seg til meninger som ikke er uttalte. I forhold til sosial påvirkning har vi hatt et sterkere fokus på den direkte påvirkningen, men vi er selvfølgelig klar over at sosial påvirkning også kan finne sted indirekte. Grunnen til dette fokuset på direkte påvirkning skyldes at intervjuene med både ungdommene og de ansatte gir inntrykk av at ungdommene, når det gjelder sosial påvirkning, påvirkes mest og sterkest innad i ungdomsgruppa, altså av hverandre. I tillegg påvirkes de sterkt av samfunnet generelt.

5.3 "Da er du jo stigmatisert da, når du blir omtalt på det viset..."

I intervjuene med ungdommene snakker de fleste om stigmatisering på en eller annen måte, men de færreste bruker, som forventet, ikke dette begrepet. Dette skyldes nok måten vi har formulert våre spørsmål, og at vi ikke konkret bruker begrepet stigmatisering. De snakker om

hvordan folk ser på dem, hva andre sier om dem, at de settes i bås og de snakker om hva de tror andre mener om dem. Et viktig fenomen som vi støtte på i våre intervjuer, er at de fleste av ungdommene snakker mer om sin sosiale identitet enn sin personlige. De skaper klare skiller mellom ”oss” og ”dem”, der ”oss” gjelder ungdommer i institusjoner og ”dem” er ungdommer som ikke er i institusjoner. Og når de snakker om stigmatisering, så er det de færreste som snakker om hva andre tror om dem personlig, i stedet snakker de om hva andre tror om ungdommer i institusjoner eller det de kaller barnevernsbarn.

Noe av det samme skjer når ungdommene gjennomfører den praktiske oppgaven med kaos-arkene i starten av intervjuet. De knytter påstandene til deres sosiale identitet som ungdommer med tilknytning til barnevernet. Her krysser de fleste ungdommene av påstander som; *”Andres syn på meg er viktig..”, ”Jeg identifiserer meg med andre ungdommer..”* og *”Jeg kategoriserer andre mennesker”*. Når vi så i intervjuet snakker om disse kaos-arkene og de påstandene de har krysset ut, snakker de fleste ungdommene om deres sosiale identitet i forhold til disse påstandene. De identifiserer seg med andre ungdommer, og i den forbindelse skaper de et skille, mellom dem selv og normale ungdommer som bor hjemme. Samtidig kategoriserer de de andre ungdommene som normale og seg selv som unormale. Og dette er de bevisste på. De kommer med utsagn som: *”De lever jo normalt og bor hjemme og sånt”* og *”Såne vanlige ungdommer, som ikke bor på institusjoner”*. Og det er blant annet i forlengelsen av disse svarene de snakker om at andres syn på dem er viktig. Men dette kommer også opp andre steder i intervjuene.

Når vi spør ungdommene om medieomtaler angående ungdom med tilknytning til barnevernet og kriminalitet, og hvilke tanker de gjør seg om slike omtaler, viser svarene tydelig at de snakker om stigmatisering. Utsagn som; *”Ja, da føler jeg jo at jeg er en av dem”, ”Jeg synes det blir veldig dumt..”* og *”Jeg har lest en del av de, og det er jo bare negativt og sånn”*, viser at ungdommene synes slike omtaler er stigmatiserende. *”Jeg tenker at det er litt teit og liksom skrive spesielt barn fra institusjon og såne ting, for det er ikke bare de som gjør gale ting. Det er normale unge som bor hjemme også, så jeg synes det er litt dårlig gjort å skrive sånn.”* En av ungdommene sa dette på spørsmål om medieomtalen, men det er flere som gir lignende svar og viser at de ikke synes noe om at omtalene legger så stor vekt på at det er barnevernsbarn som gjør slike ting. Videre viser svarene deres at uttrykk som barnevernsbarn og barnevernsbanden er noe de mener er negativt, og at disse uttrykkene påvirker dem alle sammen. Ungdommene hevder at så lenge fokuset ligger på at de har tilknytning til

barnevernet, så har de ingen sjanse til å fremheve hvem de egentlig er, for da er det bare koblingen til barnevernet som blir gjeldende. Følgende utsagn fra flere ungdommer er gode eksempler på dette; *"Da vet de jo ikke hvem jeg er, de bare tror de vet det"* og *"Vi får jo ikke vist at vi er snille engang"*.

Når ungdommene snakker om disse medieomtalen viser de klart at de ikke synes noe om dette, noe følgende utsagn er med på å styrke; *"Hva er det de gjør... hvor dum går det an å bli egentlig?"*, *"Jeg skjønner ikke at de gjør sånt.."* og *"Jeg synes jo det er helt idiotisk.."*. Utsagnene ungdommene kommer med viser at de misliker både at disse handlingene skjer, og at handlingene får så mye medieomtale. Videre ser vi at noen av ungdommene prøver å forklare disse handlingene. De mener det kan være ulike grunner til hvorfor enkelte ungdommer velger å holde på med slike ting og nevner for eksempel; *"Man får jo ganske lite penger når man bor på institusjon, så mange går nok å stjeler for å få mer penger og sånn."*, *"Folk har følelser inni seg, og så må de ha noe annet å tenke på, og derfor gjør de sånne ting"* og *"..noen er sånn på grunn av, fordi de er nødt til å gjøre det, fordi de er dømt før de kommer i barnevernet. Så når de hører at de skal i barnevernet så prøver de å gjøre enda mer liksom.."* I vår oppgave handler det ikke om hvorfor ungdommene omtalt i mediene handler som de gjør. Men det er interessant at ungdommene i vår studie, både synes det de omtalte ungdommene holder på med er negativt, samtidig som enkelte av dem prøver å forklare hvorfor slike ungdommer gjør som de gjør. Grunnen til at dette blir interessant for oss, er at dette kan være med å forklare hvorfor ungdommene skaper en så sterk distanse til ungdommene som omtales i mediene. De fleste av ungdommene var veldig opptatt av å få frem at de ikke hadde noe med disse medieomtalen å gjøre. Dette kom klart frem i følgende utsagn; *"..men jeg vet jo at jeg ikke er sånn!"* og *"..for jeg driver ikke med kriminalitet!"*. Dette var utsagnene som kom tydeligst frem, men det var også mange andre utsagn med samme mening. Og i følge ungdommene er det viktig å få dette frem. Samtidig gir alle ungdommene inntrykk av at deres ønske er å være som alle andre "normale" ungdommer. Selv om ungdommene vi snakket med har mange av de samme forutsetningene som ungdommene i medieomtalen, mener de at det er en betydelig forskjell mellom dem. Sammenlignet med ungdommene som mediene fremstiller, er disse ungdommene så "normale" som de kan være ut fra sine forutsetninger, mener de.

Gjennomgående for samtalen, når tema var disse medieomtalen, er utsagn som startet med; *"folk tror jo"*, *"alle mener jo"*, *"man blir jo sett på som"*, og *"de fleste sier"*. Felles for disse

er at de alle handler om hvordan ungdommene føler at de blir sett på av andre mennesker og hvordan de blir fremstilt i mediene. Ungdommene fremstår som reflekterte og bevisste på at dette gjør noe med dem, og at de ikke liker det. Utsagn som; *"Og er du under barnevernet så tar alle det som en selvfølge at du skal være gal i hue og gjøre noe galt uansett.."* og *"Media er veldig sånn at barn i barnevernet er skikkelig gale og gjør masse kriminelt og sånt"* samt andre lignende uttalelser, blir ytret av ungdommene og i disse uttrykkene ligger det både irritasjon og frustrasjon. Gjennom utsagnene over, viser de at de er klar over at dette gjør noe med hvordan mennesker generelt tenker, og de forstår at dette har noe å si for hvordan de selv blir betraktet av andre mennesker i samfunnet. Videre medfører dette at de ikke ønsker å fortelle alle at de bor på institusjon, eller at de har noe med barnevernet å gjøre. De velger å skjerme denne delen av sitt liv for andre, og de er, som nevnt tidligere, veldig vare på de menneskene de har rundt seg.

Stigmatisering var også et viktig tema for intervjuene med de ansatte. Siden de jobber så tett med ungdommene, vil det være nærliggende å tro at de har en formening om ungdommene føler seg stigmatiserte, og eventuelt om dette gir seg utslag i ungdommenes hverdag. Omtrent alle ansatte mener ungdommene som bor i institusjonene stigmatiseres på en eller annen måte, og de hevder denne stigmatiseringen både skjer i media og blant folk flest. Når vi spør dem om de aktuelle medieomtalen kan virke stigmatiserende på ungdommene er svaret nesten enstemmig ja. Og de følger på med utsagn som; *"Da er du jo stigmatisert da, når du blir omtalt på det viset..."*, *"For det er en veldig sårbar gruppe mennesker, og å bli omtalt i media som barnevernsbarn som noe negativt kan forsterke dette."*, *"Det er mange av de som ikke er med på akkurat den barnevernsbanden da, som fort kan bli puttet i samme bås. Helt uten å ha samme problematikken"* og *"At de stadig blir nevnt som barnevernsbarn.. det er et negativt ladet ord."* Disse utsagnene, og andre lignende utsagn viser at de ansatte mener slike medieomtaler påvirker ungdommene og skaper forestillinger om hvem de er. Når så disse sårbare ungdommene møtes av slike medieomtaler skaper de sin egen forestilling, som vi allerede har sett, om hvem de er, og hvordan de blir betraktet av andre. Dette kan gjøre noe med deres identitet.

De ansatte snakker i denne sammenhengen om at slik medieomtale kan stemple ungdommene og sette dem i bås, samtidig er de også av den oppfatning at slik medieomtale skaper ulike holdninger i samfunnet. De mener andre menneskers syn på ungdommene er påvirket av hvordan mediene fremstiller dem. Grunnen til dette, mener de, er at det allerede finnes ulike

negative holdninger til barnevernsbarn og ungdom tilknyttet barnevernet i samfunnet. De ansatte blir, av andre mennesker, møtt med utsagn som; *"Det er jo en grunn til at de havner i disse miljøene..."* og *"Det er jo en grunn for at de er der de er i utgangspunktet."* Disse utsagnene gjelder både ungdommene og det generelle synet på barnevernet. Samtidig sier en av de ansatte følgende i forhold til stigmatiseringen av ungdommene; *"Spørsmålet er vel ikke nødvendigvis hva jeg tenker, som jobber her. Altså jeg vet jo på en måte hva som skjer og hvorfor ting er sånn som de er. Det som er av større betydning er jo hva de som ikke jobber her, folk flest, hva de tenker, for de skjønner jo ikke..."* . Det handler altså om folk flest, og hvilke tanker de gjør seg etter å ha lest de ulike medieomtalen. Disse menneskene har ikke de samme forutsetningene som de ansatte, og dermed vil de kunne skape seg forestillinger som kanskje ikke stemmer med realiteten. Samtidig trekker de fleste ansatte frem at dette er en utfordring for dem også, fordi de har taushetsplikt. Denne taushetsplikten gjør jo at de som kanskje kjenner ungdommene best ikke kan si noe om hvor feilaktige de forestillingene folk flest danner seg er.

De fleste ansatte uttrykker også at all medieomtale, og stigmatiseringen det medfører, er uheldig. Det skaper et usikkerhetsmoment hos ungdommene og er med på å gjøre deres livssituasjon mer sårbar enn den allerede er. De hevder, i likhet med ungdommene selv, at det blir vanskeligere for ungdommene, i møtet med samfunnet, å vise hvem de egentlig er. Samtidig kan man, i svarene fra de ansatte, se klare tegn til avvikstenkning. Det blir slik at samfunnet ser på disse ungdommene som noe annet enn "normal", og at de dermed ikke har mulighet til å fremme sin egen identitet – de vil bare bli assosiert med den sosiale identiteten barnevernsbarn. Følgende utsagn, mener vi, viser dette godt; *"Det er veldig trist! Det er kjempetrist, for alle skal jo få en mulighet, tenker jeg.. til å vise at sånn er vi ikke."*, *"Disse ungdommene vil jo være like normale som all annen ungdom, ikke sant?"* og *"Hvis de måler seg i andre ungdommer sine øyne, så vil de nok fort kunne føle seg som mislykket.."* . I forlengelsen av disse utsagnene mener også de ansatte at dette gjør noe med ungdommene. De blir ekstra vare på hvem de lar komme innpå seg, og mange finner det vanskelig med relasjoner til andre mennesker.

Stigmatiseringen de ansatte ser, både gjennom medieomtalen og generelt i samfunnet, har for mange av ungdommene vanskelige og såre konsekvenser. Ungdommene gjør utrolig mye for å skjule at de bor på institusjoner og at de er tilknyttet barnevernet, blant annet lyve om deres situasjoner eller rett og slett unngå relasjoner til mennesker som kan tenkes å spørre mye om

deres livssituasjon. En av de ansatte fortalte om en episode, som hadde oppstått med en ungdom, som kan være med på å forklare dette litt bedre; *”Men jeg tenker at det viser jo litt hvor vare de er når de bor på institusjon. For vi hadde en episode hvor det var en beboer her som var sint på en annen beboer, som hadde skrevet noe på nett. Og deriblant skrevet noe om han som på en måte viste at han bodde her på institusjonen. Og dette synes han var fryktelig negativt. Og jeg spurte liksom om det var det at han synes det var flaut, og da sa han; Nei, det handler om at folk rundt tenker automatisk at da er jeg sånn og sånn, at da er jeg rusmisbruker, eller da sliter jeg med det. Når de hører institusjon, og derfor vil jeg ikke at andre skal ha greie på det..”*. Dette og lignende utsagn fra de ansatte viser klart at stigmatiseringen av ungdommene skjer, og at slik stigmatisering har konsekvenser for dem.

5.3.1 Drøfting: Stigmatisering

Når vi så ser på de gjennomførte intervjuene i lys av teori, ser vi at både ungdommene og de ansatte når de snakker om stigmatisering, er innom både stereotyper, kategorisering, stempling, avvik og sosial merking – men de bruker ikke de eksakte begrepene.

Både ungdommene og de ansatte snakker om stigmatisering i forhold til medieomtalen og i forhold til mennesker generelt i samfunnet. Inntrykket de gir er at ungdommene stigmatiseres i begge tilfeller, men at medieomtalen ligger som bakteppe for stigmatiseringen fra andre mennesker. Det kan virke som om mennesker generelt danner seg et bilde av ungdom i tilknytning til barnevernet, og at dette bildet kan regnes som stereotyper. Hogg og Abrams (1988) hevder stereotyper er forestillingen om at alle medlemmer i en gruppe har samme kvaliteter, og at denne forestillingen deles av store deler av samfunnet. Gruppen blir dermed oppfattet og behandlet homogent (Hogg & Abrams, 1988), noe som betyr at alle ungdommer med tilknytning til barnevernet behandles likt. Inntrykkene fra intervjuene er at mange mennesker har et slikt bilde av ungdommer tilknyttet barnevernet, og det vil dermed være nærliggende å tro at disse menneskene ser på ungdommene som en av gruppen med ungdommer i tilknytning til barnevernet. De tror at alle ungdommene i gruppen barnevernsbarn/ungdom innehar visse egenskaper og problematikk, og i dette tilfellet er disse egenskapene negative. En av de ansatte sa følgende; *”Folk er kanskje redde?”*, da det ble snakk om at ungdommene ble stigmatiserte av samfunnet generelt. Og kanskje har den ansatte rett i dette? I følge Hogg og Abrams (1988) er stereotyper ofte fordømmende og negative, og dette medfører at man ofte distanserer seg fra gruppen det gjelder. Dette vil man jo også gjøre hvis man føler frykt i forhold til personene det gjelder (Hogg & Abrams, 1988).

Både ungdommene og de ansatte hevdet at stigmatisering av ungdommene gjorde noe med dem, det påvirket dem på en eller annen måte. Noen snakket om at det påvirket hvem de var, mens andre hevdet det hadde noe å si for deres identitet. Samtidig var det også noe som mente ungdommene ikke fikk mulighet til å vise sitt egentlig jeg, fordi andre mennesker bare hadde fokus på tilknytningen til barnevernet. Hogg og Abrams (1988) mener stereotyper er nært knyttet til både gruppetilhørighet og sosial identitet, og at koblingen mellom disse handler om selvkategorisering (Hogg & Abrams, 1988). Slik selvkategorisering kan i mange tilfeller føre til selvstereotypifisering – noe som i dette tilfellet vil bety at ungdommene selv plasserer seg i en bås, og at denne plasseringen blir gjeldende for dem. Hvis samfunnet kategoriserer ungdommene som kriminelle, vil kanskje ungdommene på sikt kategorisere seg selv på samme måte. Faren ved dette, er at når en stereotype først er etablert – hvis samfunnet tenker slik om ungdommene, så vil det være vanskelig å bli kvitt dette synet på dem. Grunnen til dette, er i følge Stangor (2000), problematikken med at hvis man først har et bilde av medlemmene i en gruppe, så vil man ikke prøve å se individene i gruppen (Stangor, 2000). Ungdommene er bare en del av helheten som er ungdommer knyttet til barnevernet, og så lenge det er slik, vil man ikke klare å se hver enkelt ungdom for seg selv, uten gruppen. Dette viste seg jo også i svarene fra både ungdommer og ansatte – de hevder det er vanskelig for ungdommene å vise hvem de virkelig er, når koblingen til barnevernet blir så sterkt vektlagt.

Men hvorfor er det slik at man danner seg slike bilder av en gruppe? Og hvorfor er det stigmatiserende? Goffman (2009) hevder det kommer av at vi i dagens samfunn har blitt vant til å gi hverandre ”merkelapper”. Disse merkelappene sier noe om hvem vi er, hva vi er og hvorfor vi er like eller forskjellige fra andre (Goffman, 2009). Stigmatiseringen handler i stor grad om at ungdommene blir klassifisert ut fra tanken om at de er forskjellige fra det som regnes som normalt. De er et avvik fra de andre. Denne tanken ser vi jo hos ungdommene selv også, når de sier at de bare vil være som vanlige, normale ungdommer. Spørsmålet blir jo da om de defineres som unormale av andre, eller om dette er en selvstereotypifisering? I dette tilfellet er det nærliggende å tro at det er begge deler. Ungdommene har lenge hørt fra andre at de ikke er ”normale”, og på sikt har de gjort denne tankegangen til sin egen. Dette handler om det både Goffman (2009) og Major & Eccleston (2005) kaller sosial merking. Bakgrunnen for slik merking er at mennesker, når de møtes, inndeles hverandre etter ulike kategorier basert på sine forventninger. Hvis disse forventningene ikke bekreftes, vil individet regnes som unormal – man avviker fra en viss forventning eller standard (Goffman, 2009; Major & Eccleston, 2005). Når mennesker møter ungdommer har de klare forventninger til hvem og

hva de er. Når dette ikke bekreftes fordi ungdommene har tilknytning til barnevernet skapes det et grunnlag for stigmatisering. Det handler altså om at ungdommenes tilsynelatende sosiale identitet ikke stemmer overens med deres faktiske identitet. Ungdommene ville i utgangspunktet blitt aksepterte som ungdom flest, men deres tilknytning til barnevernet er nok til at andre mennesker reagerer og trekker seg unna dem, uten å forholde seg til de egenskapene ungdommene egentlig har. Dermed skjer det både en stigmatisering og en ekskludering. En viktig faktor her er at ungdommenes tilknytning til barnevernet ikke er synlig. At ungdommer bor på institusjoner, er ikke noe man kan se på dem. Dette gjør at ungdommene stigmatiseres av andre, når denne informasjonen er tilgjengelig.

Slik stigmatisering som nevnt over, der det skapes et skille mellom normal og unormal, faller inn i Beckers (2005) stempelingsteori. Denne teorien handler om prosessen der et individ stemples som avviker, og der konsekvensen kan være utvikling av varige avviksmønstre (Becker et al, 2005). Her er vi inne på det vi omtalte tidligere; i første omgang stemples ungdommen som avviker av andre, og han/hun ser ikke på seg selv som avviker. På sikt kan slik stempeling virke som en pådriver for videre avvikende atferd, og dette kan føre til at ungdommene ser seg selv som avvikere. Becker (2005) mener avvik skapes av flertallet fordi det er flertallet som definerer reglene for hva som er akseptabelt. Når så noen bryter med det som er akseptabelt, kan det medføre stempeling både på gruppe- og individnivå (Becker et al, 2005). Videre ser man her at Jenkins (2006) støtter stempelingsteorien når han hevder at individer blir avvikere fordi de stemples slik. Samtidig skaper han et skille mellom primær- og sekundær avvik, der primær avvik omhandler grunnleggende avvikshandlinger som kan bortforklares eller unnskyldes, noe som medfører at handlingen normaliseres og dermed ikke regnes som avvikende. Sekundær avvik omhandler den internaliserte identiteten som skapes via stempeling og det avviket denne identiteten skaper (Jenkins, 2006). Vi ser dermed at når ungdommene og de ansatte snakker om stigmatisering og avvik, så kan man trekke paralleller til Jenkins (2006) sekundær avvik. Ungdommene stemples som barnevernsungdom, og denne stempelingen og dette avviket, gjør de til sitt eget, og dette preger deres hverdag og deres identitet.

Noen av de ansatte snakker om avvik i intervjuene, og at dette medførte at ungdommene var ekstra vare på hvem de lar komme innpå seg. Avvik sett i den sammenhengen handler om faktorer som differensierer og skaper skiller mellom mennesker. Goode (2008) mener det handler om et misforhold mellom samfunnets normer og krav og individets eller gruppens

forutsetninger (Goode, 2008). Hvis en ungdom eller gruppen av ungdommer tilknyttet barnevernet så bryter denne normen, vil de kunne fremstå som avvikere. Det at ungdommene er tilknyttet barnevernet vil i denne sammenhengen være det som bryter normen, og dermed være det som gjør dem til avvikere. Samtidig ser man en videre kobling når Goffman (2000) mener avviksbegrepet fungerer som et forbindelsesledd mellom stigmatisering og den sosiale verden. Han mener rollene til den normale og rollene til den stigmatiserte inngår som deler av en større sammenheng der begge er nødvendige nettopp fordi vi alle er ulike individer med ulike identiteter (Goffman, 2000).

Et viktig moment som kom frem i intervjuene med både ungdommene og de ansatte er hvordan stigmatiseringen påvirker ungdommene. Hva gjør dette med dem? Tidligere har vi gått gjennom hvordan medieomtalen påvirker ungdommene, og vi ser at denne påvirkningen kan være stigmatiserende. Videre snakker både ungdommene og de ansatte om at denne stigmatiseringen gjør at ungdommene ikke vil vektlegge at de bor på institusjoner eller at de har tilknytning til barnevernet. Major og Eccleston (2005) mener individer som stigmatiseres reagerer på ulike måter. For det første mener de individet kan forsøke å forsterke sin egen relasjonelle verdi, blant annet gjøres dette ved å forsøke å distansere seg fra sin egen stigmatiserte gruppe ved å kommunisere at ”jeg er ikke som dem” (Major & Eccleston, 2005). Nettopp dette ser vi jo at ungdommene gjør i intervjuene vi gjennomførte med dem. De var alle veldig tydelige på at de ikke var som de ungdommene som ble fremstilt i mediene, og ville tydelig ha frem at de ikke var kriminelle på noen som helst måte. En annen måte å forsterke sin relasjonelle verdi, vil i følge Major og Eccleston (2005) være at individet prøver å skjule det som gjør at de stigmatiseres (Major & Eccleston, 2005). Dette ser vi også hos ungdommene, og både de og de ansatte nevner dette i intervjuene. De ønsker ikke at noen skal vite at de bor på institusjoner, og de ønsker ikke at noen skal vite at de har tilknytning til barnevernet, nettopp fordi mennesker som vet dette vil kunne stigmatisere dem. I tillegg trekker Major og Eccleston (2005) frem at et alternativ er at individene trekker seg unna situasjoner der stigmatiseringen blir ekstra synlig, eller der det er stor sjanse for at den vil bli påpekt. Her mener de at individet trekker seg unna i form av å ikke involvere seg, da det i noen sammenhenger ikke er mulig å trekke seg fysisk unna situasjoner (Major & Eccleston, 2005). Også dette ser vi hos ungdommene, de trekker seg unna situasjoner der de tror stigmatisering kan finne sted. I tillegg trekker de seg unna relasjoner, i frykt for at de kan stigmatiseres. Tidligere har vi omtalt disse ungdommene som både sårbare og vare i forhold til hvem de lar komme innpå seg, og man ser klart at det er en grunn til at disse ungdommene

kan omtales slik. De prøver så langt det lar seg gjøre å ikke fremstå som annerledes enn andre, samtidig som de er veldig klar over at deres situasjon på langt nær ikke kan sammenlignes med andre ungdommers. De har helt andre forutsetninger, og disse forutsetningene er med på å forme og påvirke deres hverdag hver eneste dag. Dermed ser man hvor viktig disse ulike reaksjonene deres på stigmatisering er, det handler rett og slett om at de beskytter seg selv. Et annet viktig aspekt ved hvordan stigmatiseringen har konsekvenser for ungdommene viser at ungdommene, etter hvert utvikler forventninger til at de kan stigmatiseres av andre mennesker. Stangor (2000) hevder, når han snakker om stereotyper, at det finnes et skille mellom kulturelle og individuelle stereotyper og at de kulturelle stereotypene har større innflytelse enn de individuelle. Han mener grunnen til dette er at medlemmer i bestemte grupper ofte vet at andre har et visst syn på dem (Stangor, 2000). Gjennom intervjuene viser ungdommene at de er bevisste på at mange har en viss forestilling og syn på dem, dermed kan også ungdommene, av den grunn, forvente både en typifisering og en stigmatisering fra andre mennesker i samfunnet.

Gjennom intervjuene ser vi at ungdommene føler seg stigmatiserte. Denne stigmatiseringen viser seg, og oppleves av ungdommene, i form av den påvirkningen medieomtalen har på ungdommene både direkte og indirekte. I tråd med Waldahl (1999) ser vi at den direkte stigmatiseringen i form av påvirkning, skjer når ungdommene føler seg stigmatiserte av de medieomtalen som omhandler ungdom med tilknytning til barnevernet og kriminalitet. Den indirekte påvirkningen skjer når ungdommene føler seg stigmatiserte av andre mennesker i samfunnet som er påvirket av medieomtalen. Vi ser altså at den indirekte påvirkningen krever et mellomledd mellom kilden til stigmatisering og den som stigmatiseres (Waldahl, 1999).

6.0 Avslutning

I denne delen av oppgaven vil vi først presentere en sammenfattende drøfting av de tre elementene i oppgavens kapittel 5. Deretter presentere vi hva vi vet, nå som studien og oppgaven er ferdig skrevet. I del 6.3 presenterer vi betydningen av denne studien og det arbeidet vi har gjort, og i den siste delen ser vi på oppgaven og studiens begrensninger og mulig videre forskning.

6.1 Sammenfattende drøfting

I de foregående delen av dette kapittelet har vi presentert hva ungdommene og de ansatte sier om tema relevant for denne undersøkelsen. Der finner vi altså at de spesielt snakker om tre områder i intervjuene; mediepåvirkning, sosial påvirkning og stigmatisering. Selv om ungdommene og til dels de ansatte ikke bruker disse eksakte begrepene, går det likevel tydelig frem at det er disse begrepene de snakker om. I denne delen av kapittelet er det vår hensikt å koble disse tre områdene sammen i en sammenfattende drøfting.

Ungdommene i vår studie sier de bruker media i stor grad, og da spesielt tv, internett og aviser. Det at de bruker mediene flittig legger grunnlag for at de kan påvirkes av media. Både ungdommen og de ansatte hevder i intervjuene at ungdommene påvirkes av mediene. En av de ansatte går så langt at han/hun sier ”Selvfølgelig har det en påvirkning!”. Den ansatte hevder altså at det ikke er rom for tvil om dette. Men hvorfor er dette en selvfølge? Gjennom teorien finner vi at medier er kommuniserende kanaler, og kommunikasjon er et fundamentalt element i all sosial samhandling – altså vil det, ved bruk av medier, foregå en eller annen form for påvirkning. Det kan være både affektive, kognitive eller atferds endrende påvirkninger, alle disse finner vi i ungdommenes svar i våre intervjuer. Det skjer *noe* når ungdommene bruker, og forholder seg til, medier. Og dette *noe*, kommer tydeligere frem hos jentene enn hos guttene.

Hva er så dette *noe*? I følge både ungdommene og de ansatte i våre intervjuer er dette *noe* vanskelig å sette ord på. Men de fleste er enige om at det i mange tilfeller handler om atferd og tilpasning. Samtidig handler det også om hvem og hva disse ungdommene er, den selvoppfattelsen som definerer ungdommene som særegne individer. Mediepåvirkningen har altså en effekt både på ungdommenes atferd og deres opplevelse av hvem og hva de er. I denne studien er det medieomtaler som omhandler ungdommer med tilknytning til

barnevernet og kriminalitet som har vært i fokus. Disse medieomtalen, som vi bruker i vår problemstilling, har som vi har sett over, en effekt på ungdommene. Mediepåvirkning på bakgrunn av disse medieomtalen kan føre til blant annet endringer i ungdommenes atferd, og det er i disse atferdsendringene mediepåvirkningen kommer til syne. På den måten kan man si at medieomtalen påvirker ungdommene direkte når ungdommene leser dem og må forholde seg til dem.

Vi kan altså fastslå, på bakgrunn av intervjuene med ungdommene og de ansatte, samt relevant teori, at medieomtalen kan ha en effekt og påvirke ungdommene på en eller annen måte. Men er det da bare ungdommene med tilknytning til barnevernet som påvirkes av disse medieomtalen? I følge intervjuene og teorien vil svaret her være nei. Alle mennesker som forholder seg til ulike medier, vil kunne påvirkes av det budskapet mediene kommuniserer. Det vil si at alle som leser disse artiklene og nyhetssakene som medieomtalen i vår sammenheng omhandler, vil kunne påvirkes av disse. Når medieomtalen bruker begreper som *barnevernsbarn*, *barnevernsungdom*, *institusjonsungdommer* og selvfølgelig begrepet *barnevernsbanden*, så vil dette skape inntrykk hos mennesker som leser omtalen. De som leser disse omtalen som bruker disse begrepene, kan danne seg et bilde at ungdommer med tilknytning til barnevernet. Disse bildene kan regnes som stereotyper hvis mange nok deler forestillingen og bildene disse medieomtalen gir inntrykk av. Vi ser i våre intervjuer at både ungdommene og de ansatte viser til at begrepene nevnt over, som mediene bruker i sine omtaler, har en negativ vinkling. De oppleves negative. Denne negative vinklingen av begrepene, samt de bildene mennesker danner seg, er med på å skape en homogen oppfattelse av den gruppen ungdommer dette gjelder. Og ungdommene vil, av andre mennesker, både oppfattes og behandles likt. Slike stereotyper som disse bildene og oppfattelsene er, vil ofte være både fordømmende og negative, og dette resulterer ofte i at mennesker distanserer seg fra gruppen dette gjelder. Samtidig vil det også bety at folk flest ikke ser ungdommene som ”Kari og Ola” lenger, de ser bare koblingen til barnevernet eller institusjonen. For ungdommene vil det bety at andre mennesker vil distansere seg fra dem og eventuelt ekskludere dem fra ulike sosiale situasjoner og relasjoner.

Når mennesker skaper slike stereotyper handler det i stor grad om at de gir ungdommene merkelapper i form av forestillinger om hvem og hva de er. I disse forestillingene ligger det også en oppfattelse om hvorfor eller hvordan ungdommene er like eller forskjellige fra andre ungdommer som ikke har tilknytning til barnevernet. Dette skillet som skapes her, den sosiale

merkingen av ungdommene, vil handle om differensiering mellom mennesker – det skapes et skille mellom normal og unormal og dette er en prosess der ungdommene stemples som avvikere. Og det som i denne sammenhengen skaper dette avviket, er at ungdommene bryter normen om at ungdommer skal bo hjemme hos sine foreldre og ikke ha en tilknytning til barnevernet; ”for alle vet jo at de som hører til hos barnevernet er slik og sånn”.

Medieomtalen har fortalt disse menneskene at ungdommer med tilknytning til barnevernet, hører til i barnevernsbanden, og der er det jo bare kriminelle ungdommer. Dette gjør at ungdommene stemples som avvikere i forhold til normalen; ungdommer som bor hjemme hos sine omsorgspersoner og som ikke har tilknytning til barnevernet eller institusjoner i regi av barnevernet. Hva sier så dette oss? Jo, det sier at det er ikke ”Kari og Ola” som ungdommer som blir stemplet og satt i bås, det er ”Kari og Ola” som barnevernsungdommer som er avvikende i forhold til andre menneskers syn på hva som er normalt. Det er deres sosiale identitet som stigmatiseres av andre mennesker.

Både ungdommene og de ansatte snakker om stigmatisering i intervjuene, og de hevder at ungdommene stigmatiseres både gjennom mediene og av samfunnet generelt. I forrige avsnitt så vi hvordan ungdommene kan stigmatiseres av andre mennesker på bakgrunn av medieomtalen. I tillegg hevder ungdommene at de føler seg stigmatiserte når de leser medieomtalen. Både ungdommene og de ansatte er klare på at stigmatiseringen har en påvirkning på ungdommene. Noen ungdommer hevder det påvirker hvem de er, mens andre sier det fører til at de endrer måten de er på, deres atferd. I tillegg er det noen som mener det påvirker deres identitet. De får, som nevnt tidligere også, ikke vist hvem de er. Kari og Ola blir borte til fordel for en sterk vektlegging av koblingen til barnevernet. Resultatet av dette, kan i noen tilfeller være, at ungdommene vil selv kategorisere seg selv som avvikere. Dette ser vi hos ungdommene allerede, når de snakker om de andre ”normale” ungdommene.

Ungdommene i vår studie plasserer seg på siden av samfunnet, og siden dette er en sårbar gruppe ungdommer som er litt vare på hvem de slipper inn på seg, vil de også i noen tilfeller forvente stigmatiseringer. De vet allerede at mange mennesker har et slikt syn på dem, og dette gjør at de forventer den negative stemplingen fra andre.

For at ungdommene skal kunne påvirkes av de stigmatiseringene andre mennesker i samfunnet skaper, er det en forutsetning at ungdommene ser seg selv fra de andres perspektiver. Når de så gjør dette, vil de skape sin identitet i en sosialiseringssprosess som skjer i et samspill mellom ungdommen og samfunnet. I interaksjoner med andre mennesker,

blir ungdommene bevisste på at de påvirkes og at denne påvirkningen har betydning. Og et fundamentalt element i denne interaksjonen er at den krever kommunikasjon. Uten kommunikasjon vil det ikke være grunnlag for påvirkning. Når ungdommene møter andre mennesker i sine sosiale omgivelser hevder både ungdommene selv og de ansatte, at det skjer en påvirkning. I tillegg er slike møter med på å utvikle ungdommenes identitet, for den utvikles og skapes i samspill med andre. Det er en sosial prosess som hele tiden er i endring. Resultatet av dette er at ungdommenes identitet stadig er i endring fordi det hele er en kontinuerlig sirkel av perspektiver som har betydning for deres atferd og for deres opplevelse av hvem og hva de er.

Når det gjelder denne opplevelsen ungdommene har, av hvem og hva de er, ser vi gjennom intervjuene at de snakker om sin sosiale identitet. De snakker om hvem og hva de er som ungdommer med tilknytning til institusjonene og barnevernet. Denne sosiale identiteten er på mange måter både en prosess og et produkt. Prosess i den forstand at den sosiale identiteten krever interaksjon med andre, og dermed hele tiden er i endring. Noe som stigmatiseringen og påvirkningen er et godt eksempel på. Og produkt i forstand av at de får sin sosiale identitet ut fra gruppen de føler tilhørighet til. Medlemskap i grupper gir ungdommene sosiale identiteter, uansett om dette er grupper de har valgt å være medlemmer av eller ikke. Ungdommene har ikke valgt sin sosiale identitet som ungdommer med tilknytning til barnevernet – dette er en tvangsgruppe fordi de er plassert der av myndighetene, i dette tilfellet barnevernet. Dette er også med på å påvirke hvem ungdommene opplever at de selv er. Den sosiale identiteten de får ved å være med i en slik gruppe, er et kompromiss mellom assimilering og individualisering. Det handler om å skape en balanse mellom behovet de har for å tilhøre en gruppe likesinnede, altså å tilhøre gruppen med andre ungdommer i samme situasjon, og behovet for å være særpregede og unike. Tidligere har vi sagt at det kan ligge et element her som vil være vanskelig i akkurat denne situasjonen med akkurat denne sosiale identiteten. Ungdommene mener allerede at de er en utpekt gruppe, og vil dermed helst ha mer assimilering enn individualisering. Dermed vil det ikke være behov for en balanse her, de ønsker en sterkere vektlegging på assimileringen. De ønsker å være som alle andre ungdommer. De ønsker å være ”normale”.

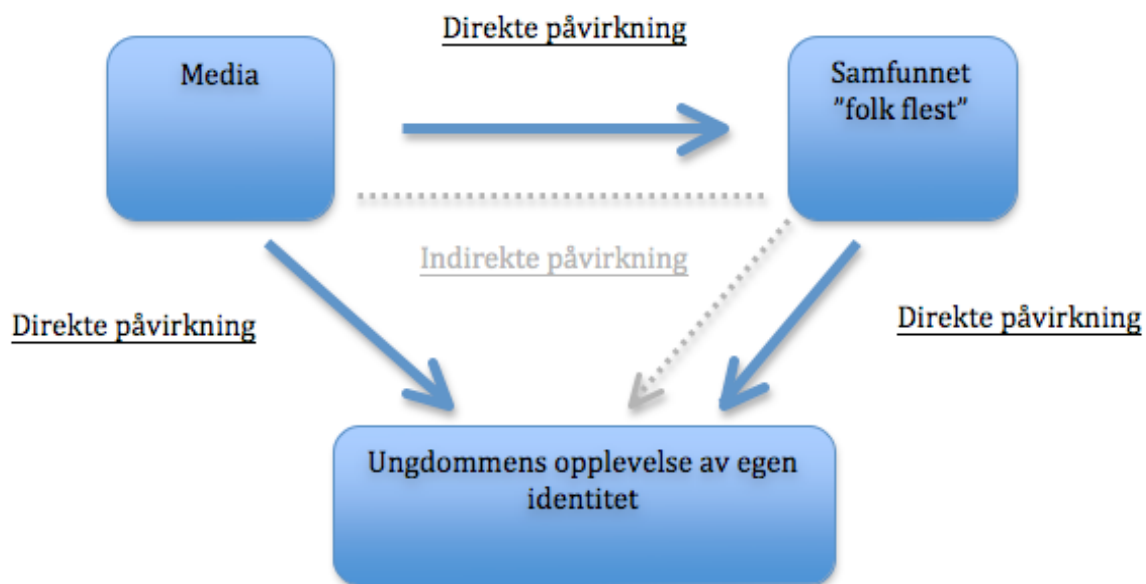
Ungdommene uttrykker altså at de ønsker å være normale, og dette viser seg også i intervjuene når vi snakker om stigmatisering og påvirkning. Både ungdommene og de ansatte er klare på at de ansatte har stor påvirkningskraft på ungdommene. De ansatte, har i kraft av å

være omsorgspersoner for ungdommene, både krav og forventninger til hva ungdommene gjør og hvordan de oppfører seg. I tillegg sier de selv at de prøver å forholde seg til ungdommene med omsorg, interesse og med en god håndtering av dem, fordi relasjonene mellom de ansatte og ungdommene er så viktig. De krav og forventninger som de ansatte stiller har i stor grad med roller og posisjoner å gjøre. Vi ser at begge informantgruppene snakker om roller og posisjoner i forhold til ungdomsgruppen, og hver enkelt ungdom både tar og får ulike roller i institusjonen. Dette er også med på å skape deres sosiale identitet, og det kan også ha betydning i forhold til hvordan ungdommene reagerer på både den direkte og indirekte stigmatiseringen.

Det er ingen tvil om at ungdommene helst ser at ingen vet at de bor på institusjoner og har en tilknytning til barnevernet. De går også ganske langt for å skjule dette. Gjennom både intervjuene og teorien ser vi at de har ulike måter å reagere på stigmatisering. Noen prøver å distansere seg fra gruppen mens andre prøver å skjule at de bor på institusjonen. I tillegg ser vi at mange av ungdommene prøver å unngå situasjoner der det finnes en sjanse for å bli stigmatiserte. De prøver å beskytte seg selv, og dette gjør de ved å være bevisste på hvordan de presenterer seg selv. De kan velge hvordan de presenterer seg selv, og begrepsparet frontstage og backstage er dekkende her. Det ungdommene er villig til å dele av seg selv presenteres frontstage og det de ønsker å skjule presenteres backstage. Innad i ungdomsgruppen trenger de ikke skjule noe, der kan de være seg selv – og det er innad i gruppen de påvirkes mest. Kanskje er det slik at når de ikke trenger forsvare seg, være på vakt, hele tiden passe på hva de sier og gjør, og tenke på hva andre tenker og mener om dem – kanskje det er da disse ungdommene er mest åpne for påvirkning? Eller er det kanskje slik at de i denne situasjonen, når de er sammen med sine egne, har kontroll på hvem de selv er, og hva de er? Disse svarene vil vi ikke finne noen svar på i denne undersøkelsen, men det er likevel viktig å presisere at det er innad i gruppen de påvirkes mest, og at dette også er en form for sosial påvirkning.

Hvilke slutninger kan vi så trekke gjennom disse drøftingene? Gjennom intervjuer med ungdommene og de ansatte, samt relevant teori ser vi at ungdommene påvirkes direkte av medieomtalen. Når ungdommene leser eller ser disse, må de forholde seg til dem direkte – altså har vi en direkte påvirkning såfremt dette gjør noe med ungdommene. Det viser intervjuene at det gjør. Noen blir sinte, andre blir lei seg – og noen synes bare det er teit. Uansett ser vi at disse omtalene påvirker dem direkte. Denne påvirkningen skjer både direkte

og spontant. De følelsene nevnt over er noe som kommer med en gang de leser eller ser disse omtalene, altså vil disse følelsene være kortsiktige effekter av påvirkningen. Samtidig vil disse følelsene og den opplevelsen ungdommen har av seg selv i etterkant kunne tilsvare at det har en langsiktig effekt. En slik påvirkning som det er snakk om her, er altså en direkte påvirkning på individet. Samtidig kan disse medieomtalen også ha en påvirkning på andre mennesker i samfunnet. Folk leser omtalene og danner seg et bilde av disse ungdommene. I forlengelsen av dette har vi også slått fast at ungdommer påvirkes av mennesker. Den sosiale påvirkningen skjer i alle situasjoner og til nær sagt alle tider. Vi mener derfor det er tilnærmelig å si at medieomtalen også kan ha en indirekte påvirkning på ungdommene i form av sosial påvirkning fra andre mennesker i samfunnet. Denne direkte og indirekte påvirkningen kan visualiseres slik:

Figur 2: Påvirkningsmodell

Denne modellen viser til hvordan medieomtalen har både en direkte og indirekte påvirkningskraft på ungdommene. Den direkte påvirkningen skjer når ungdommene leser eller ser denne medieomtalen og må forhold seg til denne. Den indirekte påvirkningen skjer når mennesker i samfunnet er direkte påvirket av medieomtalen, og når så disse menneskene skaper stereotyper av ungdommer med tilknytning til barnevernet skjer det en indirekte påvirkning på ungdommene i form av den sosiale påvirkningen de møter i samfunnet. Den indirekte mediepåvirkningen skjer altså i form av sosial påvirkning.

6.2 Hva vet vi nå?

Gjennom denne studien har vi arbeidet ut fra følgende problemstilling; *”Hvordan kan medieomtaler av ungdom tilknyttet barnevernsinstitusjoner påvirke ungdommenes opplevelse av egen identitet?”*. I vår studie har vi, gjennom intervjuer med både ungdommer og ansatte ved ulike institusjoner i regi av barnevernet og relevant teori kommet fram til følgende:

Medieomtaler av ungdommer tilknyttet barnevernsinstitusjoner kan påvirke ungdommenes opplevelse av egen identitet på flere ulike måter. For det første ser vi at medieomtalen skaper to ulike former for påvirkning; direkte og indirekte. Den direkte påvirkningen skjer når ungdommene leser eller ser denne medieomtalen og må forhold seg til denne. Dette kan medføre en påvirkning på deres identitet, fordi ungdommene da vil relatere og kjenne seg igjen i den gruppen ungdommer som omtales. Medieomtalen handler om deres sosiale identitet, og det at denne gruppen omtales ved bruk av negative begreper gjør at ungdommene opplever en usikkerhet i forhold til sin egen identitet. Den indirekte påvirkningen skjer når mennesker i samfunnet er direkte påvirket av medieomtalen, og når så disse menneskene skaper stereotyper av ungdommer med tilknytning til barnevernet skjer det en indirekte påvirkning på ungdommene i form av den sosiale påvirkningen de møter i samfunnet. Ofte er denne sosiale påvirkningen en stigmatisering av ungdommene.

For det andre ser vi at medieomtalen skaper begreper som brukes i samfunnet. Disse begrepene er, i følge både ungdommer og ansatte ved institusjonene, negative. Begreper som barnevernsbarn, barnevernsungdom, institusjonsungdom og barnevernsbanden brukes flittig av mediene, og disse skaper holdninger, kunnskaper og handlinger i samfunnet som ikke har noen positiv effekt på ungdommene i vår studie, ungdommer i institusjoner eller barnevernet generelt.

For det tredje ser vi at den stigmatiseringen av ungdommene som oppstår i den indirekte mediepåvirkning har betydning for deres opplevelse av egen identitet. Stigmatiseringen kan medføre både følelser av angst og skam hos ungdommene, samt at de gjennom stigmatiseringen merkes som avvikende. Denne avviksmerkingen kan i mange tilfeller gjøre at de selv kategoriserer seg som avvikere. Dermed vil de, når de sammenligner seg med andre ungdommer i samfunnet, føle at de kommer til kort. De føler seg unormale og i mange tilfeller som tapere. Dette ser vi tydelig hos ungdommene i vår studie. Ungdommene ønsker å distansere seg fra institusjonen og barnevernet for å unngå stigmatisering, og de trekker seg

unna relasjoner og sosiale situasjoner fordi de forventer å bli stigmatiserte. De ønsker å beskytte seg selv så langt det er mulig. Dette gjør at de er usikre på hvem og hva de er, i møtet med andre mennesker.

Medieomtaler som omhandler ungdommer med tilknytning til barnevernsinstitusjoner påvirker ungdommene i form av atferdsendringer og usikkerhet tilknyttet egen identitet. På mange måter mister ungdommene sin egen identitet – de blir bare Kari og Ola som bor på institusjon, det skjer en depersonalisering av ungdommene; deres ”jeg” blir til ”vi”.

6.3 ..Og hva betyr det? – undersøkelsens betydning

I denne studien har vi truffet ungdommer som til vanlig skjermes av Bufetat på grunn av deres livssituasjon. Denne beskyttelsen gjør at det i mange tilfeller kan være vanskelig å få ungdommer tilknyttet institusjoner i tale, men vi har vært heldige og har fått lov til å intervju en rekke av dem som bor på ulike institusjoner.

Dette betyr at vår undersøkelse ikke bare er en av mange undersøkelser på lignende fenomen, men en av få som har fått tillatelse til å snakke med ungdommene for å kaste lys over en viktig problematikk. Det jobbes hele tiden for at ungdommene skal beskyttes fra deler av omgivelsene, dette fordi ungdommene skal oppleve tryggere, mer stabile oppvekstvilkår enn hva tilfellet var før de kom inn i tiltak i regi av barnevernet. Men media, som i utgangspunktet skal være en objektiv forvalter av samfunnsaktuelle saker, viser seg i denne undersøkelsen å være en bidragsyter til stigmatisering av ungdommer tilknyttet institusjoner. Og dette gjør noe med deres opplevelse av egen identitet. Samtidig er dette er en gruppe i samfunnet som ofte ikke får ytret sine meninger, men ofte blir omtalt av samfunnet, enten gjennom media, eller i samfunnet generelt. Oppgaven vår har vært med på å gi ungdommene en stemme. Sin egen stemme. Ikke andres stemme som formidler hva som er best for ungdommene. Ungdommene vet selv hvordan de opplever og påvirkes av medieomtaler. Dette har vært en viktig element helt fra planleggingsstadiet av denne oppgaven – å gi ungdommene en stemme, å høre på dem det gjelder.

Det at vi også har brukt de ansatte som informanter, og at deres svar stemmer overens med ungdommenes, understreker hvor sentral problematikken er. Det er mulig at systemet som arbeider med å beskytte ungdommene har ofret liten eller ingen oppmerksomhet til fenomenet mediepåvirkning. Problematikken blir desto større når de som jobber på aktuelle institusjoner

ikke kan uttale seg om den konkrete situasjonen. Kun leder har muligheten til å uttale seg til media. Dette gjør at det i stor grad blir en form for enveiskommunikasjon som til slutt vil skape et feil bilde, eller gal fremstilling av ungdommer tilknyttet institusjoner, som gruppe. Her har både media, systemet som jobber for å beskytte ungdommene og samfunnet en oppgave om å se hver enkelt ungdom og ikke barnevernsbarnet. Vår studie håper vi kan være en bidragsyter til nettopp dette. Samtidig som vi gjennom studie har vist hvordan disse fremstillingene fra media, og medias påvirkning på samfunnet generelt, preger ungdommenes identitet og atferd. Vi håper også at oppgaven kan være et bidrag til systemet som arbeider for å verne om ungdommene, et bidrag som peker på at i tillegg til den problematikken som hver enkelte ungdom får hjelp til på institusjonen, så ligger det også utfordringer i samfunnet som både systemet og de ansatte må være bevisste på. Disse utfordringene krever mye av ungdommene og dermed kreves det også litt fokus fra både systemet i seg selv og de ansatte i institusjonene.

6.4 Undersøkelsens begrensninger

På tross av at vi er to personer som har gjennomført denne studien, og at studiet derfor skal ha et større omfang, klarer man likevel ikke omfavne alle elementer som man finner interessante. Disse elementene trer gjerne frem etter hvert som oppgaven tar form. I tillegg er det også elementer som har skapt begrensninger for oppgaven.

En av disse begrensningene er blant annet anonymiteten i forhold til våre informanter. Dette er sentralt i alt forskningsarbeid, men spesielt i denne oppgaven da ungdommene er en sårbar gruppe og at de har tilknytning til de ulike institusjonene. Det strenge kravet til anonymitet i denne oppgaven har gjort at vi har sett oss nødt til å utelate elementer som kunne både vært interessante, men også i noen tilfeller vært oppklarende. Dette kan for eksempel være å si noe om undersøkelsens generaliserbarhet i forhold til andre institusjoner eller andre landsdeler.

Samtidig kommer det ofte klarere frem i etterkant av et arbeid med undersøkelser, hva man kunne gjort annerledes for å få maksimalt ut av ungdommene i vår studie. Vi ser blant annet at vår intervjuguide kanskje har båret preg av å være for teoriladet og dette kan ha preget formuleringene av spørsmålene og dermed også de svarene vi har fått.

Vi ser også at vi kunne ha tatt tak i medieomtalen av begrepene som barnevernsbarn, barnevernsungdom, institusjonsungdom og barnevernsbanden og brukt disse langt mer aktivt

enn hva vi har gjort gjennom oppgaven. Disse begrepene har gjennom medieomtalen fått en negativ vinkling. Dette kunne vært interessant i forhold til videre forskning. Spesielt siden Norsk Presseforbund i sin Vær Varsom Plakat sier følgende:

”1.5. Det er pressens oppgave å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre.” (Presseforbund, 2007). I forlengelsen av dette kan man jo spørre om det er det de selv gjør, når de skaper slike negativt vinklede begreper som nevnt over.

Formen for mediepåvirkning som vi har funnet i vår oppgave kan være en liten del av noe langt større. Det er nærliggende å tro at media også påvirker på systemnivå. Når folk flest i samfunnet leser slike medieomtaler, vil noen av disse menneskene også være personer som sitter i maktposisjoner på kommune- fylke og statsnivå, og hvorfor skulle ikke disse personene påvirkes av medieomtalen på lik linje med alle andre? Og hva kan i såfall det bety? Vi mener dette også kunne vært gjort til gjenstand for videre forskning.

Litteraturliste

- Andvig, E. (2010). Å forske på eller forske sammen med mennesker som hører til "sårbare grupper" - Gjør det en moralsk forskjell? In J. K. Hummelvoll, E. Andvig & A. Lyberg (Eds.), *Etiske utfordringer i praksisnær forskning*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Ask, T. A. (2000). *Barnevernet i det offentlige rom: en kvalitativ studie av barnevernsarbeideres møter med media* (Vol. 2000 nr 3). Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Backe-Hansen, E., & Vestby, G. M. (1995). *Når barn bidrar i barneforskningen: etiske spørsmål* (Vol. nr 2). Oslo: De nasjonale forskningsetiske komitéer.
- Becker, H. S., Søgaard, S., & Järvinen, M. (2005). *Outsidere: studier i afvigelsessociologi*. København: Hans Reitzel forl.
- Brewer, M. B. (1991). The Social self. On Being the Same and Different at the Same time. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17.
- Brewer, M. B., & Hewstone, M. (2004). *Self and social identity*. Malden, Mass.: Blackwell.
- Brewer, M. B., & Miller, N. (1996). *Intergroup relations*. Buckingham: Open University Press.
- Bufetat. (2012). Årsrapport for barne-, ungdoms-, og familieetaten. Tønsberg: Andvord grafisk AS.
- Carver, C. S. (2003). Self - Awareness. In J. P. Tangney & M. R. Leary (Eds.), *Handbook of self and identity*. New York: Guilford press.
- Einarsen, S., & Rise, J. (2002). Å lede er å lede grupper: sosial identitetsteori og ledelse. In A. Skogstad & S. Einarsen (Eds.), *Ledelse på godt og vondt : effektivitet og trivsel* (pp. 147-166). Bergen: Fagbokforl.

- Eriksen, T. H. (2001). *Flerkulturell forståelse*. Oslo: Universitetsforl.
- Erikson, E. H. (1992). *Identitet: ungdom og kriser*. København: Reitzel.
- Erikson, E. H. (2000). *Barndommen og samfunnet*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Figenschow, W., Ringberg, E., & Ekanger, M. (2006). *Barnevern: medier og juss*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Gentikow, B. (1999). Mediebruk, publikum, påvirkning. In B. Gentikow & H. Østbye (Eds.), *Medier og brukere* (Vol. B. 3, pp. 228 s.). Bergen: Fagbokforl.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1996). *Modernitet og selvidentitet: selvet og samfundet under sen-moderniteten*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Goffman, E. (1989). *Stigma: notes on the management of spoiled identity*. Englewood Cliffs, N. J.: Prentice-Hall.
- Goffman, E. (2000). *Stigma: om afvigerens sociale identitet*. Oslo: Pensumtjenesten.
- Goffman, E. (2011). *Stigma : den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Norstedt.
- Goffman, E., Kristiansen, S., Hviid Jacobsen, M., Gooseman, B., & Dinesen, K. (2009). *Stigma : om afvigerens sociale identitet*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Goode, E. (2008). *Deviant behavior*. Upper Saddle River, N.J.: Pearson Prentice Hall.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforl.
- Hanson, N. R. (1958). *Patterns of discovery: an inquiry into the conceptual foundations of science*. Cambridge: University Press.

- Hasvold, T. (2007). *"Stjerne i boka og kryss i kateteret....!"*: barnevernbarns skoleerfaringer (Vol. 2007 nr. 3). Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Heggen, K., Jørgensen, G., & Paulgaard, G. (2003). *De andre*. Bergen: Fagbokforl.
- Hogg, M. A. (2003). Social Identity. In J. P. Tangney & M. R. Leary (Eds.), *Handbook of Self and Identity*. New York: Guilford Press.
- Hogg, M. A., & Abrams, D. (1988). *Social identifications: a social psychology of intergroup relations and group processes*. London: Routledge.
- Jenkins, R. (2006). *Social identitet*. Århus: Academica.
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Kristoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt.
- Johannessen, E., Kokkersvold, E., & Vedeler, L. (2010). *Rådgivning*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Jørgensen, C. R. (2008). *Identitet: psykologiske og kulturanalytiske perspektiver*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kernberg, O. F., & Caligor, E. (2005). A psychoanalytic Theory of Personality Disorders. In M. F. Lenzenweger & J. F. Clarkin (Eds.), *Major Theories og Personality disorders, 2nd. ed.* New York: Guilford.
- Krokan, A. (2000). Internett: teknologi og tjenester i markedsrommet. In B. v. d. Lippe & O. Nordhaug (Eds.), *Medier, påvirkning og samfunn*. Oslo: Cappelen akademisk forl. .
- Kvale, S., Brinkmann, S., & Anderssen, T. M. A. R. J. f. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.

- Major, B., & Eccleston, C. P. (2005). Stigma and social exclusion. In D. Abrams, M. A. Hogg & J. M. Marques (Eds.), *The social psychology of inclusion and exclusion*. New York: Psychology Press.
- Maltén, A. (1992). *Grupputveckling inom skola och andra arbetsplatser*. [Lund]: Studentlitteratur.
- Mead, G. H. (2005). *Sindet, selvet og samfundet*. København: Akademisk Forl.
- Moscovici, S. (1988). Notes towards a description of Social Representations. *European Journal of Social Psychology*, 18 (3), 211 - 250.
- Mæhlum, B. (2003). Språk og identitet. In H. Sandøy, B. Mæhlum, U. Røyneland & G. Akselberg (Eds.), *Språkmøte: innføring i sosiolingvistik*. Oslo: Cappelen akademiske forl.
- Neerland, G. (2012). *Ungdom i barneverninstitusjoner sin opplevelse av sammenheng (OAS): et salutogent perspektiv*. Bergen: G. Neerland.
- NESH, D. n. f. k. f. s. o. h. (2009). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi Retrieved 22.04.13, from <http://www.etikkom.no/Forskningsetikk/Etiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jusN-og-humaniora/>
- Newman, B. M., & Newman, P. R. (2009). *Development through life: a psychosocial approach*. Belmont, Calif.: Wadsworth Cengage Learning.
- Ottosen, R. (2000). Journalistikk, pilotikk og samfunn. In B. v. d. Lippe & O. Nordhaug (Eds.), *Medier, påvirkning og samfunn*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Perse, E. M. (2001). *Media effects and society*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode : en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kausstudier*. Oslo: Universitetsforl.

Presseforbund, N. (2007). Etisk regelverk: Vær Varsom-Plakaten Retrieved 22.05.2013, from <http://presse.no/Etisk-regelverk/Vaer-Varsom-plakaten>

Ricœur, P. (1992). *Oneself as another*. Chicago: University of Chicago Press.

Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet: fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforl.

Schlenker, B. R. (2003). Self - Presentation. In J. P. Tangney & M. R. Leary (Eds.), *Handbook of Self and Identity*. New York: Guilford Press.

Schwartz, S. J. (2001). The Evolution of Eriksonian and Neo-Eriksonian Identity Theory and Research: A Review and Integration. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 1, 7-58.

Schwebs, T., & Østbye, H. (1999). *Media i samfunnet*. Oslo: Samlaget.

Spears, R. (2011). Group Identities: The Social Identity Perspective. In S. J. Schwartz, K. Luyckx & V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of Identity theory and research*. New York: Springer.

SSB. (2012). Barne - og familievern Retrieved 22.10.12, from <http://www.ssb.no/emner/03/03/barneverng/>

Stangor, C. (2000). *Stereotypes and prejudice: essential readings*. Philadelphia: Psychology Press.

Stets, J. E., & Burke, P. J. (2003). A Sociological Approach to Self and Identity. In J. P. Tangney & M. R. Leary (Eds.), *Handbook of self and identity*. New York: Guilford Press.

Svedberg, L. (2002). *Gruppepsykologi : om grupper, organisasjoner og ledelse*. Oslo: Abstrakt forl.

- Tajfel, H. (2010). *Social identity and intergroup relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tangney, J. P., & Leary, M. R. (2003). The Self as an Organizing Construct in the Behavioral and Social Sciences. In J. P. Tangney & M. R. Leary (Eds.), *Handbook of self and identity*. New York: Guilford Press.
- Tice, D. M., & Wallace, H. M. (2003). The Reflected Self: Creating Yourself as (You Think) Others See You. In J. P. Tangney & M. R. Leary (Eds.), *Handbook of self and identity*. New York: Guilford Press.
- Tollefsen, T., Syse, H., Nicolaisen, R. F., & Egeland, T. (2008). *Tenkere og ideer: filosofiens historie fra antikken til vår egen tid*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Urdal, T. C. (2012). *Ulik vektlegging av fremtiden: en studie av barnevernlederes forhold til media*. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Vignoles, V. L., Schwartz, S. J., & Luyckx, K. (2011). Introduction: Toward an integrative view of identity. In S. J. Schwartz, K. Luyckx & V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity theory and research* (pp. 1-28). New York: Springer.
- Waldahl, R. (1999). *Mediepåvirkning*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Walløe, I. (2000). "Det er navnet som er farlig, ikke hjelpen": barns erfaringer med barnevernet (Vol. 2000 nr 1). Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Ytreberg, E. (2008). *Hva er medievitenskap*. Oslo: Universitetsforl.

Vedlegg 1

Intervjuguide for ungdommene

Vår intervjuguide vil bestå av *tre* hovedfaser som igjen har underkategorier. Vi forsøker under hvert punkt å redegjøre for hva som vil bli formidlet til respondentene gjennom disse punktene. Disse fasene og underpunktene vil skje i en kronologisk rekkefølge – fra fase 1 til 3.

Fase 1

- Uformell prat

Vi finner det hensiktsmessig å småprate med respondentene før selve intervjuet starter slik at respondenten ikke opplever settingen skremmende og kan hemme respondenten i å avgi informasjon rundt våre spørsmål.

- Informere om tema for samtalen

Her ønsker vi å formidle relevant bakgrunnsinformasjon til respondentene slik at de er klar over hvorfor vi intervjuer dem og hva informasjonen de gir oss skal brukes til.

Tema: Opplevelsen av å være den du er

Informasjonens bruksområder: Informasjonen skal brukes i vår avsluttende masteroppgave ved Universitetet i Agder. Anonymitet for respondentene og at vi har taushetsplikt er elementer som blir viktig å formidle til respondentene.

Opptak: Informere om at vi vil ta opp intervjuet på opptager slik at det blir lettere for oss i prosessen med å arbeide med informasjonen de gir oss.

Spørsmål: Til slutt ser vi det hensiktsmessig å spørre om respondentene har noen spørsmål til intervjusekvensen eller til noen andre deler av vårt arbeid med masteroppgaven

Fase 2

- Praktisk oppgave

20 beskrivelser som kjennetegner deg som person. Sett ring rundt de du mener er mest treffende.

- Spørsmål

1. *Kan du fortelle oss litt om deg selv?*

- *Bruke beskrivelsene i oppfølgingsspørsmål.*

2. *Hvem er med på å bestemmer hvem du er?*

- *Venner, lærere, klassekamerater/venninner, trenere, ansatte på institusjonen, noen du ser opp til?*

3. *Hvis du ser bort i fra menneskene rundt deg, er det noe annet som påvirker hvem du er?*

- *Kan du fortelle litt mer om det? Speiling/parafrasering.*

- *Bruke beskrivelsene fra praktisk oppgave?*

4. *Har du noen gang opplevd at media formidler noe som du kjenner deg igjen i? (Tv, avis, radio, internett osv.)*
- *Har du sett noe på tv, lest noe i avisa, hørt noe på radioen, sett eller lest noe på internett som du kjenner deg igjen i, og at dette har betydning/dette handler om meg?*
  - *Kan du fortelle litt om det?*
  - *Følge opp de svar som blir gitt.*
5. *Av og til dukker det opp artikler og nyhetssaker som omhandler kriminalitet og ungdommer tilknyttet institusjoner.*

Alternativ. *De siste årene har det dukket opp en rekke artikler og nyhetssaker som omhandler kriminalitet og ungdommer tilknyttet barnevernsinstitusjoner?*

Saker tilknyttet den såkalte barnevernsbanden

- *Har du lest noe om det?*
- *Har du pratet med noen om det? (venner, institusjonens ansatte osv.)*
- *Hvordan opplever du å lese/se/høre om disse nyhetssakene?*

Avsluttende fremtidsspørsmål

Hvem er du om 10 år?

Tror du at du vil ringe rundt de samme beskrivelsene om 10 år?

Fase 3

- **Oppsummering**

I denne fasen ønsker vi å oppsummere de svar respondenten har gitt oss gjennom intervjuet. Dette ønsker vi å gjøre slik at respondenten kan selv avgjøre om vi har forstått den informasjonen de har gitt oss på en riktig måte.

Til slutt vil vi spørre om det er noe respondenten vil legge til?

Vedlegg 2

Intervjuguide for ansatte

Fase 1.

1. Løs prat/uformell prat.
2. Informasjon
  - Presentere litt om bakgrunnen og formålet med samtalen.
  - Informere om oppgavens bruksområder, vår taushetsplikt og at alle som deltar vil være anonyme.
  - Informasjon vedrørende lydopptak av respondenten.
  - Avklare eventuelle spørsmål fra respondenten.

Fase 2.

3. Overgangsspørsmål
  - Hva slags erfaringer har du med barnevernsungdom?
  - Hvordan påvirkes ungdommene fra omgivelsene rundt seg?
    - o *Oppfølging: Kan du fortelle litt mer om det?*
4. Nøkkelspørsmål
  1. *Hvem eller hva, tenker du påvirker ungdommene mest på denne institusjonen?*
Oppfølging: På hvilken måte opplever du at ungdommene påvirkes av hvem/hva (svaret i spørsmål 1)?
  2. *På hvilken måte opplever du at ungdommene utvikler seg og skaper holdninger og verdier?*
Oppfølging: Hvordan legges det til rette for slik utvikling, holdning- og verdiskapning.
Oppfølging: Benyttes det tiltak i institusjonen for å oppnå ønsket utvikling, holdning- og verdiskapning?
    - *Hvordan fungerer disse tiltakene?*
    - *Er tiltakene nok?*
    - *Kreves det spesiell kompetanse?*
  3. *Hva tenker du om medienes påvirkning på ungdommene (TV, nyheter, radio, internett osv.?)*
  4. *De siste årene har det dukket opp en rekke artikler og nyhetssaker som omhandler kriminalitet og ungdommer tilknyttet barnevernsinstitusjoner (barnevernsbanden).*

Tror du slike nyhetssaker/artikler er med på å påvirke ungdommene?
Oppfølging: Hvilke tanker gjør du deg om det?
Oppfølging: Har slike nyhetssaker vært et tema på institusjonen?

Oppfølging: Har det blitt diskutert i gruppe eller individuelt?
Oppfølging: Tror du at slike nyhets saker/artikler kan virke stigmatiserende på ungdommene?

Fase 3.

5. Oppsummering

- Sammenfatte den informasjonen respondenten har gitt oss, samt spørre om man har forstått han/henne riktig.
- Er det noe du ønsker å legge til?

Vedlegg 3

Kaos-ark

Hva kjennetegner meg...?

- Jeg identifiserer meg med andre ungdommer...
- Andres syn på meg er viktig...
- Jeg har god selvtillit...
- Av og til vekker ting i media reaksjoner og følelser hos meg...
- Jeg driver med mange aktiviteter...
- Jeg tilbringer mye tid med venner...
- Jeg gjør som alle andre...
- Jeg har behov for å tilhøre en eller flere grupper...
- Jeg synes alle ungdommer behandles likt...
- Jeg er unik...
- Jeg holder meg oppdatert på det som skjer via media...
- Jeg trekker meg unna konflikter... svake sider...
- Jeg snakker med andre om ting som opptar meg...
- Jeg går mine egne veier...
- Jeg handler/kjøper produkter som får positiv omtale i media...
- Jeg er som alle andre ungdommer...
- Jeg har klare drømmer og mål...
- Jeg bruker internett, aviser, tv og radio aktivt...
- Jeg kategoriserer andre mennesker...

Vedlegg 4

Informasjonsskriv ved studentprosjekt/masteroppgave

Vi er to masterstudenter i pedagogikk ved Universitetet i Agder som nå holder på med vår avsluttende masteroppgave. Temaet for oppgaven er ungdoms opplevelse av identitet, og vi ønsker å undersøke hvorvidt ungdom, tilknyttet Bufetats institusjoner, og deres opplevelse av identitet påvirkes av medieskapt stigmatisering.

For å undersøke dette ønsker vi å intervju 6-10 ungdommer tilknyttet institusjoner i regi av Bufetat. Spørsmålene ved et slikt intervju vil dreie seg om ungdommens individuelle opplevelse av egen identitet. Under intervjuet ønsker vi å bruke båndopptaker i tillegg til å ta notater – dette for å få mest mulig korrekt informasjon til bruk i oppgaven. Tidsrammen på intervjuet angir vi til ca 1 time.

Deltakelse i dette prosjektet er frivillig, og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis. Dersom du trekker deg, vil alle innsamlede data om deg bli trukket vekk fra prosjektet. Som deltaker i prosjektet vil all innsamlet data bli anonymisert, og opplysningene du gir oss vil bli behandlet konfidensielt. Alle opplysninger vil bli anonymisert, og opptak slettes når oppgaven er ferdig.

Dersom du er villig til å være med på dette prosjektet, er det fint om du skriver under på samtykke erklæringen under.

Hvis det er noe du lurer på, kan vi kontaktes på følgende telefon eller e-post:

Per: 98 45 39 57 / per.simmerlund@hotmail.com

Tove: 91 34 86 51 / topleym@hotmail.com

Studiet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Med vennlig hilsen

Per Simmerlund og Tove Pleyrn

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt skriftlig informasjon og er villig til å delta i studien.

Signatur ..... **Telefonnummer .....**

Vedlegg 5

Brev fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD)

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel. +47-55 58 21 17
Fax +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Velibor Bobo Kovac
Institutt for pedagogikk
Universitetet i Agder
Serviceboks 422
4604 KRISTIANSAND S

Vår dato: 14.02.2013

Vår ref:32985 / 3 / AH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 24.01.2013. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 13.02.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

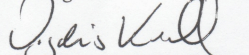
32985	<i>En kvalitativ studie av ungdom tilknyttet barnevernsinstitusjoner, og deres opplevelse av egen identitet</i>
Behandlingsansvarlig	Universitetet i Agder, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Velibor Bobo Kovac
Student	Per Kristian Simmerlund

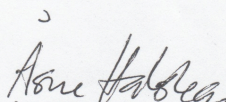
Etter gjennomgang av opplysninger gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon, finner vi at prosjektet ikke medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningslovens §§ 31 og 33.

Dersom prosjektopplegget endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for vår vurdering, skal prosjektet meldes på nytt. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>.

Vedlagt følger vår begrunnelse for hvorfor prosjektet ikke er meldepliktig.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Åsne Halskau

Kontaktperson: Åsne Halskau tlf: 55 58 89 26

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Per Kristian Simmerlund, Blokkhusgata 12, 4608 KRISTIANSAND S

Avdelingskontorer / District Offices

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Vedlegg 6

Samarbeidsprosessen

Bakgrunnen for vårt samarbeid til denne masteroppgaven bygger på et godt samarbeid gjennom mange år. Vi har gjennom mange ulike emner både på bachelor- og masternivå jobbet tett på hverandre og dratt nytte av hverandres styrker. Dette har også vært tilfellet med utformingen av denne masteroppgaven.

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært lik andre arbeidsprosesser hvor man jobber tett sammen over en lang tidsperiode; Vi har møtt utfordringer, vi har vært uenige, til tider vært usikre og har kjent på andre utfordringer som det er naturlig å møte i en slik prosess som dette. Utfordringer til tross, gjennom sunne diskusjoner har vi sammen funnet løsninger som fungerte i henhold til våre ønsker.

Når det gjelder selve arbeidet med utformingen av de ulike delene av oppgaven, ser vi det lite hensiktsmessig å detaljert beskrive hvilke deler av oppgaven hver av oss har utformet og hvilke deler vi har gjort sammen. Oppgaven bærer preg av samarbeidet som er beskrevet over, og begge står inne for sluttproduktet, uavhengig av de ulike delene. Vi har benyttet hverandres sterke sider i planleggingsfasen, datainnsamlingsprosessen og selve skriveprosessen og vi har begge bidratt i like stor grad til dette sluttproduktet og det anser vi som det sentrale å påpeke i denne beskrivelsen.

Kristiansand 27. Mai 2013

Per Kristian Simmerlund og Tove Merete Mikalsen Pleym